

Barndomstiden -

Jeg er født den 30/1 1918 i Koed på den nuværende adresse Skalhøjvej 3. Der har jeg boet hele mit liv. Jeg er blevet opfordret til at skrive om alt det, jeg husker fra min barndom og videre frem.

Jeg havde ingen søskende, så jeg havde det hele for mig selv. Det har aldrig været svært at få tiden fyldt ud på en god måde. Nu skal det da medgives at vi havde naboer, der havde børn, også på min alder, så jeg var ikke uden selskab. Jeg må heller ikke glemme mine kusiner ovre på "Kirkely". Dagny var 5 år ældre end jeg og den yngste af dem. Og som årene gik blev omgangskredsen større.

Hvad gik tiden med?

Det var bl.a. med læsning. Far læste højt af Familie Journalen, som vi havde sammen med onkel Jens Peter Sørensen og moster Mette. Noget af det jeg mindes i dag er Holger Rosenbergs serie "I Stanleys fodspor" hver uge. Der var også andet, f.eks. billedserien "Villy på eventyr" og så var der fikserbilleder. På det tidspunkt blev min interesse for læsning nok vakt.

Af bøger blev også "Rasmus fra Rodskov" og "Rasmus og spionen" læst højt. Det var jo spændende at høre, hvordan Rasmus jagede fårene gennem de tyske forposter og på den måde snød tyskerne.

Det var fra treårskrigen, at forfatteren R. K. Kristensen skrev om general Rye's tilbagetog ud på Djursland og Helgenæs. Når jeg dengang spurgte om noget i avisen eller ugebladet sagde min far: "Læs - læs". Det var nok dengang jeg begyndte så småt med læsningen. I skolen lånte vi bøger, Rasmus-bøgerne og mange andre.

Andre beskæftigelser -

På det tidspunkt var jeg udstyret med skøjter nr. 23. Engene var tit oversvømmet om vinteren, og der var gode isbaner.

På stien fra forsamlingshuset til skolen lærte jeg at cykle og at holde balancen ved at lægge en sammenfoldet sæk over tandhjulet på min fars cykel. Jeg byttede med Maja Krog. Hun havde en damecykel, hvor der var boltet et træsåde på stangen, så kunne vi nå pedalerne og cykle rigtigt.

Jeg havde et par stylder, hun kunne øve sig på. Dem havde jeg fået af Agnethe Bjerregaard,

da familien rejste til Århus. Hendes far var snedker. Han lavede min slæde. Det lave sæde var jo smørhullet til en passager. Smeden beslog mederne. Også en isslæde blev det til. Man stod på slæden med træskoene og fremdriften var jo en stage med en jernpig, som man holdt mellem benene. I vinteren 1924-25 var det efter et passende snelag med at få slæden frem. Nede i Toften var der græs og en tilpas skråning nedad fra Forsamlingshuset. Der var ikke opfyldning dengang. Slæden lavede spor i sneen, men ikke ret langt, så op og sætte slæden i sporet, lidt længere denne gang. Tredie gang blev der mere fart på, nu tørnede slæden ind i syrenerne, som ikke kunne holde, så det blev til en lille lufttur med den sne der hang på syrenerne, tæt ned til taget af snedker Bjerregaards udhus.

Her er jeg fotograferet med noget af mit legetøj. Jeg blev medlem af Familie Journalens klub for fingernemme folk og fik tilsendt Dr.X-mærket.

Jeg fik senere en cykel fra Frits Jakobsen i Kolind. Den hed "Kolindsund". Der var ikke noget der hed børnecykler, men på værkstedet ombyggedes cyklerne så de passede i højden.

Kongerevy i Thorsager 1928 -

Jeg husker den 2. oktober, da far og jeg fandt cyklerne frem for at begive os til Kongerevy i Thorsager. Fra Skarresø fik vi selskab af Ingvar Nielsen. Han var en kendt person i Skarresø og uundværlig. Han var skaffer, som det hed dengang. Hans kone Marie var kogekone og Ingvar fulgte med som en selvfølge.

Vi havde god underholdning på vej til Thorsager. Vi staldede ind neden for rundkirken ved maleren (det var vores maler) og derfra gik vi til fods til Nyskovs mark, hvor revyen skulle foregå. Efterårsmanøvren var forbi, soldaterne var ved at forberede sig. Det var med

rengøring af udrustning og sammenrulning af kapper for fastspænding på tornystrene. Geværerne stod i pyramider og var rengjorte. Det var dejligt solskin. Efter at kongen (Chr. X) højt til hest havde taget plads på bakketoppen ved Flagmasten, kunne defileringen begynde. Jeg husker bedst den opblødte mark. De tunge køretøjer kunne ikke klare stigningen op forbi kongen og fik hjælp af soldater og tilskuere.

Revyen var forbi. Vi gik ned over pladsen med den helt opblødte mark. Der stod mange galocher fast i leret. Man kunne ikke mærke at man trådte ud af dem og mange var måske kommet hjem med kun én galoch. Det fik jeg senere bekræftet af to Thorsager-borgere. De fortalte at flere år efter revyen kunne de pløje galocher op, men det må nu stå for deres egen regning.

En begivenhedsrig dag var til ende, og vi cyklede hjem med mange minder, der i dag er 72 år gamle.

Tur til Taastrup med hestevogn -

Jeg husker en tur med hestevogn over til Taastrup til Niels (Beijs) Jensen for at hente et vædderlam, mor havde vundet ved dyrskuelodtrækning. Vædderlammet stod tøjret herhjemme nogle dage, så blev det solgt til Søren Peter Thomassen. Prisen husker jeg ikke, men det gav nyt blod til deres fåreflok.

Mine forældre -

Jeg er født af ældre forældre. Min far døde da jeg var 11 år efter 16 dages sygeleje. Det var kræft. Jeg husker jeg sad ved sengen og viftede fluer væk om middagen for at han kunne få lidt ro. Så kunne mor blive færdig i køkkenet. Det var moster Mette, der bistod ved sygelejet. Jeg var vel mest nede på "Kirkely" de sidste dage og nætter.

Den 23. august om aftenen var jeg inde for at sige farvel til min far og han sagde: "Kan du være en god dreng ved din mor" og så gik jeg ned til "Kirkely". Den 24. august døde far, 70 år gammel. Jeg fik det at vide dernede ved middagstid og uden dramatik. Det har vel anet mig, hvad der ville ske, men en 11-årig dreng kan nok ikke gennemskue konsekvenserne.

Efter begravelsen var der nok at tænke på for min moder. Hvor langt vi var med høsten husker jeg ikke, men det hele blev ordnet takket være onkel Jens Peter. Han var en rolig

mand. Jeg kan høre ham sige "Det skal nok gå" og det gjorde det også.

Den daglige pasning -

Jeg passede ikke køer endnu, for vi havde en dreng Poul "Vogter" Nielsen, og han var på andet år, så jeg overtog nok året efter. Men der var jo et par måneder til 1. november og der var markarbejde, vinterugen skulle sås og roerne kunne ikke stå til efter november.

1. november overtog Søren Fragtrup sin bedstefars (min far) gøremål i et år, fra 1. november 1929 til 1. november 1930. Min fætter Søren Peter Sørensen var hos os en vinter til 1. maj 1931.

Jeg blev konfirmeret 1932 om foråret. Marken var forberedt til såningen af roer med en lille skubber med 1 række. Den har vi endnu. Den har gået på omgang i byen, når der var spring i rækkerne. Om foråret når vi såede, lånte vi Rasmus Kristians nye 11 rækkers såmaskine. Han tilbød det selv og så hjalp vi ham med at køre gødningen ud om foråret. Han havde den sidste af Ruen-lodderne.

Aage Nielsen der tjente nede ved Rasmus Kristian var vist mellemmand. Han havde en bror Niels Kristian. Deres forældre boede i Astrup. Niels Kristian var 10-12 år ældre end mig og kom fra en plads i Bønnerup, hvor han kørte en mælketur, men han blev snydt for det sidste af lønnen. Han prøvede to gange at rejse efter pengene, men vist uden resultat. Han blev hjemsendt fra soldatertjenesten på grund af åndenød. Min mor fik sat skik på ham på forskellig vis. Jeg kunne godt arbejde sammen med ham. Marken var delt i 8 skifter, to med græs -1 og 2 års - det er mest græsset jeg husker. Køerne skulle jo flyttes første gang efter tøjringen kl. 9 og efter behov, før de kunne trækkes hjem til middagsmalkning. Det er sært at tænke på, hvad køerne gav den gang og nu - men sådan er der så meget.

Tærskemaskinen -

Nede ved onkel fik jeg en forsmag med at lave tækkehalm. De havde ikke el, men hestegang og én hest var nok til at trække en river. Den bestod af en træbom med jernpigge på. Når man kunne holde kornet mellem to hænder over den roterende bom, blev der lavet et meget fint arbejde. Tækkemanden slog vand på om sommeren, halmen var så tør og glat at det gled ned. Riveren lånte de ude ved Anders Rasmussen. Det var mig der

Koed Skole 1930.

Billedet er fra Koed skole 1930. Peter Møller Jensen ses øverst til højre i de to siddende rækker. Læg mærke til Dr. X-mærket på brystet. Eleverne er flankeret af lærerinde frk. Møller og førstelærer Jørgen Krogh.

havde den plads at køre hestegangen og det kunne være en lang eftermiddag.

To heste skulle for, når der skulle tærskes normalt. Tærskemaskinen blev sat i gang med hånden og på grund af de høje omdrejninger skal hestene trække langsomt igang, men det var den røde klar over. Gik tempoet for meget ned blev der råbt fra ilæggeren. Jeg har også lagt på bræt, og så har det nok været min kusine Dagny, der har været kusk, hun var 5 år ældre end mig. Der skal lægges nogenlunde jævnt i, ellers blev der pause og trækbommen gik i benene på hestene. Derfor var det også nødvendigt med én til at lægge på bræt. Når der blev råbt "holdt" skulle kusken have fat i bommen.

Skolen

Skoletiden var 2 dage om ugen i de store klasser. Det var jo landbruget der blev tilgodeset. Der var lidt snak om at komme på Realskolen i Ryomgård. Det var nu ikke noget jeg ønskede, men 1 dreng og 1 pige sagde farvel. Vi andre fortsatte ufortrødent i skolen her i Koed.

Vi havde stor støtte af pigerne med sang og der var et par stykker der spillede. Om julen sang vi

i kirken. Vor lærerinde, frk. Møller havde ferie og så sad førstelærer Jørgen Krogh ved orglet og der oppe fra sang vi. Lærer Kolind var kirketjener, en ældre mand med hvidt skæg. Han havde været skolelærer i Koed i omkring 47 år.

Landbrugskrisen -

Nu er vi i Landbrugskrisens tid. Smågrisene løb ovre på markedspladsen blev der sagt. En halv gris hjemtaget fra slagteriet kostede 22 kroner - "ja, det er jo meget", blev der sagt, men det passede jo i virkeligheden ikke, for det var jo den mængde korn der blev indført bl.a. fra Rusland, som gjorde at der produceredes flere svin end markedet kunne aftage, og bedre var det ikke med kørerne. Vi solgte en ko - ikke en stor ko - for 15 kroner, køberen blev nødt til at slagte hende, for hun længtes hjem.

Det var ikke kun landbruget det gik ud over. Der var stor arbejdsløshed, 40%, med demonstrationer på Christiansborg Slotsplads. LS-bondetoget til København anført af Clauson-Kaas. Vinteren 1933 mødtes politikerne i Staunings private stue i Kanslergade på Østerbro, og forhandlingerne brød sammen, men før man skiltes sagde Stauning at "man kunne vel nå en øl". Det løsnede op for forhandlingerne og på den måde blev Kanslergade-forliget til. Landbruget fik kronen devalueret, svinekort og andre tiltag. Stauning fik sociallovgivning, men mange glemte, at understøttelsen kun var 1/3 af en dagløn. Men der var lidt håb forude ved dette forlig.

Mine første oplevelser i marken -

Den første køretur jeg fik op i marken "Ruen" husker jeg ikke. Det var i barnevogn har jeg fået fortalt, og det var jo der arbejdet var og blev gjort. Det har været en strid kørsel op ad bakken, men viljen var tilstede, der var jo ingen vej udenom. Det var jo efter de hjemlige gøremål, morgen- og middagsmalkning. Det var dengang manden "ikke kunne malke".

Jeg husker når vi gik derop, at i høstens tid var de første vi kom til Søren Bjerregaard og Ingeborg. "Søren" havde livrem med spændet bagpå. Høstkrogene var der spændt lærred på, så stråene og kærnerne ikke blev indfiltret, så noget gik til spilde. Vi kom hen til vor egen mark for at høste, min interesse på det tidspunkt var at få fat i kratten (riven). Jeg var ikke til megen hjælp, men vi var jo i lære fra barnsben uden at vi mærkede det.

Indtil ca. 1925-26 blev græsset slået med le for derefter at spredes, det lå jo i en tyk streng. Det skulle også vendes efter slåmaskinen for hurtigere tørring. Når vi stakkede hø, husker jeg at vi smed sammen med fork og bagefter hånddriven (træriven). En gang havde vi hjælp af Søren Thuesen med en hesterive ude i Bækengen.

Når roerne skulle udtyndes tog vi børn et lille stykke i hver række, det blev jo længere for hvert år for til sidst at gå til skellet. Sådan var det i de forskellige arbejder. I høsten med slåmaskinen, der lagde kornet i passende bundter til neg. Der startede jeg med et neg eller to, for til sidst at gå på lige fod med de andre. Når arbejdet i marken var til ende med

såningen og indtil udtyndingen af roerne var det tørve-skæringen, der stod for tur.

Tørvemosen -

Det første jeg kan huske var min interesse for grøften med det svagt rindende vand. Der lå en stor sten, hvor vandet løb forbi og på "læsiden" var en lille fordybning, og der kunne fanges hundestejler med hånden ved at ligge på maven over stenene. Det var min første erfaring med fiskeri, for jeg lærte den enpiggede hundestejle at kende, da jeg lukkede hånden.

Også her som i høsten og i roerne blev det ikke til mange tørv i starten på den lille fladbør. Jeg har jo nok været mest i vejen, men efterhånden blev det til den store bør med flere tørv, det var skæretørv. De skulle sættes på kant, og efter en passende tid rejses i rækker på enden for bedre at tørres, og derefter skulle de stakkes og køres hjem.

Der var et tidspunkt vi så hen til, små og store, det var når postkontrollør Blaase kom kørende på sin Harley-Davidson for fuld fart (60-70 km) på vej til Ryomgård. Kasketten om i nakken og støvbriller - med en hale af støv efter sig. Så var klokken 15.30 og det var nu tiden at få en pause og en mellemmad (det var melmadaws) og det var vel ikke en dårlig skik. Drikkevarerne var til afkøling i grøften eller tørvegravnen, saftvand eller mælkevand (skummetmælk og vand). Det betød at drikken ikke blev slimet og dog var der næring i. Det slukkede tørsten godt. Man kan jo blive syg af at drikke for meget rent vand. Det måltid om eftermiddagen fik vi også, når der var høslet og mere varmt.

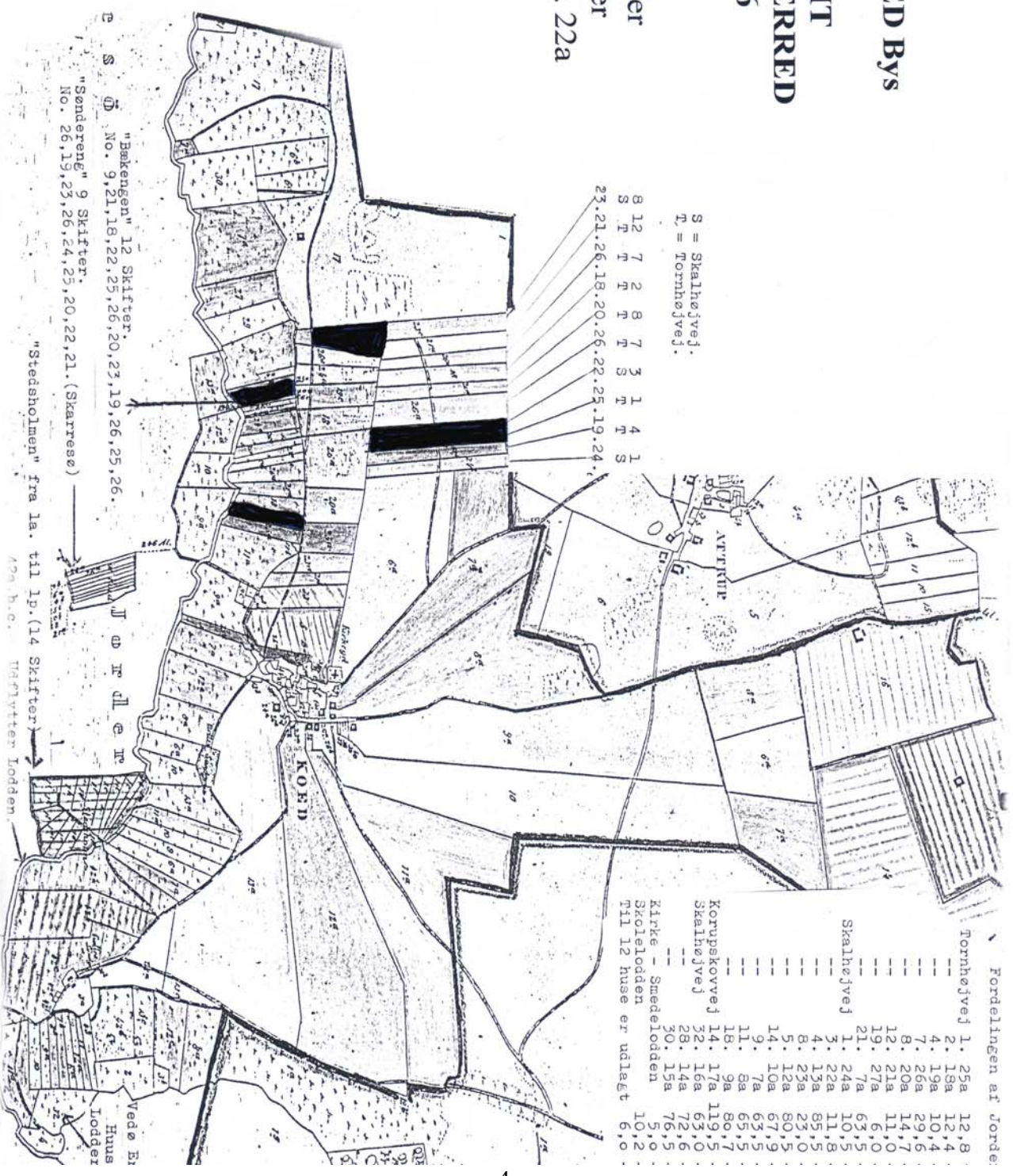
Blegmosen -

Onkel Jens Peter og Rasmus Kristian havde en fælles lod i Blegmosen på Marienhoff. Min fætter Søren Peter var på dette tidspunkt hjemme og jeg kunne også hjælpe dem med tørvarbejdet. Holger Sandberg tjente hos Rasmus Kristian og vi var de her 15-16 år i 1934-35. Vi kørte hjemmefra ret tidligt. Onkel Jens Peter havde en lille rød hoppe af jysk type og der var proviant til hele dagen. Vi kørte over Attrup og ned over Røverdalen ad et sandet hjulspor. Til højre var Stanislavs ejendom lidt fra vejen, han havde været oppe på Ny Ryomgård med mælken på en lille vogn med to ruller under, der ligesom "tromlede". Vi kørte over Gjerrild-banen,

**KORT OVER KOED BYS
JORDER
RANDERS AMT
SØNDER HALD HERRED
Udskiftet 1796**

De sorte områder
på kortet tilhører
Skalhøjvej 3, matr. 22a
fra 1907

hvor et signal skulle vippes, hvis nogle ville med. Over engdraget og tilløbet til Vallum sø. Lidt oppe ad bakken var en hævert, der pumpede vand op til Ny Ryomgård med taktfaste slag. Forbi gården og over Ryomgård-Nimtofte vejen og forbi Kresten (Krags) Kristensen og nu var der ikke langt igen.

Da vi nåede frem den første dag gjorde vi forberedelserne. Rasmus Kristian så om læggepladsen var i orden. Han havde en lyngle med et meget kort og kraftigt blad, der kunne rette op på pladsen for græspolde og lyng. Tørvegraven - hvordan så den mon ud efter et helt år. Vi begyndte at læsse jumpen, tørvejorden skulle blandes, overjord og helst noget federe tørvejord og så passende med vand. På akslen var der nogle jerngafler, der æltede. Tørvejorden blev æltet i jumben under kørslen fra mosen til læggepladsen. Det var passende når Søren Peter kom op på læggepladsen. En jernkrog løftet op, hesten lidt baglæns, dyndet tippede af. Rasmus Kristian jævned med en skovl og ridsede af med en stang med knive for bredde og længde.

Det der nu kunne drille, var når der var rødder i tørvejorden, især hvis de sad i balken der skulle holde vandet ude. Det var meget forskelligt hvor meget dynd vi fik op af hver grav, inden balken (kanten af udgravningen) væltede og vandet strømmede ind. En ny grav, vi prøvede at redde noget af balken. Det nederste fik vi ikke fat i. Hvor Holger og jeg gravede, prøvede vi i en grav, hvor vi var ret langt nede, at vende skovlen og trykke skaflet ned, men vi nåede ikke bunden.

Nu var det tid til at spise til middag. Hesten blev spændt fra, der var græs i de første dage, men ellers var det muleposen. Vi fik gode mellemadder, eventuelt rabarbergrød til. Efter et lille hvil var der kaffe til Søren og Rasmus Kristian, han havde en termoflaske med. Vi to unge gik hen i brønden og hentede vores drik. Brønden var en lille brønd kun lidt over en meter dyb og af kampesten. Den blev rensset op den første dag og lå på en skråning op mod Margrethelund. Så i gang igen, grave dynd op på land. Søren læssede vand på og op på læggepladsen. Det blev mange omgange i løbet af dagen.

Nu var det tid at pakke sammen, samme vej tilbage, ned ad bakken, hæverten pumpede trolig vand, men nu gik det op ad de sandede

hjulspor, mon vi ikke gik ved siden af vognen, for vi var trætte, også hesten. - Det var også i Rasmus Kristians ånd.

Der var flere andre, der var i mosen - også her fra Koed - Jens Bjerregaard gravede for sig selv, Kristian Nielsen lavede tørv for et par gårde og for sig selv.

Hvor mange år det gentog sig med tørvene i Blegmosen husker jeg ikke.

Fritid og arbejde -

Gensidig hjælp med det almindelige arbejde såsom hjemkørsel af hø og neg var nærmest en selvfølge, når der manglede en håndsækning. I de år blev der læst mange bøger fra biblioteket i de lange vinteraftener, og et par vintre blev det til aftenskole her i Koed med lærer Gori. Det var jo også givende. Om sommeren i fritiden (der var jo ikke weekend den gang) fiskeri efter gedder søndag formiddag med snøre, når vandet var klart. Det var ikke sportsligt, men effektivt - eller en lummer sommeraften med optræk til regn, at sidde ved åen på en sæk og en anden sæk klar til at lave kyse af i regnvejrr. Det var for spændingens skyld, ikke for udbyttet, men de bed livligt. Hvor har jeg fået det fra? Det har været fra min far. Han fiskede også, havde en flot smedet lyster (stangjern). Det blev stjålet, da det hang på tørvehuset, det var nok for tæt på vejen. Det er forlængst blevet forbudt at bruge det til geddefangst.

Far var også jæger. Det var dengang det ikke var nogen hindring med skellet i marken. De få jægere der var i byen var, foruden far, lærer Kolind og Kresten Smed. De betalte med en spisning i forsamlingshuset med et såkaldt haregilde.

Fars jagtgevær fik Søren Fragtrup. Det var en Sortkreutz med underlukke og med båndløb. "Du får nok én, når det bliver din tur" - og det fik jeg da også, en Sortkreutz til 15 kroner - af E. Bjerre. Da havde Søren fået et nyt gevær, det solgte han til Henry Bjerre. Søren gav min søn Preben det gamle gevær, men nu er vi længere fremme, da Preben stiftede hjem i Frederikssund. Nu hænger det på væggen i hans værelse, så det er stadig i familiens eje.

Årene her blev arbejdet foruden at passe kreaturerne også at gå i skoven for at lave brænde, både til komfur og kakkelovent. Tørvene fra kærret var meget lette, men skoven har vi haft megen gavn af.

Soldatertiden –

Fredericia

Nu er vi sidst i 30'erne. Jeg blev optaget i lægdsrullen og indkaldt 12. februar 1938 til Garnisonstropperne (et pænere ord for arbejdssoldater) i Fredericia. Afgang fra Koed ved sekstiden, vi havde holdeplads dengang. Det varede længe med toget, for vi skulle holde ved alle stationerne. Det viste sig at vi kun var 21 da vi kom til vejs ende og blev talt op. Her fra egnen var vi tre, ellers kom de fra Aarhus, Randers og nedad. Jeg havde ikke besvær med at indordne mig, det kunne jo ikke være anderledes, men andre havde mere besvær.

Vi skulle jo lære de forskellige grader på de øverstbefalende. F.eks.garnisonskommandanten Oberst H. O. Hansen "Hvad hedder garnisonskommandanten"? Svar: "H. O. Hansen" - "Er det skomageren nede i byen"? - Nyt svar: "Oberst H. O. Hansen"! - Hvor svært kan det være! Der var meget at holde styr på, nogle gik med stjerner og andre med rosetter og bjælker. Vi blev passet godt på, i seng kl. 10 og tidligt op, vaskes og klædes på, stilles op på gangen til spisning - alt under kommando, hænderne væk fra bordet indtil der blev sagt værsgo'.

Ligeså til middag og aften, del ind til 5, så udpeges to til bordformænd, af sted og dæk bord, rydde af når vi havde spist. Så var der lidt ro om middagen.

Der var meget at lære, eksercits, gå i takt, begynde samtidig, stoppe samtidig, ret ind til højre. For at vi ikke skulle falde hen var der gymnastik på programmet. Det var ikke alle der elskede det, måske heller ikke uden grund. Tovene, bommen, der var nogle der prøvede nogle gange, men gav op (hvad ville moderen sige hvis hun så dig) ! Det var især vagttjeneste det gik ud på, et vagthold på seks mand, kasernevagt, depotvagt og brandvagt om natten. - Vagten var kl. 14-14.

Der var dog også fritid. På samlingsstuen var der aviser og blade, et bobspil, så vi behøvede ikke at kede os, hvis vi ikke selv ville, for der var kammerater nok. Kasernen lå ved Østervold, lige op ad Lillebælt (nu er den flyttet ud på Fælleden og hedder Rye's kaserne, benyttes nu til depot og lignende) med byen på den anden side. Om sommeren var der ikke nogen skønnere tur end at gå på volden med

vandet og ænderne i voldgraven, udsigt over byen, om til Prinsens port og "hjem" gennem byen.

Jeg skrev hjem en gang om ugen, regnede ikke med orlov før påske om to måneder, det har jeg fortrudt siden, men ikke for min egen skyld.

*Orlov i påsken 1938. Tur i skoven.
Fra venstre Anna Fragtrup, Verner Kahr,
Jenny Fragtrup, Egon Kahr, Peter Møller
Jensen og Søren Fragtrup.*

Orlov lørdag og i påskedagene, det var midt i april. Jeg husker der blæste en storm, der blev talt om misvækst på grund af sandflugt, men frygten var ubegrundet. Tilbage til Fredericia i det daglige arbejde. 8. maj var vi fire, der blev overflyttet til Tønder som forberedelse til sygeplejeskole sammen med fire fra Tønder.

Det var kun om formiddagen, vi arbejdede i den tid vi var der. Øvelser ude med bære og forbindinger, inde med teori ved en overlæge. Vi havde en lærebog vi skulle læse i og fik spørgsmål om. Så havde vi fri hele eftermiddagen og blev opfordret til at bruge tiden til at se omegnen. Jeg havde min cykel eftersendt, andre lånte.

Vi så en sluse og grænseovergangen ved Sæd, ruinerne af Zeppelinhangarerne, englænderne bombede under første verdenskrig. De var delvis plantet over. Vi så også Løgumkloster og Schackenborg.

*Sygehjælperkolen i Tønder 2/5 - 8/6 1938.
Fra venstre ses kornet Lund, snedker Snell,
købmand Møller, Glatved og Peter Møller
Jensen.*

Høvelte

Den 20. maj 1938 rejste vi til Høvelte på sygehjælper-skole for at tilslutte os andre afdelinger. Det var ikke ret gode forhold, for det var gamle bygninger, etagesenge med bundbrædder, og tøjet med en rød snor om. Vi var jo rejst fra to nye kaserner med fjedermadrasser og bøjler til tøjet. Ja, det er dem fra hotellerne, blev der sagt. Nu var det øvelser i marken, med at finde sårede, med en seddel på om hvad der var sket med dem, store læsioner skulle bedømmes, om han var død, så geværet med bajonetten ned i jorden, til senere afhentning. Ellers var det forbindelse på findestedet og aflevering på feltlazarettet. Om alle blev fundet ved en natøvelse ved jeg ikke, men de fandt vel hjem.

Det blev pinseferie fra Høvelte med tog over København - overfyldte tog. Hjemme med en snak med venner og bekendte i et par dage, mere blev det ikke til. 8. juni tilbage over Aarhus-Kalundborg, en god tur for at pakke sammen og rejse tilbage til Fredericia.

Fra 9. juni var vi tilbage til de gøremål vi var bekendte med og til de kammerater vi rejste fra.

Garnisonen var i forlægning til Borris for felt-skydning i 10 dage, det var lidt tomt. Jeg fik bl.a. til opgave at passe et par sorte Oldenborg heste og sove i stalden om natten. Der var

seng i vagtstuen, så det var ikke så slemt. Om lørdagen da de kom tilbage fra Borris, spændte jeg for en vogn. Det var godt hestene var samarbejdsvillige, for der var langt op at lægge hovedtøj på. Jeg skulle hente udrustning på banegården. Turen forløb godt, hestene var stabile i færdselen, der var 1,5 km til banegården.

Nu var vi tilbage i den samme vagt, afgivelse og så videre. Vi blev hjemsendt den 1. september 1938 - "som civil - træd af".

Hjemkomst -

Det er jo en omstilling at komme hjem. Det var efterårsarbejdet der skulle gøres. Vi var jo to, men redskaberne og forholdene i bygningerne var ikke gode. Tærskningen var på den lille pigtærsker, der før var til håndkraft, men nu til elmotor, der vist blev installeret i 1915-16.

Stuehuset bygget 1916 er med skjult installation. Halmen blev rystet op med en fork og ned i tærskeloen og fodret derfra, derefter rensemaskinen frem. Det var to mands arbejde, byggen skulle igennem tærskning før rensningen for at slå alle piggene af.

Hakkelsesmaskinen og kværnen stod også på loen, så der var ikke megen plads. Nedgang til kælder under huggehuset. Der var frostfrit til kartoflerne. Huggehuset var soveværelse i det

gamle hus, nu var det til håndredskaber, værktøj og lignende. Dagligstuen til bygning. Jeg husker engang mor og far tærskede - vinduerne stod åbne under tærskningen og en mand kom forbi og kiggede ind: "Det er vel nok nemt" - de har jo tænkt på da det var håndkraft - det var før jeg kunne gøre nytte. På loftet nærmest tærskeloen skulle rugen ind ad en meget lille kvist, slæbes ind, det blev ændret da der skulle tækkes næste gang. Der var ikke megen plads på loftet, men en stak-hjælm udenfor den dobbelte dør og god plads til kørsel. Der kunne være meget korn, den skulle jo ikke spidses op som stakke i marken. Når vi havde stakke i marken tækkede vi dem med langhalm, der blev holdt fast med kokosgarn eller loktækkede, - en håndfuld halm i hånden - skråt opad ind i stakken, så prellede regnen af.

Ny mand på Kirkely -

April 1938 blev min fætter Søren Peter gift og købte gård i Øster Alling. Bull og Kirstine, min kusine, kom hjem til Kirkely for at tage over. Min onkel Jens Peter var da 58 år og måske ikke helt rask, selvom han havde haft et ophold på Ebeltoft Sygehus.

En grim omgang -

Foråret 1939 - det var dengang vi blandede kunstgødning som alle årene før, 2 sække fosfor og 1 sæk kali. Efter en grundig blanding med knusning af knoldene, i sækkene igen og så var gødningen klar til spredning.

Søren Fragtrup kom og spurgte, om jeg ville køre hestene. Han tjente henne i byen og skulle så gødning. Han skulle skaffe en medhjælp i stedet for husbond, hvorfor ved jeg ikke? Det var en grim omgang - hvid af støv over det hele - næse og ører. Jeg kom hjem med 2 kroner, men det ville jeg aldrig gøre mere. Arbejdet med vask var jo med håndkraft dengang, så det var en dårlig forretning.

Gødningssækkene vaskede vi, når vi var færdige, de kunne bruges til korn og kartofler. Det var altid godt at have en sæk liggende.

Kvælstofgødningen også kaldet Norgessalpeter, blev importeret i trætonder. Det kan jeg ikke huske, men vi havde nogle stående. Nu blev kalksalpeter leveret i sække der indvendig var foret med crepepapir klæbet på med en slags tjære. Når sækkene blev sprættet op var der en god beskyttelse for en hjorddreng i regnvejr. De var jo vandtætte. De kunne også bruges at lægge under høstvognen når vi læssede korn af og når vi tærskede fra

stakhjælmen, ned på sækkene ved lodøren og ind til tærskning. Til forårsarbejdet hørte også spredning af muldskud, og det var især i engene der var mange.

Genindkaldelse -

Maj - juni 1939 - hvor langt vi var med arbejdet, husker jeg ikke, for den 11. juli blev jeg genindkaldt til Fredericia. Der var indkaldt sikringsstyrker om vinteren, nogle blev hjemsendt med uniform, så de var hurtige at indkalde. Vi kunne gå ind i det arbejde og i de vagter, der blev tildelt os. Det var udrustning, der skulle på depotet, f.eks. geværer der blev adskilt, rensed og indsmurt, ligeledes bajonetter. Det var ryggen det gik ud over, for det var stillesiddende arbejde og uvant. Vor foresatte var våbenmester Baumgarten.

Borris -

Den 2/8 1939 blev 6-8 mand flyttet til detachementet i Borris. Der skulle markeres til fægtningsskydning, og det var de sønderjyske afdelinger der kom på skift. Vi blev indkvarteret i barakker med etagesenge og tangmadrasser, meget ujævne, men vi lærte at krumme os uden om de værste punkter.

Smøre madpakke til frokost, vand i feltflasken, så blev vi kørt ud i heden og sat i markørgrave, 1 mand pr. grav, der spredt ud over den store hede illuderer tropper frem eller tilbagerykning, eftersom signalet vi skulle betjenes efter. Hver markør havde fire stående hele figurer og 4 kvarte figurer, der var monteret på en bjælke, én på hver side. Et hvidt flag ved hver markør og et på signalmasten, så kan vi gå op. Var der træffere blev skudhullet markeret på papir og derefter lukket med sort kit. I middagspausen lærte vi at det kan lade sig gøre at drikke lunkent vand for at skylle klemmerne ned. Når skydningerne var færdige blev vi hentet og maden ventede. Lejren lå tæt ved Skjern Å, så vi badede under kommando, to og to skulle holde sammen. Der var en meget stærk strøm og der var ikke mange, der svømmede imod.

Jeg var hjemme på orlov en weekend, det var da reineclauderne var modne. Jeg tog en fyldt skoæske med tilbage. Den blev hurtigt tømt.

Der var et amatørorkester fra Skjern, der kom og underholdt os. Det var jo kærdokument, da vi boede helt ude på heden. De havde et stort

repertoire med både gamle og nyere sange og melodier. Lidt optræden blev det også til samt et par muntre historier.

Fredag den 1/9 1939 gik tyskerne ind i Polen, og hurtigt fulgte Englands krigserklæring. Den afdeling der skulle til skydning ugen efter, blev returneret med det samme. Det betød at mange af deres pårørende kom og besøgte dem om søndagen, men forgæves. Det kunne vi ikke gøre noget ved, men de forskellige kager, de efterlod os, dem klarede vi uden problemer. Det var interessant at se flere vestjyder, der havde fundet det solide tøj frem af skabet, med stikninger ved jakke og revers.

Nu havde vi ikke mere at gøre i Borris, men derimod var der nok i Fredericia, der myldrede mandskab ind til langt hen på aftenen. Depoterne var åbne, da der blev udleveret udrustning, så længe der kom mandskab. Der var spisning hele dagen og om aftenen, hvis der var nogle der var sultne. Det kneb med at huske at spise-grej skulle medbringes. Hvor mange der blev indkaldt til Fredericia ved jeg ikke, men de blev lagt i kantonnement ude omkring i landsbyerne. En dag var jeg ude med en lastvogn med forsyninger - rugbrød fra fabrikken - det var bare at tage fra og stable. Klipfisk stod på menuen den dag, eller dagen efter. De skal jo vandes ud. Det var en korporal Kolding der klarede fordelingen til de forskellige steder. Han blev senere skudt af tyskerne for jernbanesabotage. Nu var der ikke mere end 10-12 dage til hjemsendelsen, og de forløb som vi havde lært på de forskellige steder. Den 15. september i civil og aflevering af det modtagne, tøj, støvler og uniform. Alt blev talt op i kasernegården. Løjtnant Poul la Cour: "Som civil, trød af"! - Så blev flokken spredt og hvor mange sås derefter? - Jeg havde forbindelse til flere, men de faldt væk efterhånden, også af naturlige grunde. I dag, den 25/2 2001 er vi tre tilbage, så vidt jeg ved.

Efterskrift:

7 måneders værnepligt sammenlagt. Der er mange meninger om det. - Er det spild af tid? Er det opdragende? Er det en prøve at kunne samarbejde med andre? Ja, for mange er der nok slebet nogle kanter af. Det er ubevidst kommet dem til gode senere frem i livet. For

mit eget vedkommende vil jeg ikke sige spild, jeg fik gode kammerater, som jeg har den dag i dag. Når vi opfører os som enhver burde, passer det vi skal og ikke går og ærgrer os over det, vi ingen indflydelse har på -

- den der gør det lever godt!

Soldaterjubilæum

1938 - 1988

En mørk vintermorgen den 12. februar 1939 steg jeg på toget her i Koed med billet til Fredericia.

50 år efter gentog det samme sig, men det var fra Kolind station. 483 Knud Pedersen var med toget fra Grenå. Han kom med solskin og som sædvanligt i godt humør. Det var 486 Vagner Kirkegaard, der havde arrangeret turen. Han steg på toget i Skanderborg. Vi havde bestemt at han skulle gå med et flag. Han var medlem af Soldaterforeningen, og det var vi andre ikke, men så kunne vi gå bagefter ham!

Vore medrejsende i kupéen opdagede snart, hvad vores rejse gjaldt. Vi købte kaffe og rundstykker og det gjorde godt.

I Fredericia lejede vi bil til Sct. Michaelis Kirke, det var første søndag i maj. Hvert år var der jo nogle, der havde jubilæum, og de samledes denne bestemte søndag. Efter præstens prædiken var det skik at de, der kom for at mødes, måtte forlade gudstjenesten. Præsten takkede os, vi skulle jo videre i dagens program.

Det blev i bus, en rundtur i kasernegården, på Østervold og derfra ud til Rye's kaserne på Fælleden. Vi blev vist rundt, var på skydebanen, prøvede deres geværer og så deres materiel. Der var kaffe og taler fra de forskellige årgange, enkelte fra 1928.

Rye's kaserne, 8. maj 1988.

Fra venstre: 486 Vagner Kirkegaard, 491 Peter Møller Jensen, 483 Knud Pedersen.

Vi fik 50 års medaljer og jeg vandt et krus ved lotteri. Efter middagen vandrede vi til banegården med 486 som papirflagbærer.

Vi to sagde farvel til ham i Skanderborg, og købte en cola i Århus, mens vi ventede på forbindelse til Grenå.

Jeg sagde farvel til 483 i Kolind, hvor Escort'en ventede på parkeringspladsen.

Omkr. 2. verdenskrig

Efteråret 1939 -

Efteråret 1939 har vel ikke været anderledes end årene før med pasning af besætning, køre gødning ud, gå i skoven og lave brænde. Vinterarbejdet var også arbejde på loen, langhalm blev tærsket med plejl, kornet var sat op på stænger ved siden af. Hvor mange neg vi kunne lægge ud ad gangen, ja, det var nok 10-12 stykker, helt afhængig af størrelsen. Loen var bred nok til at lægge 2 rækker med toppen sammen. Der var fjernet en bjælke, så der var plads til at svinge plejlen. Gulvet var af ler, det skulle være bedre at tærskes på end cementgulv. Det mest ideelle vejr var frostvejr, og der var plads til 2 mand. Når det var nødvendigt at vende, slog vi små slag med plejlen for at holde rytmen. Når udlægget var færdigtærsket på den ene side skulle det vendes og jævnes ud, og så forfra. Derefter rystes op og redes ud, bindes i passende bundter med et bånd fornedet af det lange halm (tækkehalm) og i toppen et snoet af småhalm, op under venstre arm, nusses lidt i bunden og så stødes bundtet mod gulvet.

Kartoflerne -

Sidst i september er det kartoflerne vi skal have samlet. Det er jo sandjord ude ved bakkerne (skoven) og kartoflerne gik på skift med korn, mest vinterrug, forårskornet var meget usikkert. - Vi har altid haft rigeligt med kartofler hjemme i den gamle kælder, så vi kunne hjælpe andre hvis det skulle knibe. Kartoflerne blev kulet på stykket - dem vi ikke skulle have hjem. Det var jo et svingende udbytte. I en årrække solgte vi et par læs om året til gartner Sørensen i Ryomgård.

9. april 1940 -

Nu er vi over jul og nytår og fortsætter med de gøremål, der er i landbruget. Vi lytter til vejrmeldinger, uden tanke om at det snart er slut med det. Det sker nogle gange "kjørnes" giver strengere vejr. Således også i 1940 har jeg fået oplyst. De sidste uger af februar var der streng frost, og det passer også med at vi ikke kunne begynde i marken.

Om morgenen den 9. april vågnede vi ved motorstøj og kiggede ud af vinduet. Vi så straks flyvemaskinerne flyve mod nord. Min indskydelse var at de fløj op til Norge, da englænderne havde lagt miner ved Norges kyst for at spærre for tyskernes sejlads med jernmalm fra Sverige. Vi skulle snart erfare at det var mere alvorligt, eftersom dagen og aftenen skred frem.

Vi begyndte at køre gødning ud i bakkerne - der er sandjord - i marken kunne det ikke lade sig gøre, da der var for blødt. Den 8. var naboen begyndt. De store sorte flyvemaskiner kom i stort antal (Junker 52). Der var maskiner i luften hele tiden. 2 jagere kom meget lavt i stor fart, men uden at hestene blev helt skræmte. De næste dage var også gødningskørsel. Vi havde som vore naboer meget gødning efter en lang vinter.

Nu måtte vi prøve at lempe os igennem så godt vi kunne. Ingen lys der kan ses udefra, i stuehuset mørklægningsgardiner, men nu er det heldigvis sommeren der står for. Kornet er sået, roerne lidt senere, så går det som sædvanlig med udtynding, høet når den tid er. Vi havde kløvergræs i marken og var vi heldige med vejret, blev det sat på stativer dagen efter slåningen, så var det "reddet". - Aldrig fik vi bedre hø!

Nu er det sammenholdet der kommer til at stå sin prøve, både i det store og i det lokale. Det

er jo prøvet før, vi skruer tiden tilbage, husker provisorietiden. De gamle fortalte om Estrup og "de blå gendarmer". Det afstedkom skytteforeninger både her i Koed men også i vore nabobyer. Se på Gymnastikforeningens fane i Lokalarkivet. Vi flyttede fanepladerne over på den nye fane, der var intet tilbage af den gamle.

En afholdsforening blev oprettet. Det var efter sigende meget påkrævet! Der kan læses om dens virke i afsnittet om Brugsen i Koed. De sidste afholdsmænd var aktive helt op til omkring 1970.

Ajlebeholder 1941 -

1941 var der tilskud til bygning af ajlebeholdere. Det var en tilskyndelse til at gøre noget ved det, for vi havde en lille beholder og et trædække, der var meget dårligt. Jernet skulle hjemtages inden 30/9 41. Det var to måtter sammensvejset af 6 mm rundjern. "Ja, den kan I jo snart grave", sagde min onkel. Det gik også meget godt så længe det var muldjord, der blev kørt ned i toften, men da leret kom frem var det forbi.

Lerblandingen kørte vi ud i kæret og læssede af, læs for læs ud til åen, ved siden af tørvegraven og langs med grøften og tilbage igen. Der blev en vej der kunne holde til kreaturerne at gå på. Det var Marinus Rygaard der havde arbejdet og Frede Falker, der udførte det. Størrelsen af beholderen bestemte jernmåtterne, den er på ca. 28 kubikmeter. Det var til et års opbevaring. For tilskuddet på 25% købte vi en nedfælder. Det var noget der kunne ses på kornet. Ajlen så vi ikke, kun hvis nedfælder blev løftet for at kontrollere, at den ikke var tilstoppet. Det viste sig at beholderen kunne rumme ajle til et år, og det var særligt velkomment, da vi i de nærmeste år ikke kunne købe kvælstof på grund af krigen.

Det var især i 1942 at det kom kornet til gode. Til roerne havde vi staldgødningen. Om vi fik nogen tildeling af kunstgødning, husker jeg ikke, men lidt har vi vel fået.

For at bøde på kvælstofmanglen såede vi sneglebælg, f.eks. i vinterrugen om foråret. Den skulle podes med knoldbakterier, som vi fik i reagensglas og blandes med skummetmælk for at fugte frøene. Knoldene sidder på rødderne og gøder næste afgrøde. Det er samtidigt godt til afgræsning.

L 779/83

10 lejeres
Kont. 10 Kr. 65 Øre

FOR DOKUMENTER AF
FØRSTE KLASSE,
som angaa 1600 Kroner.
Stempel-Tarif No 23.

FOR DOKUMENTER AF
ANDEN KLASSE,
som angaa 640 Kroner.
Tant: 10 Kr. 65 Øre.

L 1 1/2 87
L 2 1/2 83

N. 89527/8 of

553
Lent fund

Niels Jensen
Køds

Skjøde.

1880m. Afkast paa Rougsø, Sønderhald og Østerisberg Herreders Thing

Firsidigen den 27 August 1883 og indført i Skjøde og Pantebog No 100 Fol 208.

Underskrevne Huornand Palle Jensen af Høst
tilhaar at have, uden forudgaende skriftlig Skjødten
trakt, solgt og afhændet, ligesom jeg herved selger
skjødtes og aldeles afhænder til min Sprogsson
Niels Jensen, den mig i selge Skjøde af 5 September
1846 thinget den 12 januar 1847 tilhørende Ejend
Malt No 22a i Høst By og Løge med Bygninger
Jorder af Hartkorn 5 Skpe 2 Tønder 1/4 Alk 6 Str. 64 Ør.
saavel som min Beslutning, Ind og Udbytte følgende Vilka
1. Skjødten har Dato overtaget overste. Ejendommen
m. v. og udretes alle Skatter og Afgifter af samme
ligeledes fra Dato.

2. Det bemærkes at Palle Jensen Skjøde har den
Paategning at Ejendommen er bortloftet til
Niels Lading.

3. Skjødten og mulig efterkommende Ejend
udretes til mig og min Hustru Mette Henri
Pedersdatter, saalange vi leve følgende Aflyg
a. Vi Løseholte os Broun af Høst Lovkamme

1880m. Skjødten 27. August 1883
afkast paa Rougsø, Sønderhald og Østerisberg Herreders Thing

Skødet er skrevet den 30. november 1883, da Peter Møller Jensens far overtog gården, fordi han skulle giftes med Inger Marie, datter på gården.

Roerne -

Ny vogn -

Den gamle vogn blev efterhånden for dårlig at reparere på. Jeg så en ny der blev leveret op til Sundby. Så bestilte jeg én magen til. Egenavene kom fra karetmager Hedegaard i Tirstrup for at blive beslået, ligesom resten af træet.

Det var godt håndværk helt igennem og nyt. Inden den nye vogn blev færdig var smeden nødt til at lægge en hjulring om på den gamle vogn. Den var slidt meget tynd på den ene side, så den vendte han indad. Så kunne der køres lidt igen. Der kom en opkøber og gav et tilbud på vognen. Han gned jorden væk fra hjulringen, den var jo ikke slidt på den ene side, så ruskede han i hjulene. Det kan ordnes ved at snøre reb om akslerne, så de ikke vakler så meget.

Hvem han solgte vognen til kan vi måske gætte os til. - Mon det ikke var til Værnemagten? - Nu havde jeg ingen vogn indtil den anden blev færdig, men Sandberg var blevet vognmand, bl.a. kørte han mælk til mejeriet. Han havde en kassevogn og den lejede jeg af ham. Han fik del i den gode pris, jeg opnåede for den gamle. Den nye kostede 600 kroner, kassen lavede jeg selv af brædder skåret op af træ fra skoven.

Efter den gode handel med den gamle kassevogn købte jeg en anden af karetmager Hedegaard, da det trak ud med at få den nye færdig. Det var ingen kraftig vogn, men i orden til den lette kørsel, den skulle bruges til. Da jeg ikke skulle bruge den efter at den nye vogn var færdig, blev den sat til side. Den blev igen draget frem ca. 1984, gjort ren og stillet frem i gården. Den kunne sagtens sælges stykvis, men jeg fotograferede vognen komplet, dog uden kasse. Derefter sendte jeg billedet ud til OBS i Paderup og spurgte om de kunne bruge den til udstilling i havecenteret. Det kunne de og jeg fik 2.500 kroner - afhentet.

Da jeg fik den nye vogn havde jeg en stærk vogn til at køre mergel hjem på marken. Det blev hentet i Ryomgård - et læs hver halve dag, spredt ud med det samme. Om ad Attrup - til den ende af marken, ellers op mellem bakkerne henne ved skoven. Det var jo i besættelsestiden, men jeg blev ikke færdig.

Det sidste kørte Egon Laursen, da bilerne kom i gang igen.

Jeg kørte med vognen til ca. 1960-61. Det var til Ungskuet i Århus, at vi gik og så på gummivogne, men vi var da et par stykker, der var solidariske med vor smed Aage Christensen - han lavede til Søren Fragtrup og mig. Der var kommet to gummivogne til byen. De var indført og var ikke særlig tiltalende. De kunne ikke spore i roerækkerne, og det var nu nødvendigt. De var for bredsporede. Min vogn blev lavet med traditionel vognkasse, men den var meget bredere i bunden og kunne tage et større læs end en almindelig kassevogn på grund af passende sporvidde. Så kunne jeg lave den almindelige gummivognskasse senere, når jeg fik skåret brædder til.

Smeden havde en aksel stående, han byggede en tohjulet vogn til traktoren, hvor kassen fra den første blev sat på, efter at jeg lavede den almindelige kasse, som smeden havde beslået. Nu blev den tohjulede sat hen ved møddingen og en sliske førte op til den, så jeg kunne køre op med gødningen og i marken når der var læs. Det blev sat i mødding det første år, og det kostede kun 75 kroner at få kørt ud om foråret, men flere vintre derefter blev det spredt på marken med det samme og jeg købte salpeter for de 75 kr. + lidt til. Jeg var fri for at vente på maskinstationen.

I 1966 købte vi marken af Svend Jacobsen og derefter blev møddingen fra hele året lagt ved hækken og kørt ud om efteråret.

Jeg havde også en opskåren fjedervogn fra fars tid, som blev bygget om til fladvogn og enspænder. Nem at bruge når hegn skulle repareres om foråret, til flytning af kontrolkassen m.v.

Arbejdet med roer gennem alle årene

Inden roesåningen blev marken gennemharvet og slæbt over med en side fra kassevognen, for at jævne og for at det var nemmere at se markeringen fra slæbejernet, der hang på siden af den lille skubbesåmaskine. Udtyndingen var ikke nem, turnips og agersennep lignede til forveksling hinanden. Agersennep fik vi ikke bugt med, før vi sprøjtede med hormonmidler.

Vi kom nu til at så roer med 11-rækker såmaskinen. Den blev nu til en 2-række og med én hest for. I frøet blandede vi sagogryn, da det

var for risikabelt at lukke for meget. Det var jo om at have så få planter som muligt og alligevel nok. Nu blev det til en 4-rækkers énkorns, og efter at agersenneppen var væk, og vi havde lært at give kvælstofgødning inden roerne blev sået, så var der fart på med det samme.

Roeoptagning

Det var med rapjern og det var turnips. Der var nogle der sad meget fast eller var det kræfterne det kneb med. Poul var hjorddreng. Det var sidste år vi var to. Han var et år ældre end mig. Roerne blev kørt hjem i toften, hvor der var plads til to kuler, den ene til kålroer. Senere blev det til to kuler med kålroer.

I den gamle længe var der en "kælder"- en fordybning - så der kunne være roer til meget lang tid. Roerne stak vi op i roeskæreren, som var til håndkraft, og så bar vi dem ned til køerne i en kurv. Der var stænger over med halm som loft. Det blev ombygget, så der blev tre svinestier og roehuset blev flyttet ned i gavlen til køerne. Der blev ikke plads til roeskæreren, nu hakkede vi dem med en spade.

Runkelroerne blev i marken, de var jo sarte over for frost og skulle dækkes med halm, inden vi kørte hjem med roeblade. Til runkelroen brugte vi ikke rapjernet, derimod fik vi af gamle leblade lavet knive nede ved smeden. De var gode, men vi skulle passe på, for de var meget skarpe. Det var et pænt arbejde, når vi havde fire rækker ved siden af vognen. Vi smed toppen over hånden så den ikke blev fyldt med jord. Den skulle jo hjem for at blive ensileret til et godt vinterfoder. Det blev efterhånden sukkerroen, der tog over, den kunne bedre tåle lidt nattefrost, men alligevel var det rigtigst at dække kulen til efterhånden. Det var jo et stort arbejde, der lå inden da.

Der var én der sagde om at læsse roer: "Én i vognen, én i luften og én i hånden", men som roerne lå nu brugte vi roegreb, så vi kunne ryste jord af.

Efterhånden blev det lidt nemmere med at toppe roerne af, der blev opfundet et konkavt jern til aftopning. Nogle brugte en skovl eller et skuffejern, så blev ryggen skånet, for roerne var ret fastsiddende. Så blev roerne kørt op med en slæde påmonteret to skrånstillede hjul, der tvang roerne op og

samlede dem, men nu var der kun to rækker samlet i stedet for fire, så det var ikke så hurtigt

Luftfoto fra ca. 1948. Tøvehuset i midten blev nedbrudt ved byggeriet i 1951-52.

Grønthøsteren

Det var ikke med glæde man kørte ind i roerne på den måde for at aftoppe. Roerne er jo ikke lige store, de store fik mange gange for meget hakket af. Den eneste trøst var at det kom hjem i siloen. Søren Fragtrup købte en én-rækket roeoptager der læssede roerne i vognen. Så var vi naboer jo kørende med grønthøster og optager. På en formiddag kunne vi tage en tønde land.

Hvor lang tid der gik husker jeg ikke, så blev der foreslået et selskab på fire. Én samler de opkørte roer og læsser i vogn og tre kører fra og i kule.

Det ville jeg ikke være med til, for i 1971 havde jeg udvidet roehuset (+traktorgarage og værksted) så det blev muligt at fodre i lang tid om vinteren uden at skulle i marken i dårligt vejr, især sne om vinteren.

Ensilering

De første år - muligvis 1946-47 - havde vi muret en 2 meter silo til roetoppene, og vi blev tilbudt at låne en oversilo af Peter Pind. Det kneb med at få roetoppene til at gå ned hurtigt nok trods det at vi brugte myresyre. Næste år gravede vi en anden 2 meters silo og satte ned, den var af træ. Nu havde vi en oversilo, hjemmelavet og med et stråtag over, ligesom en negerhytte.

Når fodringen med ensilage begyndte i december måned, måske med frosset jorddække, der skulle hakkes af, blev der et

oprør i stalden som om det var forår. Ensilagen skulle helst slå til og bruges til kreaturerne inden de skulle på græs.

Roetoppene blev kørt hjem, et læs hver aften, eller flere om dagen når det var påkrævet. Nu havde vi den store 3 meter silo. Det var hele toppe, der fik myresyre eller AIV-syre. Et trækar på taget af siloen med en slange - vandet kunne selv løbe op i karret - så var det kun syren der skulle bæres op. Det var nemt at tage slangen med en spreder for at overbruse bladene. Det blev også nemt med aflæsning af de hele toppe, da vi fik en skærebleser, der knuste toppen og afleverede den i siloen. Samtidig var vi fri for syren, for nu kunne bladene trædes sammen så luften forsvandt, men helst et læs hver dag. Nu gik det hurtigere med at synke sammen, blæseren kunne levere den knuste top helt oppe, så siloen blev helt fyldt.

Derefter plastic og 1-2 læs kålroer ovenpå. Der var en lille lem ind til roehuset og roeskæreren, så det var nemt at lempe roerne den vej når ensilagen skulle bruges.

Ensilagen gav meget saft. Den pumpede jeg op i grebningen så det løb i ajlebeholderen. Nu kunne beholderen ikke rumme for hele vinteren, så det blev nødvendigt at tømme om efteråret og køre på marken. Saften havde den virkning at den bandt ammoniakken. Hvor meget der blev til afgrøderne om foråret er jo nok tvivlsomt.

Kålroerne

Kålroerne er forholdsvis nemmere at arbejde med, både med rapjern og med stikgreb. De gik godt sammen med roebladene om efteråret til staldfodringen.

Toppen kørte vi af med grønthøsteren, så var de klar til den énrækkede optager, den havde jeg så for mig selv. Nu blev roehuset fyldt op, helt op til det isolerede tag, med håndkraft til sidst. Der er ventilationskanal i midten nede ved gulvet ud i det fri.

Anskuelsesundervisning -

Kartoflerne ude ved skoven blev efterhånden skåret ned til et minimum, kun til eget brug. Derimod såede jeg kålroer uden at gøde med staldgødning - tre år i træk. Det var anskuelsesundervisning. Det ene år sås nogle gule blade på et meget tidligt tidspunkt, kunstgødningen var nok vasket ned, så det var

nødvendigt at så igen (undskyld Svend Auken!). Et andet år var der rigtig mange. Jorden skråner lidt op mod skoven og det er sandjord, så traktoren kører meget unormalt. Det bevirker at der bliver sået meget mere gødning end tiltænkt. Jeg har ikke set større kålroer, incl. dem oppe i marken. Det har nok regnet på de rigtige tidspunkter. Jeg solgte tre læs på gummivognen til Niels Drastrup i Kolindbro. En handelsmand kom kørende i en lille lukket lastbil. "Kan jeg købe nogle roer"? - "Ja, bak bare til". Så læssede vi ind, han havde nogle får med fra Kolind marked - hold nu - så fik jeg 10 kroner.

Der var også andre der kunne bruge et par roer. Et ægtepar fra Ryomgård kom cyklende: "Kan vi købe et par roer"? "Nej, I kan få dem I kan spise"! - "Vi plejer altid at få roer et par gange om året".

Når de få rækker kartofler blev samlet op så jeg, at der også havde været selvbetjening. Kartofflerne blev pløjet op med det midterste jern i hyppeploven, så var det nemt at samle op og ikke megen jord.

Da jeg kom derud en dag efter middag kiggede jeg mig lidt omkring. Ploven var væk! Jakob Jakobsen kørte oppe mellem bakkerne. Jeg gik derop og spurgte, hvordan han fik kartoflerne op. Ja, han samlede arbejdskraften sammen, så det var ikke så slemt. Da han fik at vide hvad der var sket, husker jeg ikke nøjagtig, hvad han sagde, men det var "søren`s" eller sådan noget, men jeg kunne godt låne en spade.

Jeg fik erstatning af forsikringen, 1500 kroner. Kort tid efter blev forsikringen sat op. Der skal jo være orden i sagerne.

Nu skal det også med her, at et år der var korn gav det et godt udbytte af blandkorn, der blev sat i stak og tærsket af en mejetærsker. Der var ikke plads i laden på grund af forpagtning af jord. Det er et lotterispil at dyrke derude.

Skoven -

Skoven blev plantet først i 1900-tallet, måske ikke på en gang. Det første der blev skovet - ud over til eget brug - var faskiner til at brænde på Kolind mejeri under krigen 1914-1918. Der blev også ryddet en plads hvor der blev plantet bøg, der nu er vokset til og pynter mellem gran og fyr.

Areal-Beregning

over Jordene Matr. N° 22^a Hoed By og Lgn., Sønder-
hald Herred, Randers Amt.

Ved Anvendelse af et i Matriculskontoret
udfærdiget Kort over Matr. N° 22^a, er Areal
beregnet saaledes:

Matr. N° 22^a

	%	Mær.
Lodden ved Byen.....	7	00
Markvei.	1	90
	8	90
<u>Agerlodden</u>	58	870
Markvei.	4	240
	62	1110
Lodden nord for Banen.	57	030
Lodden syd for Banen.	11	900
Byvei...	1	140
	69	070
Lodden sydøst for forrige	7	130
Englodden.....	30	790
Summa Matr. N° 22^a.....	168	170
eller..	17	170 000

Randers, den 8^e September 1887

(Bupphale)
Landins pædagog.

Ifølge Kreditforeningens Skrivelse af 16. d. M.
attesteres herved, at det her anførte Areal
svarer til det nærværende Matr. N° 22^a af Høstet.

Salg af juletræer var vel ikke det store den gang. Far og vor nabo Theodor Thomsen skovede nogle træer, der lå i toften begge steder. Jeg ved ikke om de kostede noget, det var nok ikke meget. Et træ jeg fik betaling for husker jeg tydeligt fra min tidligste barndom. Det var dengang man blev på den rigtige side af disken i Brugsen. Jeg havde set på et trykkeri, der var udstillet sammen med de andre julesager. En dag var det væk, det var jo ikke så godt, men det blev til en julegave fra uddeleren. Mon træerne kostede noget dengang, jeg tror det ikke. Jeg har æsken med indholdet intakt endnu.

Skoven gav meget træ, pinde til vi knægte at hugge til komfuret for hurtigt at få kedlen i kog. Også til regulært brænde. Til hegnspæle manglede vi jo aldrig nogle, for det meste havde vi flere afbarkede stænger liggende, så kunne vi også hjælpe andre i en nødsituation, f.eks. med en vognstang.

Skoven var min fars ét og alt. Jeg vil gerne indrømme at jeg har det ligeså. Alene som natur, at se på bøgerne der er plantet i 1917-18, imellem graner og fyr.

Lærketræerne har jeg plantet ca. 1940-41. Egetræerne er selvsåede fra en stor eg, der måske er plantet med de første planter i 1900-tallets begyndelse, og som nu ved fuglenes og dyrenes hjælp er blevet til en lille egeskov. Bøgerne er også groet godt til nu.

Jeg har brugt at lægge blomsterløg ud når vi havde overskud i haven, f.eks. påskeløg spredt under egetræerne - og med godt resultat. I en lavning andet sted vintergrønt, der har bredt sig voldsomt, ligesom krokus også er repræsenteret om foråret.

- stadig krig

Laden -

Vi gør forberedelser til bygning af laden i vinteren 42-43.

De forhold vi havde til opbevaring af kornet og det at arbejde i gamle og utidssvarende bygninger, har nok gjort at bygning af lade og stald har været i vore tanker. Især min mor, husker jeg, gik ind for tanken. Det var jo heller ikke uvæsentligt at der kunne søges om 25% tilskud til byggeriet. Marinus Rygaard lavede tegningerne af laden og hestestalden.

Derefter kunne vi gå igang med at skove tømmeret og få savet lægter og remme. Det

foregik i Attrup. Vognmand Kruse havde et lille savskæreri, det klarede han fint. De runde spær skulle afbarkes og stables så de var klar. Marinus rettede dem på den ene side og på den tykke ende, så de var klar når han selv skulle bruge dem.

Nedbrydningen af den gamle lade var ikke så vanskelig, men nu skal vi "se" halmtaget indefra, først et lag tækkerør, holdt på plads af vidjer, tynde lange grene, flettede simer af halm, lange nok til at binde om vidjer og lægter for at holde tækkerørene på plads. Det var jo stuehuset fra før 1916 og fra det plejltærskede tækkehalm hænger der tomme aks ned, derfor det tynde lag rør.

Solen skinnede og halmen var tør. - Vor nabo Ras Thomsen og hans husbestyrerinde sad i skyggen af blodbøgen og så den forandring, at taget nu var nede og at vi var sorte. Kun tænderne skinnede igennem sved og støv, sagde de.

Efter at halmen er kørt væk er det bindingsværket omme bagved og dernæst syldstenene og brostenene - de skal bruges her. Marinus kom og sorterede dem fra, der kunne bruges til grebning i hestestalden.

Så skal der graves grund da vi kom til kælderens. Den var jo inde i "huset" forstået på den måde, at det var indenfor syldstenene, og vi ville gerne beholde kælderens til kartofler m.m. Så derfor må vi grave væk og støbe fra bunden. Der var et lille vindue for udluftning, der kunne kartoflerne selv rende ned ad en finmasket harpe. Vinduet beholdt vi i form af en lem, da væggen blev støbt. Den gamle gavlvindue var af kampesten og indvendig af mindre sten opmuret i kalk. Alle sten kan nu bruges til at støbe sokkel og det nederste af muren.

Nu skal der køres grus til og det er i sig selv et stort arbejde at fremskaffe fra grusgraven, og derefter at blande og røre op i en balje. Murens støbning med brædder fastholdt af stolper, skulle jo stå i et døgn, før det kunne flyttes med sikkerhed, men der var forskalling nok til at vi kunne fortsætte.

Det var meget varmt i hjørnet af gården. Vand-slangen lå indenfor rækkevidde. Et par mundfulde engang imellem, men for meget reagerede kroppen på. Jeg måtte ind på divanen, der var skyllet for meget salt og mineraler ud (det var ikke halvt skummetmælk).

Nu var vi i højden til trempet, til de røde mursten. Her kunne vi ikke nå fra baljer med brædder på, nu skal der stillads til, og der skal kalkmørtel i baljerne. Det var ret vanskeligt at skaffe godt sand, kalken var jo læsket i forvejen, så nu var det så en passende fed blanding. Det drejede sig om at holde murerne vedlige med sten og mørtel. Da gavlen skulle mures kom hjælp fra Tirstrup, hvorfor ved jeg ikke. Frede Falcker var selvlært, Villy var murersvend. De murede jo fra hver sin side og mødtes på midten. Det kan tydeligt ses i dag, hvad side svenden murede. Det gik til Fredes fordel. Han sorterede stenene og omkring det runde vindue har Frede en sten mere i sin halvdel.

Omme i toften arbejdede Marinus med tømmeret, det lå jo klar fra vinteren og foråret. Med to sammensømmede lægter tog han målet på bredden for at kunne snøre de nøjagtige mål ned på de sammenlagte brædder, til at save efter og nummerere, så de passede når de skulle rejses. Der var selvfølgelig kommentarer, og de var meget forskellige: "Skal der ingen bjælker op? - Nu er der plads til at læsse af". Vi var godt tilfreds med at undgå bjælker, nu var der langt op til hanebåndet. Det fik vi også at vide af Søren Fragtrup, da vi hurtigt kom efter næste læs.

Tagstenene fik vi fra Ryomgård Cementstøberi. Vi fik også en god hestestald med tre båse og dør ind til kostalden. Hestene kunne fodres indefra laden til høhæk og krybber.

Vinteren 1943 -

Vinteren 1943 havde min mor et kort sygeleje, men kom op igen. Det var moster Mette, der hjalp os. Jeg havde i lang tid før overtaget det arbejde jeg kunne, og kunne få lov til. Hun havde tabt livsmodet, havde aldrig været syg, men spiste og kom så op igen, fik sommeren med og så laden blive bygget færdig.

Vinteren er jo altid den værste at komme over. Når vi tænker tilbage, hvad havde vi dengang? Ingen af de goder der findes i dag, som varme i alle rum - mere eller mindre - vi kan selv bestemme. Jeg husker at mor længere tilbage malkede og fodrede svinene, det var ikke mange dengang. Det var ikke det

værste sted at begynde arbejdet om vinteren, for der var jo lunt i stalden.

Inde skulle der tændes op i komfuret med en halmvisk, så lidt pinde og derpå tørv fra tørvekassen. Halmviskene lavede hun flere af på en gang. Hun bar dem ind i forklædet og ind under gruekedlen, der var i køkkenet. Det varme vand kunne hentes i vandgryden, når der ellers blev fyldt op igen.

Optændingen i stuen var med gløder fra komfuret, båret ind på kulskovlen og så et par tørv og træ på. Om søndagen kom pressejernet med ned og blev taget op med en krog for tilpas afkøling. Det var til strygning af søndagsforklædet. Nu var vandgryden kold, men en vandkedel fulgte med ind i kakkellovnen for at stå på ringene. Kaffekanden kom nu ind i det lille rum øverst, det var datidens fyrfadsllys.

Min mors skudsmålsbog - om pigernes arbejde dengang

Fra Thomas Peter står: "...begrundet paa Sygdom fik Lov at have Petrine et halvt Aar".

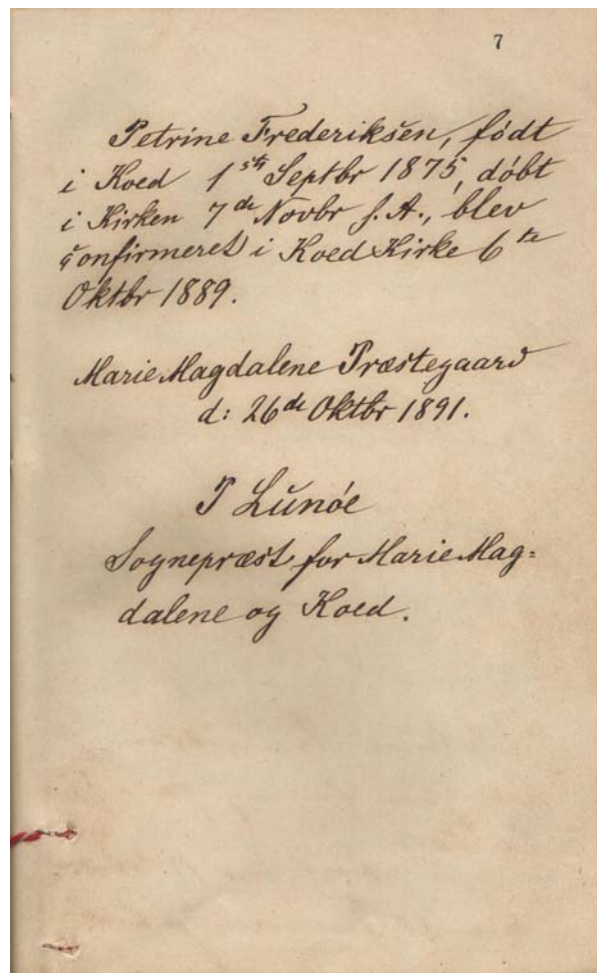
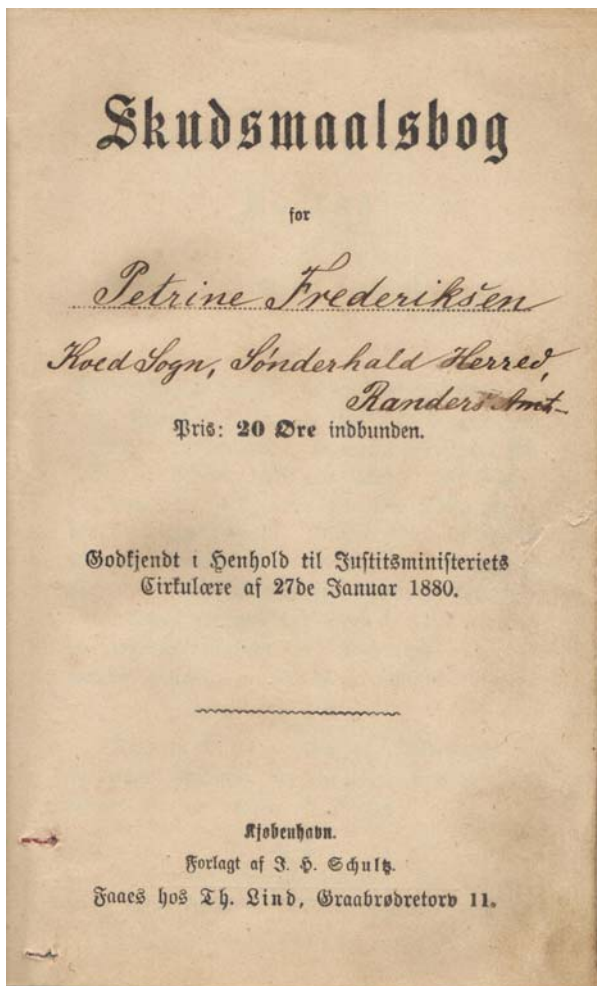
Karoline var enke (Thomas Peters mor). Mor fortalte at det var en myndig kone til at styre gården. Pigerne dengang måtte foruden huset også deltage i malkningen både morgen og eftermiddag, fodring af svinene og med ud i marken eller engen med karlene.

Forkarlen stjal rugbrød når han gik forbi brødskæreren ude i bryggerset, det var til kørehestene. Karoline vendte ryggen til. Ved morgenbordet ude i folkestuen: "... I kan slaa Græs i Engen, uden Balker og Ribben"- Døren til køkkenet bliver lukket! Engen skulle være til at håndrive. Pigerne slog græsset ud bagefter (spredte).

Til vask og ølbrygning og hvad der ellers skal bruges vand til hentes det ved pumpen ude i gården. Alt skal bæres ind, et meget krævende arbejde, da mor var lille af natur. Den sommer hun tjente der blev Østre vandværk etableret. Entreprenøren logerede der, han lavede et jernrør til at sætte på hanen i bryggerset. Nu kunne vandet selv løbe over i gruekedlen. Ja, det var virkelig et fremskridt, fri for at bære den mængde vand ind.

Uddrag af skudsmålsbogen: "... deltaget i alt indvendigt og udvendigt, villig og pålidelig".

"... Tro og pålidelig Pige, der er rask til sit Arbejde og udfører det med Lyst".

Mor var den ældste af fire søskende, en broder og to søstre, født henholdsvis, 1875 - 77 - 82 og 92. Der var megen sygdom i hjemmet, deres mor lå syg i perioder, og mor måtte hjem fra skolen - også i frikvarteret - for at se til.

1904 overtog Mette og Jens Peter gården, og der har været nok at se til for pigerne, en syg mor og en gammel far på aftægt. Kirsten Frederiksen, født Andersen, døde 1909.

I vinteren 1943-44 blev der mere at se til. Mor blev jo ikke bedre og efter et kort sygeleje på en uge døde hun den 31. januar om aftenen. Et liv var slut, ikke et langt liv, 68 år, men et arbejdsomt liv.

Mor blev begravet på Koed kirkegård 5. februar.

Efter mors begravelse var der en ny situation. Jeg kunne sagtens klare maden morgen og aften, men middagsmaden - der kom Kirsten Buhl til hjælp (hun havde før haft lærere fra skolen på kost). Vi gik derned og spiste, selvfølgelig mod betaling. Der var jo lang tid til skiftedag 1. maj (én tjenestepige udeblev i

april), men på et tidspunkt kom der bud efter mig (der har været noget af det fra mund til mund) at jeg skulle komme hen til Thøgersen. Der stod to piger, og ja, hvad der skete, så fik jeg hjælp fra 1. maj.

Er fremstillingen ikke rigtig så har jeg vidnet (min kone) lige i nærheden. Fremstillingen var rigtig!

Det var to veninder der tjente på "Petrines-minde" og Elholtgården. Hvad har de to talt om og hvorfor kunne de ikke selv opsøge mig? Jeg skulle måske prøves af - vi ved jo ikke - nej, kan ikke huske, hvem sendte de? Alle spørgsmål blæser i vinden.

Den 1. maj spændte jeg for fjedervognen og hentede en pigekommode på Elholtgården.

Forår, sommer og efterår 1944 -

Jens Peter Falker kommer om jeg ville så noget af marken til, og efter et lille regnestykke siger jeg 1400 kroner. Ja, N. vil gøre det for 900 kroner, men efter at have betænkt sig sagde han ja til mit bud. Det var skolejorden herhjemme. Pludselig dukkede Jens Peter Falker op af bakken, da jeg harvede: "Når du giver et træk på langs og på

kryds, det er tre og såmaskinen det er også et, det må være godt". "Men så dit eget?" spurgte han. "Det når jeg nok også", svarede jeg.

Han havde på det tidspunkt fået så meget arbejde, at han forpagtede jorden ud. Han kom også ud at se til mig ude i "Ruen". Jeg rensede roer for ham, og han fortalte mig, at englænderne var gået i land i Normandiet. Det var jo den 6. juni, D-dag.

Jens Peter Falker havde en karl og to store heste, vallaker, han kørte tørv og også med en stor granitromle på vejen.

Vi passede marken og haven blev også passet på bedste måde uden min hjælp. Sommeren blev især brugt nede på sportspladsen, vi var jo unge mennesker og det var i besættelsestiden. Der var fri idræt og der blev trænet til idrætsmærke-prøverne om sommeren, ligeså håndbold med en turnering mod hold fra nabobyerne.

Om vinteren var der gymnastik i forsamlingshuset, det var også træning til prøverne. Nu var rugen og havren høstet og Jens Peter Falkers jord forpagtet fra om foråret. Så handlede vi om kornet i negene, der skulle prøvestærskes. Et neg i et bestemt hjørne af sættet og et bestemt antal neg. Jeg spurgte om han så selv ville kontrollere - "nej, jeg tror på jer"! - Der var ingen kontrovers, for det var jo en aftale i forvejen og det respekterede vi selvfølgelig begge to.

Tærskning, vinteren 1944-45 -

Nu er kornet inde, jeg så en annonce i Randers Dagblad, at Kulkompagniet i Randers købte langhalm til fremstilling af halmmåtter til afdækning af mistbænke.

Nu havde jeg set at den gamle pigtærsker stod nede ved smeden, så den fik en renæssance. De små pigge af og lange pigge på, så var vi klar til at lave tækkehalm. Hvor mange øre pr. kilo husker jeg ikke, men de kom og så på halmen og var meget tilfredse. Affaldet fra langhalmen kom igennem tærskværket, der kunne jo være kerner i den nederste ende af neget.

Om der blev nok af et læs til af vores eget husker jeg ikke, men vor nabo Rasmus Thomassen kom jo og så til. "I kan bare hente oppe i min lade", og det gjorde vi så. Da der var læs og det blev afhentet, fik vi mere end der var aftalt, for der var intet spild ved fremstillingen af måtterne. De havde prøvet at

fremstille dem af bredtærsket halm, og der var en stor forskel - derfor gav de mere.

Vinter og forår 1945 -

I februar måned var vi ude at kaste sne nede på "Hulvejsbakken", da kom Marius Jakobsen fra Marienhoff for at hente mig. Vi skulle ud i Korupskov til Aage Sørensen, hvor der var nogle tyskere, der skulle bruge vore marker til øvelse.

Det skulle afgrænses mod syd af banen Kolind-Ryomgård, og mod nord af Gjerrildbanen og vejen Kærende-Attrup-Koed.

Det var ikke lige sagen, for der var ikke lang tid før forårsarbejdet skulle begynde. Vi blev lovet at vi kunne pløje, vel for at holde ukrudtet nede. Ligesom erstatning - det var jo bare at trykke nogle sedler.

På spørgsmålet om at hvis krigen sluttede og vi ikke kunne nå at så marken til, før det var for sent, blev der "sunket en klump" og vi fik vist ikke rigtigt noget svar.

På det tidspunkt var de jo også klar over at det var på det sidste, og at krigen var tabt. Men de benyttede alligevel pladsen fra bakkerne nord for Koed Vestergård til at skyde med morterer over vejen og banen ud i engen. Det gik ud over højspændingen, der blev sprængt i stykker.

Flere blev skudt op i marken (Ruen), hvor vi fandt halerne med styrefinner. Hullerne efter granatnedslagene blev dækket til, så der skete ingen skade der.

5. maj og fremefter -

Vi hørte jo den norske radio mest, den almindelige danske radio var fyldt med propaganda i hele besættelsestiden. Trods støjsenderne kunne vi følge med i hvordan krigen forløb. Russerne kom fra øst og de allierede fra vest. Den øverstkommanderende i Jylland bebudede at ville kæmpe til det sidste. Han ville måske som på Bornholm ikke overgive sig til russerne, med katastrofale følger. Nu var det måske godt for os at de allierede kom først.

Jeg var klar over, at nu var det lige før, om der skulle være krig her i landet eller ej. Derfor var det med at komme hjem fra sportspladsen for at høre radioen, så det var en stor lettelse at høre budskabet fra London 4. maj om aftenen.

Den 5. maj cyklede vi til Kolind, der var stor fest på torvet, musik og sang, guirlander fra flagstangen og over til de forskellige huse. Frihedskæmperne kom nu frem i lyset. De havde øvet sig i skydning, bl.a. i Brugsens kælder. Om formiddagen var de rundt for at hilse på forskellige "mistænkte".

Nu var der en helt ny situation. Flygtninge og fanger kom frem og blev iklædt tøj fra Kolind borgerne. Jeg husker at de hjalp os med at kridte banen op nede ved anlægget.

Hvor længe efter freden husker jeg ikke, men vi cyklede over for at se hvordan der så ud ved flyvepladsen. Der var også flygtninge i Stabrand. Der var vel 250.000 flygtninge i hele landet i lejre. Nu var det danske soldater, der overtog bevogtningen af lejrene. Flygtningene overtog selv de interne opgaver med madlavning m.v.

Dem kunne vi bespise og vi hørte bagefter af de få der blev i landet, at de var godt tilfredse og takkede for behandlingen. Mange der prøvede at komme over Østersøen med skibe i den sidste fase af krigen, nåede ikke frem, fordi skibene blev sænket.

Giftermål -

Sommeren 1945 -

Vi ventede "en båd med bananer", sådan i overført betydning. I de fem år havde vi ikke manglet noget til almindelig levevis, men derfor ventede vi alligevel forskellige ting. Hvad med en ganske almindelig arbejdsjakke, vi ikke kan se igennem, når den bliver holdt op mod lyset. Hvad med cykeldæk og slanger. Jeg vendte slangerne så lapperne vendte indad, gummistøvler - gik der hul kunne de vulkaniseres. Træskostøvler var jo gode nok til meget arbejde, men det er nu ikke nemt at undvære gummistøvlerne.

Nu var vi henne i september og der var én der bestemte, at "nu må vi hellere blive gift". Hvad med tøjet, en konfirmationskjole og et sæt tøj - en målhabit. Jeg har også kaldt det mit konfirmationstøj, det er dog en lille overdrivelse, men ti år er passende. Takket være landbrugsarbejdet kunne jeg passe tøjet. Nu er det jo ikke tøjet, det drejer sig om - men alligevel!

Marie og Peter Møller Jensen på bryllupsdagen 12. okt. 1945. Brudepigens er Doris Andersen.

Vi blev gift i Marie Magdalene kirke den 12. oktober. Svigerforældrene boede på Marienhoff på det tidspunkt. Vi lånte en pige af familien til højtideligheden. Det blev vel ikke den store forandring, men vi levede ihukommende pastor Andersens formaninger, måske med små tilpassede justeringer undervejs - nu i snart 56 år.

Festen blev holdt i Marienhoff Forsamlingshus. Vognmand Arne Hald kørte os hjem. Eftergildet blev holdt i Koed Forsamlingshus.

Høsten

Fra le til mejetærsker -

Vi begyndte i bakkerne et år helt oppe i hjørnet ved skoven. Der kunne vi ikke køre med slåmaskinen, så vi cyklede derud med leen og kratten på nakken. Da vi kom ud til Vestergaard sad Kristian Jakobsen på sneskærmene, der var stablet på en materialeplads. Han gjorde tegn at vi skulle stoppe: "Alle har så travlt, der er ingen der har

tid". Vi snakkede lidt, så kørte Kristian med leen, jeg blev lidt længere. Hans stemme knækkede, som når vi bliver ældre og tilskuere. I årene indtil vi fik selvbinder kunne vi selv høste, min mor kunne jo binde op og var rask til det, så jeg skulle hænge i for at klare mig, det var jo om at dreje båndet i en fart. Nu skal vi huske at kusken også bandt op, hestene ville gerne stå og hvile. Når ellers kornet står pænt bliver der nogle neg, der er gode at sætte sammen. Det gjorde vi med det samme, inden vi kørte hjem.

Slåmaskine ca. 1926-27 -

En svensk (Arviken) med høstaggater til at spænde på. Kusken kunne fra sædet træde på en pedal for at bestemme negets størrelse. Det blev lagt ned af en firevinget mølle. Men først skal der høstes for om kornet, eventuelt kun den ene side, hvis der blev kørt ledigt og ikke rundt. Det var jo korn - man træder ikke i brød! - men inden længe lærte vi at køre hestene ind i kornet. Smeden satte et spyd foran det store hjul så kornet blev skubbet til side. Når vi kørte forkert om første gang, var der ikke mere spild end når vi høstede for med le. Det gjorde vi kun i hjørnerne.

Vor nabo i marken, Sigvard Nielsen, høstede også for. Far spurgte: "Vil du med til Attrup skel?" på hver sin side af markskellet. Det har jeg fået fortalt, og det har ikke været nemt at klare sig med én, der har haft en le i hånden fra ung mand.

Jeg tror ikke vi var fælles om mere end én høst. Jeg skulle trække Sigvards kører op i marken over middag og fik koblet hjemme på Ballevej 5. Da jeg trak kørerne ud på vejen fik de nogle ordentlige drag af en god pisk af Kathrine. "Det må de klare sig med den lange vej op i Ruen". Sigvard kørte mælk, derfor den gode pisk.

Selvbinder 1938 -

Nu var årene herefter et stort fremskridt. Vi fik selvbinder sammen med Peter Pind og Buhl Jensen. Det blev nu om at lægge tilrette, så vi alle tre blev tilgodeset, og om at bytte om på hestene på bedste måde.

I marken havde vi skel med Attrup og med Jørgen Munch. Et år så vi en lidt usædvanlig trækraft. De spændte bilen foran selvbinderen for at hjælpe hestene på

langsiderne. Hestene skulle så bare trække, når der skulle drejes ind efter i hjørnerne.

Vi har en dato jeg husker, 2. august. Selvbinderen husede Peter Pind. Vi har prøvet at sætte binderen ind den 2. august, men det var nok ikke helt optimalt med udbytte sådan et år. Derimod har vi rigget til denne dato de fleste år.

Traktoren begynder at vise sig -

Jørgen Munch fik traktor og begyndte at hjælpe os og trak selvbinderen for os et år. Det ville han ikke have penge for, han var ene, så vi kunne hjælpe ham. Vi kørte rug ind for ham og hjalp med at tærsk. Året efter rendte vi sammen på vejen ude ved Peter Pind. Der blev drøftet køb af traktor i fællesskab. Jeg ville godt være med, hvis jeg kunne få at vide hvad det ville koste, altså hvad min part var værd i et fællesskab. Jeg ville selv købe, for vi havde jo langt i marken, så det hele blev ikke til noget.

Hvem der så fik den indskydelse, at Søren Fragtrup kunne købe og så trække for os, det husker jeg ikke, heller ikke hvem der kontaktede ham. Søren var med på idéen, så han købte en ny Ferguson med plov og stubharve. Nu var vore spekulationer forbi og en ny epoke begyndt.

Nu skulle traktoren holdes i gang hele dagen, når vejret tillod det. Jeg var reserve, når Søren havde andet for. Nu blev der hurtigt noget at sætte sammen, når traktoren var foran selvbinderen. Søren havde nok at lave med at trække, også for andre end os tre.

1954. Nu har Søren Fragtrup fået traktor, og så sker der noget. Hans lange vinterrug køres hjem med to vogne. På læsset Peter Møller Jensen.

Købte traktor -

Marts måned 1955 købte jeg selv traktor. En Ferguson 31. Nu var det så ikke kun i høsten, men traktoren skulle overtage hestene og slå græs. Trækraften var hjemme, vi skulle ikke i engen for at hente hestene. Traktoren var også til at køre i marken med, når der skulle hakkes roer. Det var en ret så stor forskel fra før, hvor vi var nødt til at cykle derud.

Smeden lavede såmaskinen om til traktoren, også roerenseren. Den blev spændt bagpå og med slingrekæden, så den sad stift. På forakslen et stykke ståltråd, med et lille stykke hvidt plastic som markør over rækken til at køre efter. Måske ikke så tæt til roerne, men tåleligt.

Så var det græsset og lucernen der skulle slås. Stangen på slåmaskinen blev kortet ind og slæbeskoen fastgjort samt lænker i stedet for de to skræstivere fra trækbommen. Så var det nemt fra traktoren at løfte slåmaskinen ud af skår og ind igen. Ploven jeg købte var en 14 tommers med landhjul og to spindlere for regulering. Den kunne pløje halmet gødning ned uden at stoppe.

Nu skulle jeg køre et år rundt før jeg kunne se, hvordan det gik uden hestene.

Jeg købte senere en Ferguson dobbeltplow til stubbene og roestykkerne.

Som sagt fik jeg traktor i 1955 og Buhl vel nok et år senere. Så kunne vi trække for Peter Pind og det gjorde vi til 1966.

ANDERS PEDERSEN
AUTOMOBIL- og MASKINFORRETNING
Tel. 1 og 81 TIRSTRUP ØSTJ. Giro 64083

Husgaardvej 7 Høllis Jensen
Købt for Kabinol d. 9/3 1955

<i>Ans iflg. Skatteudvalget 93 A M A</i>	
<i>Ferguson TEA20 4000 kg</i>	
<i>til Skatteudvalget</i>	
<i>Serienr.: 48986</i>	
<i>Chassiseri: 421392</i>	
<i>Motorer: C 86093</i>	
<i>Kræver</i>	<i>10,35500</i>
<i>Remning: frit Kølens blades</i>	
<i>Pløjning: Kølens blades</i>	
<i>Kræver 9355,00 - Restbetaling</i>	
<i>Kræver 10000,00 for VX pr 76-55</i>	
<i>rentefri</i>	

Kul 935500 - VX pr 76-10000

Yderligere specifikation fremkommer ikke.

Mejetærsker -

Så kom Søren Fragtrup: "Der er en mejetærsker til salg i Stabrand. Skulle vi købe den"? Vi kørte over for at se på. Det var en J.F., hvor traktoren er spændt sammen med mejetærskeren og skærebordet foran traktoren, så den skar fri som en mejetærsker. Vi købte den i marts måned 1966 af Arne Rasmussen, men hentede den først da vi skulle begynde høsten.

Den grå Ferguson gik varm på grund af at den ikke kunne gå med passende omdrejninger til mejetærskeren - de var for lave.

Den 5. oktober 1972 fik jeg en Massey-Ferguson 135 Diesel og så var der ikke noget med at gå varm. Derimod passede gearet ikke for godt, lidt for langsomt frem.

Når vi ikke har noget at lave, er det ligesom tålmodigheden skal dæmpes. Vi fik høstet i godt vejr og skulle ikke sidde og vente på andre. Det er jo det hele værd.

Søren havde et par tønder land at passe for Rasmus Knudsen i Kolindbro. Ham høstede vi for, men de to kunne ikke vente, til det var modent, men én omgang fik vi da, så var der kaffe på kanden. Det skete mere end et år.

Søren fik penge og jeg fik korn for mejetærskningen. Sækkene blev læsset af så de lå samlet. Så skulle de rejses og drillede vejret med regn, så blev det nødvendigt at vende. Det gjorde vi med en transportspand til hjælp. Hen til sækken, en fod på spanden, rykke i sækken, så slog den en kolbøtte over spanden.

Nu skal sækkene hjem og så kom traktoren os til hjælp med at løfte. Jeg havde en høgaffel monteret bagpå med et bræt til at sætte sækkene på, og sækkevogn på vognen, så der kunne blive et stort læs. Tærskværket var nu hugget op og den plads var til korn ligesom loftet over. Nu blev skærebølleren brugt til at blæse kornet på plads. Det varede under to minutter med en tønde korn.

Halmen -

En dag ved morgenbordet: "Skal vi købe en halmbane?" - "Ja, den koster 7000 kr.". Ingen kommentar! Vi havde fået løst hø ind, en fork til hver - et stort arbejde! Nu er det halmballerne der står for tur. Vi har jo set genboens halmballer glide ind af lemmen uden besvær. Halmbanen blev lagt op på

hanebåndene og nu skal der ikke løftes fra vognen. Halmen bliver transporteret hen i enden af loftet eller hvor vi bestemmer. Der var lidt besvær i begyndelsen, med et af båndene der sprang, men det blev overvundet. Sammen med Søren Fragtrup havde jeg købt en ny presser, en bløddresser. Den kunne ikke sælges på det tidspunkt og skulle sendes tilbage, så vi fik den til en billig pris.

Vejarbejde -

Besigtigelse af Ryomvejen 9/11 1942

I forbindelse med anlæggelse af ny vej, Korup-skovvej, skulle vi møde på de matrikelnumre, vi var indkaldt til, og vi fulgtes nu hernede fra og ud til Korupskov.

Jens Peter Falker fik arbejdet overdraget. Det gav også lidt til os med heste og vogn. Det foregik i grusgraven her i Koed. Jeg var omme at køre overjord af, to vogne, to mand til at læsse på og én på tippen. Vognen skulle køres ud så den hældte lidt. Så kunne vi rage jorden af med sidefjælen. Der var kun ca. 75 meter at køre, det blev styrtet ned i grusgraven igen. Det var mange læs i timen og mange om dagen. Fat i hammelen og om til den læssede vogn. Manden løftede stangen op og så hen på tippen.

En dag i regnvejr løber skeden fra hånden, når tømmeren glider mellem hænderne. Hestene var næsten ikke til at drive frem, de var også trætte af alt den spænding om. Vognkassen var jo våd i bunden og to sider hvor den ene lå på bunden. Nu var hestene ikke trætte, de ville hjem og det var ned ad bakke. Nu måtte jeg virkelig til at trække i nødbremsen. Det var jo umuligt at få fodfæste, og det var at save med tømmeren - til oplysning for dem, der ikke har kørt med heste. Det varede flere dage med at køre overjord.

Så kunne harpningen begynde. Det var en tromleharpe til håndkraft, og der blev harpet meget materiale inden vejen var færdig. Der var tre mand til det arbejde.

Nu var det så arbejdet på selve vejen. Det var med et spand og to vogne, to til at læsse, siderne af, hen på tippen, rage jorden af og tilbage igen efter nyt læs.

Hernede lige før byen var der en snevold. Den var god at grave i for dem der læssede, men på nordsiden skar vejen ind i terrænet. Der blev jorden løsnet med en plov. Nu skulle

vejen igennem, og brønden til vogterhuset og gadekæret blev jævnet. Der var tre spand, ét var fra vognmand Frederiksen i Ryomgård. Det var hans bror der kørte, han var dværg. Han så under vognen, når han skulle køre til, men ellers gik det meget godt.

Så var det vejkassen der skulle fyldes ud. Der lå jo materialer i grusgraven, og jeg kørte ud i Korupskov over leddet ved vogterhuset, med ral noget større end det, vi bruger på gårdspladsen. Det var for at fylde ud i bundstenene, 3 kroner pr. læs, og ja, jeg læssede dem selv.

Neden for Engvang var der trykvand i vejgrøften. Det blev drænet væk - tækkehalm i nordsiden af drængrøften og vandet ledt hen i kloakledningen. Arbejdet fortsatte med sand fra Sandhøj, den førhen fælles sandgrav, til opfyldning over engene (Skavbag) ligesom vi også kørte sand fra bakken, hvor nu nr. 17 ligger.

Det var det sidste hus der blev bygget før landsbybyggeloven blev vedtaget og på betingelse af, at beplantningen blev vedligeholdt, så det ikke kunne ses fra vejen. Det var jo et stort hul ind i bakken. Der var ret store graner på det tidspunkt, men det var en attraktiv byggegrund.

Høsehuset -

Der var et lille høsehus op ad den gamle kostald. Det var nødvendigt at flytte det for at bygge ny kostald. Vi byggede et lille hus så langt ned vi kunne komme i toften, og der var/er plads til 15 høns. Det blev senere til kyllingehus.

Høsehuset lavede vi selv murstenene til ovre i laden. Jeg havde lejet udstyret til at lave cementsten af. Vi gravede grunden og lagde gulvet. Marinus byggede og lavede tømmeret. Det var jo ikke så stort et arbejde. Forinden havde vi skovet tømmeret og fået savet brædder til loft. Indmaden lavede vi også.

Nu manglede vi så at få høns i. Det var for sent med kyllinger, så det blev høniker. Dem købte jeg af Villy O. Mikkelsen, driftsleder på "Rypi". Der købte jeg også pladerne til loftet og til kyllingehuset. Det var meningen der skulle graves kabler ned til lys, men det kunne ikke fås på det tidspunkt - derfor luftledning. Vand blev også indlagt, der lå vandrør lige udenfor.

Nu er det så daggamle kyllinger - i de første år med varme fra en fastbrændsel kyllingemor. Den var noget besværlig at passe med fyringen, men vi brugte den i nogle år. Så lavede jeg selv én og varmekilden blev til el. Til sidst blev det en lille til 50 daggamle kyllinger med fire kultrådspærer - og til allersidst hønninger igen købt i Kolind på det ugentlige marked.

Fik vi så noget ud af hønsene? Vi havde ca. 80 høns, når vi havde flest og det var i mange år. Når jeg var færdig i kostalden med aftenfodringen om vinteren, skulle hønsene måske strøes, eller der skulle rystes op i strølsen og strøes lidt korn. Til sidst købte jeg foderblandinger hvor der ikke skal korn til.

Vækkeuret blev stillet til vækning kl. 4 i hønsehuset, og hvis det var streng frost blev der hældt en kedel kogende vand i vandtruget. Så kunne hønsene hakke hul på et tyndt lag is kl. 4, begynde arbejdet og selv gå til ro når det passede dem om eftermiddagen.

En dag jeg var inde i hønsehuset kom Niels Thøgersen ind. Jeg tror han var lidt skeptisk med hønseriet. Så fortalte jeg ham at der var solgt for ca. 5.000 kroner på et år, og det kan de ikke æde for. Det var han godt klar over.

På hans "hønseri" som på mange andres den gang, blev kornet "stjålet" når spanden var tom.

Ældre landmænd regnede ikke høns for noget. De skulle helst selv finde føden, men ofte "stjal" husmoderen korn til hønsene.

Der var intet lys i huset og måske intet fritfoder. Høns har kun foder i kråsen til 8 timer.

Afsætningen af æggene: De blev kørt hen i Brugsen og afhentet af Andels-Æg en gang om ugen. Det gik godt så længe der var fyldte kasser, men som årene gik blev der lidt mindre i kasserne, og lidt mere kostede det at hente dem. Så slap det op, huset blev delt, nu kunne der stå en bil i mere end det halve og høns i resten. Det blev til 5 stk. til sidst.

Det var beretningen om 80 høns der blev til 5. Her i 2001 køber vi æg.

Kartoflerne -

en "bred" beretning indtil 1955 -

Efter forpagtningen af Falkers jord blev det til mere kartoffeldyrkning, både til salg og til kogning til svinene. Et år gik vi sammen om optagningen, Gunnar Sørensen, Niels Thøgersen og os. Det var en udkast-optager, så det gik ud over ryggen. Vi solgte en lastbilfuld kartofler og leverede også i banevogn på Kolind station. Et læs gik til Kartoffelmels fabrikken i Auning. Det var Brødrene Laursen i Ryomgård der hentede dem. Jeg husker at de ikke havde en almindelig kartoffelgreb, men en koksgreb der er meget større, men de var også et par store drenge.

Til svinene kogte vi et år 110 tønder med en transportabel koger. Det foregik på den måde, at én beholder koger mens en anden bliver tømt og en tredje fyldt. Beholderne kunne drejes eftersom det passede bedst for udtagningen. Der blev fyret med fast brændsel.

Der var en mand med som fyrbøder, Ejner Emil Madsen fra Kolind. Hvem der havde sat det i værk ved jeg ikke, måske Landboforeningen. Et år sidst i november kogte jeg 100 tønder på mejeriet i Kolind. Det var i 1955 og med traktor uden førerhus og i snevejr. Fru mejeribestyrer Basse kom ud med en tallerken og fik til middagsmaden.

Kartoflerne blev ensileret i vor nabos svinehus i en sti. Huset er nu nedbrudt.

Koed kirke.

Kapellet blev bygget i 1931 på en skråning udenfor kirkemuren. Nu bliver det brugt til redskaber, toilet og graverfaciliteter. Den hvide bygning til højre er "Kirkely".

Kirkerestauration -

1934: Det var murerfirmaet Laurits Rygaard og sønnen Marinus samt Laurits Rygaards svigersøn Hans Nielsen, der udførte arbejdet på tårnet. Det bestod i at udtage granitkvadre, der sad lidt spredt, og derefter at mure efter med munkesten, dog kun et stykke op. Hele siden blev gået efter og der blev isat nye sten, hvor det var nødvendigt.

Dengang var det murerne der selv satte stilladser op. Hvordan de var fastgjort til tårnet ved jeg ikke, men det var et bygningsværk i sig selv.

Rasmus Kahr var arbejdsmand og passede op. Det foregik med et spil, der var beregnet til at hejse smeden ned i en brønd - nu var det bare opad! Og det var med mørtel og sten, jeg har ikke selv set hvor meget ad gangen eller hvor store portioner, men der var jo højt op.

"Ras" i daglig tale kaldet var en stærk mand, 150 kg, så der var ingen problemer med ham. De fik det op de havde brug for - og til tiden, og så retur med de udhuggede og kasserede sten.

En pause skulle der også til - "uden mad og drikke osv." - det klaredes med en gærpose. Gær i løs vægt var i 5 kg.s poser, de var passende at hente øl i når Ras gik i Brugsen. Den blev så hejset op i en passende højde dinglende med øl og det røde Malteserkors.

Det her stillads var noget der tiltrak os, og vi unge kiggede på stigen der var for enden af stilladset, og prøvede at gå derop. Det var oppe ved glamhullet. Jeg kom halvvejs op, det var for dårligt! - prøvede igen og kom helt op, kunne nu gå ind ad glamhullet - hvor mange kom op?

Lærer Krogh var muligvis kirkeværg og som sådan fulgte han med i arbejdet. "Da vi var halvvejs oppe, blev vi fri for ham", sagde Ras. "Vi så ham ikke, før han kunne gå lige ud på stilladset".

Kirken i Koed er en smuk og malerisk middelalderlig landsbykirke, der formodentlig stammer fra omkring 1200. Den er ligesom de fleste andre gamle kirker blevet ombygget og udvidet adskillige gange i tidens løb. Kor og skib er bygget af kampesten, men korets sydside og den vestlige ende af skibets nordside er skalmuret med mursten.

I senmiddelalderen er en oprindelig apsis nedbrudt og koret forlænget mod øst. Den nu-

værende apsis er opført 1934 af munkesten. (Provst Helge Qvist Frandsen).

Det var dertil granitkvadrene blev brugt, opmuret med munkesten og tækket med bly.

Indvendig blev der installeret varme med Kalorifere anlæg. Det krævede en silo til kul. Den blev fremstillet nede ved smed Jensen. Det var den ældste søn Leo der kom hjem. Han kunne svejse med autogen (gas) og det var noget, der tiltrak opmærksomheden. Dette anlæg klarede varmen i kirken til 1956, så blev der installeret elvarme.

Nyt gulv og nye gavle på stolerækkerne med udskårne motiver fra Bibelen.

Oppe i koret ser vi altersranken med knæfaldet, fine udskæringer med vinranker og blade. Tæppet foran alteret er kommet til senere, det er blå med hvide stjerner og er syet i korssting af flere damer, men her skal fremhæves Jens Kristian Høeg. Han har syet det meste, selv om han var dårligt gående på det tidspunkt.

Alteret har to smukke kniplingsborter med kirkelige motiver. De bruges skiftevis og er af Kirsten Skadhauge (kniplet) og Johanne Pedersen (broderet).

Udskæringsarbejdet er udført af Frode Jensen efter tilbud. Egetræet til udskæring er fra Orlogsværftet.

En tavle til ophængning af salmenumre med messingtal blev det også til, samt til en ny yderdør af egetræ med smukke jernbeslag.

Den nye klokke bliver hejst på plads. Fra venstre ses Diana Bang, Karen Margrethe Hansen og provst Helge Qvist Frandsen

Juledag 1996 gav den gamle klokke op. Den havde tjent menigheden trofast i 800 år, men fik en revne og kunne ikke sættes i stand. En klokke blev lejet og den stod på et stativ ved foden af kirken.

Sognerådet 1954-1958.

Fra venstre: Peter Møller Jensen, Harald Daugaard, Svend Skovsen, Valdemar Pedersen, Jens Pind, K. Løgstrup Knudsen, J. Adelsbøll, Børge Johansen, Nicolaj Sloth, Peter V. Jensen.

Den gamle klokke bliver opbevaret i tårnet.

23. december 1998 modtog menighedsrådet den nye klokke med indskrift:

"STØBT TIL KOED KIRKE 1998".

Og et lille vers leveret af provst Helge Qvist Frandsen, Marie Magdalene:

*OVER BAKKELAND OG SUND
KALDER JEG TIL HØJTIDSSUND.*

Efter gudstjenesten den 21. februar 1999 præsenteredes klokken, og efter nedstigning fra tårnet inviteredes deltagerne på en kop kaffe eller sodavand. Jeg kunne desværre ikke deltage på grund af dårligt helbred.

Sognerådet 1954-1970

Marie Magdalene-Koed

En dag i det nye år 1954 kom 2 mænd og de spurgte, om jeg kunne tænke mig at opstille til det kommende sognerådsvalg. Det vidste jeg ikke rigtigt, men vi snakkede lidt om det og jeg spurgte bl.a. om, hvem der skulle på listen. Det fik jeg at vide, så sagde jeg ja og troede ikke der kunne ske noget ved det.

Jeg blev valgt på listen sammen med Svend Skovsen, Elholt. Vi var ikke i Attrup for at

overvære optællingen, men Niels Jakobsen og Nora kom ind og lykønskede med valget.

Én af de første dage efter valget stod jeg og arbejdede med brænde, og Svend Skovsen kom. Vi talte om den nye situation og samtidig kom konsulent Staunskjær, min regnskabsfører. Også han lykønskede.

En aften jeg sad og passede Preben (1 år) kom 3 mand ind, sagfører Andersen, Løgstrup Knudsen og Harald Daugaard. Vi skulle snakke om det konstituerende møde. Sagfører Andersen var opstillet til Amdsrådet og blev valgt, det var vist en sikkerhedsventil, ellers var han fortsat som formand. Løgstrup Knudsen havde en periode bag sig, så det blev ham vi samledes om. Han var jo forvalter på la Cour's landbrug. Løgstrup Knudsen blev valgt til sognerådsformand. I den første periode var det især skolebyggeri, der pressede sig på. I Pindstrup var der ikke plads, og i nabogården til skolen (nu autoværksted) var der indrettet en skolestue, vel ikke helt tilfredsstillende.

Amdsrådsmedlem samt medlem af skatterådet Elgaard fra Vivild rådede os til at bygge en førstelærerbolig på sådan en måde, at den kunne bruges til skolestue og senere til bolig.

Skolen blev bygget og taget i brug 1959. Gymnastiksalen blev brugt fra 1958 og det hele kostede ca. 800.000 kr. og blev betalt kontant.

I Marie Magdalene og Koed skoledistrikter blev der efterhånden også trængsel. Skolen i Elholt blev nedlagt, men det var også på grund af fru Broch's sygdom. Børnene derfra kom delvis til Koed og Marie Magdalene skoler.

Koed skole blev nedlagt 1. marts 1971 og overtaget af dyrlæge Holmer Lund og Bibbi.

Der blev ikke bedre med plads, da børnene blev flyttet til Marie Magdalene, men så havde vi Realskolen til at tage "overskuddet". Det var både godt og ondt, for det var lodtrækning, der afgjorde hvem der skulle på Realskolen. Der var to drenge her, den ene fik real, den anden betalte, men de var uadskillelige.

Det var Midtjyllands-planen der forsinkede skolebyggeriet. Vi havde jo realen, så der var måske andre, der var mere i knibe. Det var godt for Ryomgård, at vi fik hallen, det var to gymnastiksale, der var projekteret. Der kunne ikke laves skoleskema uden to!!!- Men hvad så med én stor og en mindre! - Prøv at regne det ud i forhold til én hal! - Det blev en hal og projekteringen var så langt fremme her til kommunesammenlægningen, at der ikke kunne rokkes ved det.

Mariehoffskolen blev færdig i 1971. Skolegangen begyndte i september.

Ligningen -

Til ligningen mødte vi kl. 9 til kaffe og rundstykker ovre på Hjemmet (Jættegården), for derefter at gå over at begynde med ligningen.

Jeg husker ikke hvilket år, men én kom ikke før middag. Så var vi jo efter ham - som det selvfølgelig er - i al fredsommelighed - der var for lidt i posen i denne uge. Ligningsarbejdet var jo ulønnet. For flere af os ventede arbejdet til vi kom hjem, mere eller mindre. "De skal lige sættes igang, inden jeg går hjemmefra" var der en anden der sagde. Han var også lidt forsinket.

Nu var vi et par stykker der blev enige om at det ikke kunne være rigtigt, så vi foreslog betaling for hver dag. Det blev til 20 kroner og mine blev brugt til én der malkede for mig. Ja, det var begyndelsen.

En lille episode -

Det var før 1960 ved kaffebordet første dag. "Har du fået ny bil?" - "Nej, det er min den anden o.s.v." Så er der rettet ind på ejerforholdet. Stilhed! - "Det er min den sortlakerede cykel, der står ved trappen!" - Så er det hele på plads og vi kan gå over at begynde.

Niels Preben 1954.

Om børnene -

1953

Den 31/3 var vi færdige med alt i marken og det var med hestene som trækraft. Den dag husker vi også, for da fik vi "karl". Han blev døbt den 14. maj, Kristi Himmelfartsdag. Niels Preben Møller Jensen blev navnet. Da havde jeg udtyndet 1 td. land kålroer, de havde vel mærket lidt til frosten, for nogle var lidt langhalsede, men der blev et stort udbytte. I 1959 fik vi "andenkarlen" den 25. februar og han skulle jo have et navn som det er skik. Per eller Palle talte vi om. "Jamen det kan du selv bestemme, når du skriver ham ind til dåben!"

Den dag han skulle døbes mødte jeg pastor Andersen nede på parkeringspladsen. Han hilste og spurgte: "Skal det være med ét eller to e'er"? "Nej med ét!" Så var hemmeligheden røbet. Per har brugt navnet siden.

Det var ikke nemt for Preben, da vi fik Per. Jeg/vi prøvede så godt vi kunne også at tage os af ham, men som årene gik, blev de mere "jævndrende", og nu er det forlængst ovre.

Når Per, hans søn Martin og farbror Preben snakker PC, lytter den lidt ældre farfar og samler lidt op, der måske kan komme ham til gode senere.

Jeg kan ikke vide om det er Martins farbror Preben, der har smittet ham, for han har jo sejlet siden 1970. Martin er på skib nr. 2 (DFDS) som skibsmekaniker, og skal helst

ende som mindst maskinmester. Farmor har et ambivalent forhold til de to sømænd, stolt over hvad de kan og har drevet det til. Men vandet er ikke noget for farmor, bare det at se det i fjernsynet er nok! Men ingen sømand uden vand!

Niels Preben og Per, foråret 1960.

Den daglige drift

1955

Hestestalden er nu til rådighed efter køb af traktor. Krybberne blev brudt ned og muren flyttet så der blev fodergang og forværk. Båsene blev forlænget så de kan bruges til kalve eller søer. På gangen bagved blev der plads til tre kalve, hvis det var nødvendigt, og stalddøren blev muret til.

1958

Forpagtning af kirkejorden oven for banen, små 3 td. land. Gældende fra 1/3 58 - 1/3 65. Nu har vi et stykke jord ret tæt ved, det skulle dyrkes efter et bestemt sædskifte. Det gjorde nu ikke noget, det var nemt at have lidt roer og græs tættere på. Det nederste stykke ved Ballevej var forbeholdt dem der boede i ejendommen nr. 16, til samme pris - forholdsvis.

Kalø Afkomstprøvestation

Et år lånte vi en kvie ud til prøve, og vi fik kalven hjem. Der var 4-5 hold med 12 kvier i hvert hold, vores var R.D.M. Vi cyklede derop om sommeren for at se hvordan hun klarede sig og det var meget tilfredsstillende. Da hun kom hjem om efteråret mødtes jeg med vognmanden, da jeg trak kørerne ud. "Sæt

den ind i stalden, sagde jeg". Ydelsen var også god ved hjemkomsten, men hun kunne ikke forliges ved så små forhold og gik for sig selv i engen. Det blev ikke før hun kælvede igen at det rettede sig op.

Peter Bonde, Drammelstrup, kom efter at have ringet, med to afrikanere - små mennesker, men kulsorte - for at se på kvier vi havde. Det var for at bevise at der godt kan komme tilfredsstillende køer, selvom de bliver insemineret ved 2-års alderen, når der bliver fodret derefter.

Kreaturtransport -

Det er ikke det nemmeste at have kohold, når vi bor i byen. Det er ikke nemt at trække kørerne med al den trafik, der var allerede dengang. Ned over landevejen og banen. Derfor lavede jeg en tohjulet vogn til transport med lav læsehøjde. Det varede ikke længe før kreaturerne blev fortrolige med den, lige fra de var kalve.

Fire kvier skal flyttes fra engen op i marken, to ad gangen. Den tredje sprang også op, men måtte ned igen. Det gentog sig i marken. En af dem sprang op da jeg læssede de to sidste af. De ville ikke skilles ad..

Vor nabo Sigvard Nielsen

Han havde været vor nabo i mange år. Nu flyttede han og byttede med Kristian Nielsen, Astrup Østergaard i sommer/efterår 1963.

Derefter køber Niels Jakobsen marken i "Ruen" og engen ovre i Søndereng. Nu kommer der en lille jordfordeling i gang.

Jeg køber Søndereng og bytter med Karl Jakobsen. Så fik han en eng flyttet over til sin Søndereng.

Nu bytter jeg Bækengen med Niels Jakobsens mindre eng, så har jeg to på 14.850 kvm.

Da jeg malker ude og har malkested både her og i kærret, flyttes kørerne når det er nødvendigt. Efter høslet får jeg Søren Fragtrups eng til rådighed, så er der ca. 4 td. land.

Ejner Møller kom op til mig. Jeg arbejdede ude i bakkerne. "Vil du købe min eng?" Det havde jeg ikke nogen betænkningstid til, jeg sagde ja med det samme. (Areal 24.000 kvm). Ejner havde solgt de små mark-lodder til Niels Jakobsen. Det var så hans mening at beholde engen, men det kunne han ikke få lov til, kun et mindre stykke ved ejendommen.

Nu må vi så hen til sagfører Andersen i Ryomgård. Han var også direktør for sparekassen. Havde vi ingen penge kunne vi låne og betale kontant. Da vi gik derfra var alt ordnet på bedste måde. Så havde vi kun de gode minder tilbage.

1966

Svend Jakobsen på Ballevej 16 nedlagde ejendommen og jeg købte Ruenlodder, ca. 3,5 td. land, hvor ca. 1 td. land er nyplantet af Hedeselskabet - op over Korsighøj ned til skellet. Nu fik jeg marken samlet, jeg afgav kirkejorden og er nu fri for at transportere redskaber med hjem.

1983

Jeg fældede hveranden række, det var grandi, der er hurtigtvoksende. Så blev der plads til rødgranerne. Og samme år fik jeg en trækløver, der arbejdede med olietryk fra traktoren.

Nomadetilværelse

i 15 somre -

Efter traktoren blev meget vendt rundt, for nu blev det muligt at malke ude. Det var en lille benzinmotor, der trak vacuumpumpen de første år, ikke altid tilfredsstillende. Det har især været morgentemperaturen der har givet kondensvand i benzinen med stop til følge.

Derefter blev det traktoren der direkte skabte vacuum. Det var bedre, men faldt et malkesæt af, fik traktoren for megen luft og for lidt benzin og gik i stå. Det blev ikke stabilt før 135-dieseltraktoren overtog i 1972. Den var jo uafhængig af luft og brændstofindsprøjtningen til det brug. Luftindtaget blev begrænset med et stykke krydsfiner lagt over indsugningen med et hul på ca. 7-8 mm. Så blev der vacuum nok til to malkemaskiner og luft til traktoren. Med kun lidt over tomgang til traktoren.

Ja, det var en nomadetilværelse i kæret, hvor køerne blev lukket ud hen i maj, når der skønnes stabilt vejr. Gennem årene havde jeg 5-6 køer. Det glippede et år med nordøst blæst og regnvejr et par dage, men de var jo ude. Ellers flytte ud i Bækengen. Der husker jeg en morgen, sidste halvdel af juni og i solskin. Vacuumslangen brækkede isen af da jeg tog den op af græsset. Ellers var det de to små enge og kæret efter høslet. Ude ved Ejner

Møller i en periode, der var et stykke på tre td. land. Kvierne havde det yderste ude ved åen.

Først på efteråret når der var græs oppe i marken, bedre end i engen, så flyttede vi. En morgen var tågen meget tæt her hjemmefra, men oppe i marken var der dejligt solskin. Der var aftryk hvor køerne havde haft natteleje.

Efter at jeg havde rådighed over Søren Fragtrup's eng og sammen med de to små enge, var der ca. 4 td. land. Så blev køerne ikke flyttet derfra. Om efteråret fik de sukkerroer med top, skrabet rene. Når de hørte traktoren første gang oppe fra marken kom de hurtigt ind fra det yderste af engen - de husker det år efter år!

Gav det mælk? Det var forskelligt - jeg prøvede at få køerne til ikke at kælve for tidligt om efteråret, det var jo ikke optimalt, når de ikke kom ind om natten.

Et år sagde jeg til mælkekusken, at de godt måtte komme returmelken oven i, så lidt var der, men de gjorde det ikke.

Nu har køerne hele engen ude ved Ejner Møller og de store kalve er ude i kæret for at blive "kørt til". Først i tøjret, med kraftfoderkassen, så over til de kunne nå den hvidkalkede hegnstråd, så kunne de gå løse uden problemer. Om natten kom de ind i et rum i maskinhuset med lidt hø og andet godt. Jeg kørte jo forbi, så det betød ikke så meget at passe dem godt.

Om efteråret når der var bundet inde, blev hele besætningen klippet. Jeg købte selv en vakuum klipper efter at have betalt en kreaturklipper i et par år.

Dette her er over mange år, men det har jo været forskelligt fra år til år, men alligevel er det et lille indblik i, hvordan årene er gået. Bedre for køerne end at trække og have dem hjemme. Der var én, der sagde: "To gange om året er fodermesteren glad, om foråret når der bindes ud, og om efteråret når der bindes ind". Det er vel også rigtigt.

Kostald i engen - 1973

Jeg har malket ude ihvertfald i femten år både i kæret, Bækengen ude ved Ejner Møller og i marken. Jeg har også fået skyld for, at hvis jeg var skraldemand, ville jeg komme hjem med det meste.

Nu blev der ombygget på Tornhøjvej 13. Om jeg kunne køre affald væk. Der var gamle,

Dette foto viser kostalden i engen. Den blev bygget i 1973. Billedet er taget den 13/6 2001.

meget gamle loftsbrædder og der var blikplader, bare jeg ville flytte det hele.

Det var måske det, der har været tilskyndelse til at gå i gang med byggeriet. Så havde jeg også jernbanesveller liggende fra banen blev renoveret her forbi. Jeg har regnet ud, at jeg har brugt ca. 20 sveller, men kan ikke gøre rede for, om de er købt på én gang, de var ihvertfald billige. Der skulle være plads til seks køer, fodergang og plads bagved.

Nu blev svellerne brugt som det bærende, granstængerne til taget blev hentet i skoven. Byggepladsen helt oppe ved vejen var tør sand, så det var let at grave svellerne ned. Spiltove og en støtte imellem hver ko blev gravet ned og støbt gulv omkring. Jens Johansen på Ballebakke kunne se byggeriet og kom og tilbød et jernrør til forværk, der kunne nå alle båsene. Det var et pumperør han havde liggende fra renovering af brønden.

Der var tre døre, og der blev brugt én i hver ende, så kan der muges ud hvor det passer bedst. Den tredje blev brugt til fodergangen. Midtfor ud til engen en rulleport og et mindre cement-plateau uden for porten. Der er jo intet fundament, så blev der støbt i svellerne

tykkelse og i passende dybde. Forsiden ud til engen blev lukket med blikplader og isat 2 vinduer. Rørene til malkemaskine var brugte, hvorfra husker jeg ikke. Der blev også installeret elektrisk lys fra traktoren, to alm. pærer 12 Volt. Også en el-tråd fra hegnet over ryggen på køerne med 100% sikkerhed, hvis den blev revet ned. Så slukkede strømmen.

Nu kan køerne få kraftfoder i kasser, som de altid har fået ude, men også hø, især om efteråret og i dårligt vejr. Så kørte jeg ud en ekstra gang for at lukke ud. Frisk drikkevand fra en mulepumpe fra grøften. Køerne var ude fra midt i maj til midt i oktober, afhængig af vejret

Snestorm søndag den 19. november 1971 -

Det kom ret pludseligt. Jeg var ovre i Kolind for at hente Marie's søster Hedvig og hendes mand Jørgen ved rutebilen. Det begyndte at sne lidt, da vi kørte hjem, men inden aften var al trafik stoppet. Der var ikke noget at gøre, de måtte blive om natten. Strømmen forsvandt og det blev koldt. Vi havde gas så vi kunne da få kaffe, bare vi huskede at tappe vand inden det gik væk. Vand til toilettet var også et problem, smeltet sne bliver ikke til meget.

Men dyrene - vi havde to kvier der lige havde kælvet. Jeg fik da noget mælk af de små patter, så kalvene fik mælk. Køerne var jo nemmere at malke med hånden.

Om mandagen vågnede vi op, ingen strøm, men vi havde gas, så vi klarede os. Det gav også lidt varme når der blev lavet mad. Efter kreaturerne pasning var der nok at lave, der var føjet meget sne ind på loftet og det skulle fjernes inden det blev tørt. Der var mange spande fulde. Så var det vandet til kreaturerne, især til grisenes tørfoder. Jeg tog en spand i hver hånd og gik ned ad Smedebakken hen til en brandbrønd og fik fyldt op. På vej op ad bakken blev der råbt: "Nu har vi strøm". Transformatoren, hvor ARKE's folk arbejdede, stod henne ved vejen, og der var selvsagt nogen, der var interesseret i det. Jeg satte vandet, men turde ikke spilde, man ved jo aldrig! Klokkeren var 16 - et døgn uden strøm!

Vore gæster så fra vinduerne bilerne køre nede på vejen. De ville jo gerne til Lyngby, så jeg kørte med traktoren til Kolind for at se, hvordan det stod til.

Allerede nede i Kolindbro gik "vejen" om bag husene, så der var ikke noget at gøre. Jeg fik at vide, at rutebilen til Århus ikke kom længere end til Faarup. De havde ingen strøm i Kolind, Brugsen var lukket, betjeningen var gået hjem og de nødvendige varer var udsolgt. Tirsdag kl. 16 havde Kolind også strøm.

Onsdag: Nu var jeg ovre ved rutebilen med vore utålmodige gæster. Da de kom hjem til Lyngby, var der ingen strøm der!

Høst i 1976 -

Søren Fragtrup sælger "Grandly", mark og eng til Eigil Jakobsen, så nu opstår der en ny situation til høst. Jeg ville ikke byde Søren at stå på mejetærskeren for at tage sække fra, som nogle mente han kunne. - Jeg ville ikke selv gøre det.

1977 høstede Kurt Hansen, i 1978 Per Eskildsen fra Skarresø. Jeg fik Bull til at hjælpe med at tage sække fra. Det var de små sække, så én mand kunne let blive bagefter, hvis det drillede lidt. I 1979 spurgte jeg Per Eskildsen igen, men han havde nok at høste og turde ikke love mere.

Så blev det Kolind Maskinstation, dog ikke med det store held. Den ene gang jeg kom

efter læs, var han ved at finde et stykke blik, der havde sat sig i kornelevatoren. Det var sådan at var jeg ikke kommet, når han havde fuld læs, kunne han tømme af på en pressenning. Da jeg kom igen holdt han igen. "Har du noget vand til køleren?" Det havde jeg hjemme, så hjem efter en transportspand med vand. - Så skulle vi nu være kørende, men fra Attrup skel og ned til markvejen kørte han i jorden med skærebordet tre gange. Nu var det hen på aftenen, inden vi var færdige. Kernerne der kom op på loftet, var ikke nemme at styre, vandprocenten var for høj, så der skulle kastes flere gange.

Staldbyggeri

Den gamle stald, bygget i 1890'erne -

Som dreng husker jeg, hvordan køerne stod der indenfor døren mod stuehuset, én med korte horn slidt af mod muren. Så en sortbroget med lange horn, det var min trækko. Den næste husker jeg ikke, men så den lille sorte der før omtalt blev solgt til 15 kroner, så en til eller to, det var lidt forskelligt.

Opkoblingen med rebet skal passe, når det skal være til de forreste, noget kort. Det skal ind under halsen og op på hornet. Derimod til den bageste trækko langt, også ind under halsen og op på hornet. Nu er én eller to tilkoblet i bageste kobbelt.

Den brogede trækko var stabil, kunne gå på vejen uden andre ærinder, så jeg kunne jage på den bageste. Det var den sorte der ville slæbe. Måske øm i klovene, det var ikke nødvendigt med klovbeskærer dengang.

Når opkoblingen af rebene var tørre og blev trukket sammen var det ikke altid nemt at løse op, når der skulle tøjres. Helt slemt blev det en dag det regnede, så var det umuligt at få rebene bundet op, så jeg blev nødt til at trække hjem igen.

Så fik vi jernfortøjer, så var det problem løst. Bagtøjer med jerntøjræp fik vi senere.

Vinter 1950-51 - sommer 51 -

I de år fra laden blev bygget begyndte tanken om at bygge ko- og svinestald mere og mere at melde sig. Der var jo ikke megen plads at bygge eller udvide på, men jeg lavede tegninger for at prøve, hvordan det kunne lade sig gøre - og det kunne det! - Vi havde jo

Luftfoto af gården fra 1952.

toften, og laden med den bredde, vi kunne tillade os for vejen dengang.

Nu kunne vi som for syv år siden begynde at skove og gøre klar med det. Det var mine tegninger vi kunne begynde at grave grund efter. Der var et ret stort asketræ, der skulle op med rod. Det havde jeg gynget i som knægt. Nu havde det etableret sig sammen med tjørn og hegn om hønsegården, og var vokset til ca. 40 cm ved rodenden. Det blev savet op til krybbskilleum og asketræsbindsler. Der var også et stykke betonmur, der skulle nedbrydes.

Nu skulle muren bygges op af blokke, vi var to om stenhammeren og det var varmt. Vor nabo sad på en stabel tømmer: "Ja, ja, det skal nok gå!" Det gjorde det også.

Nu havde vi igen en kampestensgavl til nedbrydning og til fyld i grunden, sammen med nedbrydningen af betonmuren. Det var igen med at hente grus, der var ikke blandemaskiner, så det måtte vi gøre på ajlebeholderen. Det var en god blandeplads.

Efter vi var kommet i højde med soklen kunne vi begynde med blokkene. Det var Durisol blokke fra Aalborg leveret på Kolind station. De var fremstillet af findelt træ og

holdt sammen af en cementblanding og var meget isolerende.

Det var noget der sleb på fingrene, da de skulle køres hjem. Det var en blanding af cement-sand-ral, der skulle fyldes i blokkene, og de skulle sættes i forbandt. Efter at snoren var trukket var det nu om at blande og fylde i, og med stok at stampe ned, så der ingen hulrum var. Mål hvor dørene skal være. Under vinduerne skal der jern i ligesom over. Der var langt at køre om på den anden side, så fik vi gummihjul på børen og det var en stor lettelse.

Så kom vi i vindueshøjde og lidt senere i højde til ventilerne. Der skulle være en halv blok i højden, over vinduerne en hel blok.

Vinduerne lavede smeden efter min tegning med dobbelt glas (20 x 25). Vinduerne kunne købes i Brugsen her, med to ruder i hvert vindue. De blev ikke galvaniseret, men holdt næsten 40 år, hvorpå de blev udskiftet med træ i samme murramme, ikke med dobbelt glas, men med glas fra renoverede termoruder.

Før tømmeret blev rejst skulle jernbjælkerne på plads. Den lange over kobåsene var ikke nem, smeden og Marinus var med, så nu blev det svejset på plads. Smeden lokede et hul i bjælken for hver bås, hvor en isvejset jernpig

på røret skulle holde båsen på plads. Underlaget til båsene var lagt, så det kunne bære loftet, når det skulle støbes. Tømmeret lå på den nu mindre toft, derefter skulle der mures gavle op. Der var meget der skulle bæres op, det hjalp at stigerne var med korte trin, for både sten og kalkmørtel vejede meget. Efter at lægterne var på plads kunne tagstenene bæres op. Marinus lagde på plads og da vi var færdige med taget, kunne vi arbejde inde i stalden i tørvejr.

Loftet: Først forskalledes under bjælkerne og det var Marinus der forestod dette. Vognmand Kjeldsen fra Kolind leverede slagterne til loftet.

Det var ikke fordi slaggeblandingen var tung, men op skulle den, og vi kørte op ad en gangbro. Marinus jævnedes ud. Jeg husker at det var med mismod, at se hvor lidt en trillebørfuld rakte, men der var ikke andet end at gå til den.

Fodergang, krybber og skillerum mellem køerne klarede jeg selv. Marinus lavede bunden i lejet, grebning og gang ligesom de fire svinestier.

Nu fik vi malkemaskine, malkeum, mælkekøler og gasvandvarmer. Dejligt med det varme vand, når inseminør og dyrlæge blev tilkaldt. Også til slagting af høns og kyllinger og ikke mindst til vaskerum med den fritstående gruekedel.

Vi fik brænderum overfor bagdøren, da det gamle tørvehus og vognport blev nedbrudt.

Mund- og klovsyge - efteråret 1951

Niels Christian rejste 1. november og vi var ikke færdige i marken med roerne, og der var nok at lave med at passe håndværkerne op. Derfor fæstede jeg Bent Holst i to uger.

Indvielsen var ikke det bedste for den nye kostald, for der blev konstateret mund- og klovsyge, og hvad der fulgte med var slemt. Om morgenen skulle vi se hvor mange køer der kunne komme op ved egen hjælp. Vi var nødt til at bruge reb for at få de sidste op, det lykkedes ikke altid.

Det skal heller ikke være dyremishandling, men dyrene har jo ikke en selvopholdelsesdrift.

En ko der ikke kom op skulle vendes. Et stykke jerntråd ind under koen med et reb, bindes i benet for at trække det ind til kroppen, så kan én mand klare det to gange

om dagen. Da hun kom op havde huden løsnet sig, så dyrlægen åbnede huden på låret og skyllede igennem. Den blev ikke til ko igen. En kvie prøvede at kælte, men det var for tidligt. Forsøgte at partere kalven, men der var ikke plads. Kvien måtte aflives.

Der var én ko der slap let igennem. Jeg vil tro hun var blevet vaccineret som yngre, da der var M & K i nærheden engang. Derimod var de andre køer ikke meget værd. Hos en kalv der blev født til normal tid vendte hårene forkert.

Det var ikke nemt for køerne at æde, så roerne skal hakkes i små stykker. Tungen var der blærer på, så det fristede ikke at få noget ind i munden.

Svinene var ovre ved Rasmus Thomassen i den stald han ikke brugte, modsat kostalden. Han fik ikke mund- og klovsyge, hvem forstår det!

Der blev gjort rent. Her var ingen træskillerum mellem båsene, så der blev kalket hvor jeg kunne komme til.

"Ja, det er i orden", sagde dyrlæge Peter Rasmussen da han så ind i stalden. Spærringen blev ophævet inden jul.

Byggeriet skulle betales, der kom Marshallhjælpen os til gode, billige lån og med gode afskrivningsregler. Det bevilgede lån kunne afskrives af fire gange over 10 år, når det passede med indkomsten.

Lånet, sammen med at skoven igen som i 1943, da laden blev bygget, gav et væsentligt tilskud, gjorde at regningen ikke blev så stor.

Svinestald -

I 1965 blev laden bygget om til svinestald. Det blev til tre almindelige stier og to små. Loftet over kælderen var brædder, nu blev det nødvendigt med jernbjælker og hvælvingloft over kælderen. Ydermuren blev isoleret med en 10 cm blok, og et vindue mere sat i. Kloakken og riste blev gravet ned i cementgulvet.

Vand kunne tilsluttes lige udenfor, porten blev en blok mindre i bredden. Isolering af stierne blev lagt ovenpå ladegulvet. Loftet er hvælvingen skubbet ind i jernbjælkerne.

Sammensvejsningen af jernbjælkerne og el-installationen var det eneste, jeg havde hjælp til. Loftet kan bære 1,5 tons pr. kvm, så det er et godt kornloft.

Det var så fritidsbyggeriet i 1965.

Luffoto af Koed by ca. 1955.

Siloen -

Jens Peter Falker var blevet forhandler. Han ville sælge en silo. "Nej, den støber vi selv" - Det mente han ikke at vi kunne! - Vi savede selv brædderne på rundsaven til forskalling, ca. 1m til den indvendige form i tre dele, for at kunne løfte dem som en glideforskalling. Udvendig som en almindelig træsilo og med spændebånd om. Armeret med rundjern 6mm 20 cm lodret og 20 cm vandret. Cement i bunden med en rist og rør til en pumpebrønd. Siloen var ca. 1,25 m dyb. Cementblandingen var 1-3-5. Vi arbejdede på den ind imellem det andet byggeri, når det kunne passe og støbningen var hærdet tilstrækkeligt, så formen kunne hæves. Sidst støbte vi låg med en lem. Trods Falkers skepsis kom siloen til at stå som den skulle.

Skoven -

Foruden alt småtteri vi har hentet derude til jul, pyntning, grandækning og til dekorationer, er der oplevelser sommer og vinter. Om foråret når løgene kommer op, påskeliljer, krokus, enkelte vintergækker. Jeg har plantet nogle anemoner, men ved ikke om de har slået rod.

Det er det store bidrag i 1943 til ladebyggeri, og i 51 til stalden, der er det væsentlige, når vi ser på økonomien. Men det andet kan ikke gøres op i penge. Det er det der kaldes herlighedsværdi.

November 1982 blev resten af marken tilplantet med rødgran, og nu i år 2001 er halvdelen, hveranden række skovet for at gøre plads, så resten kan få plads til at vokse. Der er tinglyst Fredskovspligt på 2 ha, det var det bedste jeg kunne gøre for at bevare skoven.

Manden der kom ud for at bese skoven var, uden overdrivelse, meget begejstret. Her er næsten alt samlet på de to ha og vel passet. Angående de sidst plantede i 1982 kunne de godt stå 2 år til før udtynding.

Det er nu sket i vinteren 2001, hveranden række, pænt arbejde. Træerne er skovet og givet til Chr. Iversen, Ballevej 6.

Ansøgning om fredskovspligt på del af matr. no. 22a af Koed:

Redegørelse for sagen:

Ved henvendelse til distriktet medio 1998 har De søgt om pålæg af fredskovspligt på en ca. 2,0 ha af matr. no. 22a, Koed by, Koed.

Arealet, der i sin helhed er bevokset med varieret, velplejet skov i god vækst. Lokaliteten er

besigtiget af Fussingø distrikt i følge med ejer 18. sept. 1998.

Begrundelse for afgørelsen:

Skoven fremtræder velplejet og i god vækst præget af ejers indsigt og indsats. Arealet er velegnet til vedvarende skovdrift, og det er distriktets opfattelse, at fredskovspligt på lokaliteten vil bidrage positivt til områdets fremtidige skovstruktur. Distriktet pålægger således gerne arealet fredskovspligt.

Fussingø Statsskovdistrikt, 26. oktober 1998

Også et bidrag fra skoven -

Barnebarnet Martin ringede: "Må jeg låne skoven, jeg skal lave et projekt som afgang fra 10. klasse." Han lånte tre piger og tre drenge fra 3. klasse, en lærer fra skolen var med som kameramand, og det blev der en god film af. Ruten var lagt i forvejen, rødgran, juletræer, hvor gamle de er, råbukken, fejning, hvorfor? Det vist på træ. Gipsafstøbning af rævefod og vist fasan- og musvågefjer. En lille episode: Én af de små drenge: "Jeg fryser ørerne", så fik han Martins strikkehue ned om ørerne et stykke tid. Drengen var også tætklippet. Det var ellers godt vejr efter årstiden i marts 2000. Martin havde også forudsætninger for dette projekt. Lige siden han kunne sidde mellem rattet og fører på en traktor har han været med i skoven. Han kender træerne og fuglene, og på et meget tidligt tidspunkt så vi en ræv forlade skoven for at gå ud i en kornmark. Det er ikke mange der har set det i naturen i en så tidlig alder. - Martin fik 13!

Udstykningen -

Skrivelse fra Århus Amtskommune,

Amtsvejvæsenet til

landinspektør J. Staunskjær, Grenå

7. juli 1986

I skrivelse af 1. juli 1986 har De anmodet om godkendelse af udstykning af landbrugsejendommen matr. nr. 22a m.fl. Koed by, Koed. Parcel nr. 1 af matr. nr. 22a, der beholdes af ejeren, er beliggende med lodder ved begge sider af landevej 529, Auning-Ryomgård-Grenå, ca. km 36,830-36,905.

Lodden ved venstre side har adgang ad en mark-overkørsel i km 36,905. Lodden ved højre side er registreret uden adgang, men der vil ikke være noget til hindring for at få

tilladelse til anlæg af en markoverkørsel eller til at benytte markoverkørslen i østskellet.

Ejendommens øvrige arealer grænser ikke til eller adgangsbetjenes ad landevejen.

I den anledning kan man på amtsrådets vegne meddele, at der ikke ved det ansøgte vil opstå forhold i strid med landevejens adgangs- og byggeliniebestemmelser, idet det er en forudsætning, at parcel 1 af matr. nr. 22a fortsat er pålagt landbrugs- eller fredskovspligt.

Med venlig hilsen

A. V. Kristensen, amtsvejinspektør

Til jordbrugskommissionen

Undertegnede håber på udvalgets velvillige indstilling til udstykningen. Parcellen, som er beplantet fuldt ud, er på ca. 3,6 td.land. Første beplantning skete omkring 1900-1910 og er nu afløst af en blandet bestand bestående af dels løvtræ, dels nåletræ, gran, fyr og lærk.

Der er nogle bøgetræer, ca. 70-årige og en del eg, ca. 35-årige. De sidste ca. 1,5 td. land er 10-15-årige og 5-årige nåletræer. Der er plantet løvtræshegn ud mod landevejen.

Det er en meget mishandlet parcel, først banen, så i 1943 vejen og for at fuldende billedet, en 60kw luftledning, næsten diagonalt. Parcellen grænser mod vest, 17 a, til fredskov på ca. 20 td. land.

Peter Møller Jensen

Brev fra Jordbrugskommissionen til landinspektørfirmaet Hyllested og Staunskjær
Ejendommen der nedlægges har meget spredt beliggende jorder, den er ikke bæredygtig. Sammenlægningen med Knud Kruses ejendom kan

anbefales, idet det er beliggende midt imellem dennes jordstykker, for hovedparcellens vedkommende 22a er eng. Matr. 296 og 20g der sammenlægges med Lars Sørensens ejendom er også eng. Restejendommen på 2,3 ha er stor og kan ikke anbefales efter den gamle lov. Efter denne skal sagen omarbejdes og udstykkes, således kun bygningslodden bliver tilbage. Om det er muligt efter den nye lov med en todelt restejendom er jeg lidt i tvivl om, men så er det en betingelse, at landbrugspligten bevares.

Bent D. Knudsen

Til Jordbrugskommissionen

Da jeg har modtaget fotokopi af brev den 7. juli 1986 fra landinspektør Staunskjær tillader jeg mig at komme med et par tilføjelser til det, jeg allerede har skrevet. Foruden herlighedsværdien, som jeg sætter højt, så er der også en økonomisk del, som ikke kan underkendes, da vi ikke bruger over 2.000 liter olie om året.

Jeg er selvfølgelig indforstået med landbrugspligten og ligeledes gerne fredskovspligt.

Da den nye landbrugslov vel er mere liberal og passer til tiden håber jeg på et godt udfald af udstykningen.

Peter Møller Jensen

Kornhøst -

Omlægning til korn omkring 1980 -

Nu var køerne væk, så skulle hele marken sås til med korn. Oppe ved Attrup skel mødte jeg Thomas Pedersen som så mange gange før. Jeg spurgte: "Hvor mange år i træk har du haft korn"? - Så kan jeg roligt fortsætte her.

Jeg købte en trådsilo af Jens Hansen. Den var nem at få til at passe i porten, den kan jo trækkes ud, så hele pladsen bliver udnyttet. Jeg forhøjede den med trådnet på en meter, så den kunne rumme mere. En grav skal støbes ved siden af til kornsneglen for at løfte kornet op over kværnen. Nu blev jeg fri for sækkene, nu kan kværnen fylde en fast kasse på gulvet til fodervognen.

En kornblæser købte jeg af Simonsen, så der kan blæses gennem kornet.

Kornhøst 1980-1984 -

Vor genbo Knud Kruse kom op til hækken - også her kan skrives som så mange gange før - genbesøg skete selvfølgelig også mange gange, og jeg tror til gensidig berigelse. "Jeg kan godt høste for dig, jeg har ikke mere end mit eget og så det på Mols". Ja se det var jo noget der var noget ved - det skulle også vise sig senere.

Det hele var klart. Vogn og pressenning til at tømme kornet af på. Alle kornsækkene sprættede jeg op og syede dem sammen. Jeg kan ikke nå at køre kornet hjem fra mejetærskeren. Var der to til at køre fra kan neglen hjemme ikke tage det fra. Det her var en god løsning med pressenning. Så kan de

resterende kerner, det var de fleste, køres hjem bagefter.

Nu har vi så det her med at vente - tålmodighed er en god ting - også i høst, til kornet bliver rigtig modent. Nu er det da godt vejr o.s.v. - Ja, men Knud skal nok passe det. "Skal vi køre op i "Ruen" og se hvordan"? Nu kan jeg ikke trække et bestemt år frem af de fem år Knud høstede, men jeg ved at ingen kan høste det bedre, og vi fik pænt korn hjem alle årene. Nu bliver kornet ikke varmt på grund af for tidlig eller for våd høst.

Det er nu solvarmen der skal blæses ud af kornet om morgenen. En pose med kaffe m.v. blev der tid til hver eftermiddag. Der var et år - jeg husker ikke hvilket - Knud kørte i marken kl. 13 og var hjemme kl. 18, måske har han byttet til større mejetærsker. Det var heller ikke nogen herregårdsmark, 12 td. land på to steder + kaffepause. Nu lå der - som hvert år - en dyng korn, der skulle køres hjem. Så var det med at skovle til kornsneglen, der blev trukket fra traktorens olieudtag. Hjemme blev det afleveret i siloen som det skulle.

Her i skrivende stund (28-4-2001) er det ikke nemt at lade være med at tænke på, når to mand og en rundstok skulle til for at læsse sækkene og i begyndelsen hejse dem op og tømme sækkene på loftet i korndyngen. Når vi rykkede i sækkene sank benene ned i korndyngen.

Efter en større mejetærsker lå der en større halmmængde til presseren - i modsætning til den gang vi rev sammen - så det var med at komme i gang. Ballerne blev presset op i en ballevogn, og samlet så de var nemme at læsse. Hjemme kan halmbanen selv læsse af på loftet, nu er det kun til strøelse til svinene. Ellers tog vi fra og pakkede ballerne sammen for at få pladsen udnyttet.

Foråret 1985 -

Nu skal der bestemmes, om marken skal sås til eller sælges. Jeg mener ikke vi kan få andet end arbejdet ud af det, når kornet ikke bliver omsat hjemme.

Knud Kruse har høstet i en årrække og vi berører lige forpagtning, men vi bliver enige om at han køber marken og kæret. Der er jo skoven, den skal ikke sælges, så det bliver på betinget skøde, der skrives den 29. maj 1986.

Også på engene bliver betinget skøde skrevet den 29. maj 1986 med Lars Thyrré Sørensen, Koed.

Hvis Jordbrugskommissionen nægter udstykningen på den måde er der en anden situation. Så kan forpagtning komme på tale.

Engarealerne -

Men nu engarealerne - Brødrene Bach, Møllemarken havde engen ved Ejner Møller i fem år, men de var ikke interesserede i at leje eller købe.

Det var blevet lovligt at leje vedvarende græs ud til besætningsejere, når de skrev under på at de ikke ville forøge bestanden af hundyr, så Jakob Jakobsen lejede de to små enge. Så opsøgte jeg Lars Thyrré Sørensen. Han havde kreaturerne på græs henne ved Ryomgård, og han ville godt leje for at få dem nærmere.

Resultatet blev at han købte engen. "Så kan du også købe de to små, da Jakob Jakobsen ikke er interesseret"! Der blev skrevet betinget skøde dem 29. maj 1986.

Badeværelse 1961 -

Efter høsten ønskede vi os en udvidelse til badeværelse og forgang. Hvad var så mere nærliggende end at gå i gang. Der skulle graves to cementrør + keglen ned og de to T-rør monteres for til- og afløb. Der blev også forberedt for afløb fra loftet, ind under soklen til baggangen til to afløb. Det almindelige badeværelsesvand skulle forbi septiktanken den gang. Så skulle der graves grund, et æbletræ måtte graves op, Cox's Pomona, gode efterårsæbler. Nu kunne jeg selv hente brøndrør, mursten og kalk og hvad der ellers behøvedes. Da jeg havde støbt soklen fik jeg Villy Jørgensen til at mure de røde sten. Det var for bedre at falde i med de gamle. Vi murede med en isolerende blok indvendig og med Rockwool imellem. Taget var blikplade, ovenpå forskalling med skjult tagrende. Det duede nu ikke, for om vinteren med skiftevis frost og tøj fik vi vand ind, men der gik en årrække, så lagde vi asbestplader på og med udhæng og skjult tagrende var det i orden.

Indvendig satte Villy fliserne op på nær dem om vinduerne. Dem skulle jeg selv sætte op. Jeg skulle være færdig og i roerne. Tømrer Pedersen's Søren lavede loftet og dørene. Ter-

rassogulvet blev lagt af en specialist. Dengang kunne vi ikke få stikkontakt i badeværelser.

1993 - WC på loftet -

Da håndværkerne kom kiggede de lidt på hvordan de skulle gribe sagen an. Det var at forbinde afløbet til det ene afløb. Nu må det hele gå i det samme afløb, der er sket noget siden 1961. Håndvask, vaskemaskine og badekar samles udenfor i det nye kloaknet 1994.

Afvikling af besætning

sidst i 70'erne -

Der var tilskud til at ophøre med mælkeproduktionen på grund af de såkaldte smørbjerge.

Da jeg gerne ville af med køerne nu hvor jeg var 62 år, benyttede jeg mig af dette tilbud og skrev efter ansøgning og fik en håndfuld papirer.

Der var jo en dato at rette sig efter og det var den dato man søgte om at leverancen skulle ophøre. Så der var tid til at lægge til rette, da der ingen roer var sået i dette forår. Jeg havde to køer der var bevaringsværdige og kunne byttes. Det gjorde jeg med Vagn Jørgensen og fik to udsætterkøer og lidt penge i bytte. Når jeg kørte i marken så køerne efter traktoren, for den lyd kendte de.

Tilskuddet var regnet ud efter 5 års mælkeleverancer minus 10% for mit vedkommende, da jeg allerede var begyndt en nedtrapning. Det blev på knap 50.000 kroner udbetalt af tre gange.

"Dem skal du jo betale skat af!" - "Ja, men hvis du arbejder og får noget ud af det, skal du også betale skat! Jeg strækker bare hånden frem, det er hele forskellen!"

Lang tid efter, måske over et år kom der en kontrollant. Om han måtte se mit regnskab for en bestemt periode. Det var salg det drejede sig om, men det var i orden.

Køerne blev mærket i ørerne med nummer, papir med tilsvarende nummer og ejerforhold. Når de blev sendt til slagting blev der kvitteret med en "dødsattest" til fremvisning, hvis det blev nødvendigt.

Omforandring til søer

efter salg af køer i 70'erne -

Inden de sidste to køer rejste var jeg begyndt at lave båsene om til søer. Jeg købte en el-svejser for at gøre det selv. Hvis der skulle andre til at gøre det kunne det ikke betale sig. Det blev kun i en kort årrække. Smeden i Sivested købte jeg rørene af, han skar dem i passende længder. Grebningen blev støbt og med korte rør til bræddeskillerum og kun en smal rende til ajlen. Smed Aage Christensen i Koed var død på det tidspunkt.

Det blev til tre søer, én i hver bås, men med god plads til at kunne fare. Forværket blev lukket med brædder med opluk for hver so, så der kunne fodres fra fodergangen. Herefter er også hestestalden optaget af søer.

Det blev mest smågrise til salg. De blev kørt over på auktionen i Kolind. Jeg leverede selv med en lille tohjulet hjemmelavet gummivogn i god tid inden auktionen begyndte, og kørte så hjem for at skifte tøj. Den gang havde auktionen sin berettigelse. Der var stor søgning fra hele Djursland lige fra Mols til Rougsø og Grenå, men det ebbede stille ud. Nu ser vi store koncentrationer af søer og opdræt af smågrise med faste leverandører.

Centralfyr

Fritidsarbejde i eftersommeren 1964 -

Det var nødvendigt at grave kælder til placering af centralfyr, ellers var alternativet tørvehuset med ledning under jorden. Det ville give stort varmespild, som bedre kunne komme huset til gode. Så der var ikke andet at gøre end at grave ned og ind under sokkel og under mure.

Det var intet problem at grave ned til trappen og køre jorden væk, men indefra kælderen var der for højt op i en vogn, når det skulle ud i engen. Derfor valgte jeg at læsse det op i en trillebør og køre det ned i toften. Først blev døren undermuret. Der var en frihøjde på ca. 60 cm, gulvbrædderne var undermuret med søjler der blev fjernet. Det blev til mange læs for at få frihøjde nok, og det var grus og sten, der skulle op i trillebøren og køres ned. Når ét stykke var fri til en cementblok og sat forsvarligt, stampet sten og cementmørtel ind

- så graves der igen. En lang omgang på den måde.

Skorstenen skulle føres ned. Den hang i skillemurene, og en eksplosionslem skulle indmures, ligeså aftrækket til kedlen. En jernbjælke skulle i for at understøtte gulvbrædderne.

Kedlen - en støbejernskedel - med oliefyr og oliebeholder havde jeg købt af Niels Thøgersen. Han var rejst til Kolind efter at have solgt gården på Skalhøjvej 9. Der blev lagt fjernvarme ind i Kolind.

Smed Aage Christensen installerede anlægget. Dengang kostede olien 250-300 kr. for 1000 liter. Nu er det blevet et godt skatteobjekt som alt andet. Vi har skov og brændeovn, men har ikke kræfter nu til at bruge den.

Fyret blev startet 18. nov. 1964. Det er renoveret én gang med nyt oliefyr. Får topkarakter af den lokale servicemontør Frede W. Pedersen.

Kørekort efteråret 1959 -

Efteråret 1960 fik vi bil, Opel Olympia 54, men forud var der jo køreprøven. Ove Greve fra Ryomgård var vores lærer, Søren Fragtrup var også med på det. Vi klagede over at der var så megen trafik i Randers. "Ja, men I lærer jo ikke noget f.eks. i Ebeltoft, der kører kun mælkeemanden og skraldeemanden". Så vi kørte videre. - Vi holdt en kaffepause om eftermiddagen, Greve gav. Jeg dumpede én gang - det var nådigt sluppet.

Søren dumpede én gang mere. Da han havde bestået kørte Greve hjem. Der var lidt sne på vejen, så han skred i grøften henne ved Fjeld Skov!

Nu var vi blevet mere uafhængige og kunne lettere komme ud og hjem for at passe vores arbejde. Det blev til mange ture, hvor vi fulgtes ad i to biler. Det vidner vort billedalbum om.

Søren gav en tur op til St. Restrup, hvor han havde været på skole, om ad Løgstør og videre hjem.

Forældredag i Sønderborg.

Fra venstre: Per Møller Jensen, Vicki Nielsen, Niels Preben Møller Jensen.

Forældredage - Sønderborg 1969

Vi kørte ned til Preben, da der var forældredag på Sømandsskolen. På vej derned besøgte vi Richard, min svoger og Marie, der kom ud for at tage imod. "Har du kaffen færdig?" Richard var i stalden. Vi var kørt hjemmefra kl. 6 og nu var den 8.30. Efter dette ophold i Hammelev ved Haderslev fortsatte vi til Sønderborg og fandt også Preben på skolen. Vi så hvad de arbejdede med og vi så også en brandøvelse, kaproning og nedhejsning af redningsbåd. På værelserne så vi knytning af forskellige ting, meget flotte. Efter middagen der blev serveret på blikttallerkener, en frygtelig støj, kørte vi en tur. Preben skulle prøve en tur i Austin'en. Vi kørte ud forbi Dybbøl Mølle og længere ind i landet. På tilbagevejen tankede vi op i Avnbøl og kørte Preben tilbage til skolen.

Hvornår vi startede på hjemvejen husker jeg ikke, men vi havde langt hjem. Mine passagerer blundede snart hen, men vågnede op når der blev skiftet gear gennem byerne. Vi kom godt hjem efter en lang køretur og en god dag.

Forældredag i Holstebro.

Fra venstre: Carsten Hansen, Per Møller Jensen, Marie Møller Jensen.

Forældredag på kasernen i Holstebro 1979

Den tur fik vi arrangeret sammen med Carsten, Per's kammerat. Han kørte og vi gav ham 100 kroner. Det var en god tur, vi får mere at se, når vi sidder ved siden af. Godt vejr - solen bagpå - ligeledes hjem. Per viste os forskellige ting og vi fik en køretur med en mandskabsvogn med larvefødder ud af en cementvej. Der var en frygtelig larm i en sådan jernkasse, men så har vi prøvet det. Spisningen inden vi skulle hjem foregik på den måde at vi kunne købe ligesom soldaterne, og det var udmærket. Nu var det tid at køre hjem og vi havde haft en god dag med en stabil chauffør.

Sløjd -

Marie Magdalene - Vinteren 1967-68

Knud Therkildsen og lærer Thorup fik penge af kommunen til at købe redskaber for at starte sløjd. Det blev i den gamle brugs i Marie Magdalene. Den første aften blev vi spurgt om, hvad vi ønskede at lave. Mit ønske var at lære finering og sinkning. Det blev sinkning jeg begyndte med - en lille sengehylde med skuffe under. Den skulle også fineres. Derefter blev det et sofabord med to skuffer - én i hver ende - med skjult sinkning ligesom i hyldeerne. Desuden en vitrine hylde med skydeglas til ophæng i en bogreol.

1969-70

Da var det også i den gamle brugs. Et større arbejde, forstået på den måde, at det var med håndkraft, et spisebord på 1x150 og med to fløje, så det blev til 2,5 meter.

Knud Therkildsen forventede at det skulle være solidt og rigtigt udført, og det skal han ikke have utak for. Derfor kan det godt tage en vinter at fremstille de forskellige ting.

Vi kiggede hinanden efter og kunne også godt hjælpe med at save, hvis det kneb med at følge en streg, når saven skulle føres. Jeg prøvede løvsaven - uha - ikke nervøs, det lærte jeg for mange år siden. Det var én der fremstillede et dukkehus. Da sæsonen var forbi havde vi en udstilling på Ryomgård Hotel.

1970-71 i Kolind -

I Kolind var det Ejgil Poulsen der var underviser. Den vinter lavede jeg et lille skab til dækketøj med en hylde og to låger. Poulsen havde arbejde på Flyvestationen og der var også to mere derfra. Musse og Carl Laursen (fhv. købmand) fra Kolind var også med. De lavede hylder. Det var nu mest Musse der var aktiv. En aften jeg stod og talte med Carl, mens Musse brugte en af de små håndmaskiner, blæste det over på os. "Ja, der er kraft i hende!" - og det var rigtigt!

Sløjd i Nimtofte -

I Nimtofte var det O. P. Jensen, der var den dygtige leder, og vi var nu kommet så langt at der hørte mere til end håndredskaberne. Høvl med tykkelseshøvl, rundsav og båndsav. Det gav større muligheder. Bordpladen af det gamle spisebord, der var af egetræ, kunne nu høvles så der blev passende brædder til en Amagerhylde. Der skulle lister på forkanten og det skulle være egeblade. Jeg hentede forskellige størrelser ude i skoven og lagde dem under pres for derefter at udvælge et passende blad. Det blev tegnet over på et stykke pap og spejlvendt hver anden gang. Så kunne det skæres ud med en kniv og overføres til en købt egeliste, for derefter at saves ud med løvsaven i passende længde. Da jeg kom med listerne og skulle montere dem på hylden: "Hvor har du købt dem?" - "De er hjemmelavede!" - Der blev også en taburet af

det gamle egetræ, hvert enkelt ben sammenlimet for at få en passende tykkelse.

En hylde til radioen med plads til aviser eller bøger og med oplukkelig låge blev for tung, så det blev til et understel at sætte det på. Også et lille vægskab som vi har små glas i - begge dele er egetræsfineret. Et hyldeskab under entréspejlet er af teak. En hattehylde blev det også til. To små borde med de små hollænderfliser og et med glasoverdækket broderi. Nu er det hele ikke lavet i Nimtofte - en del er også lavet herhjemme.

En dør til kælderen blev det også til. Der var maskinerne til hjælp. Træet blev savet igennem og limet sammen så det ikke skulle slå sig. Der var brug for både sav og høvl hver aften så vi ventede på hinanden. Sådan en aften gik hurtigt - en pause kunne vi næsten ikke få tid til.

Kvart i ti fejes der og så ud kl. 22.

Også i Nimtofte holdt vi lidt øje med hinanden, når vi ventede på høvl eller sav. "Hvad laver du?" - "Det skulle blive til en vaskebænk". "Det var nu nemmere med søm" var svaret. Det var jo for at lære lidt håndværk vi gik til sløjd. Det blev også gjort efter O.P.s opskrift og tilsyn.

Den store aften oprandt da den skulle hjem og beundres af den forsamlede familie. Den stod sin prøve, for den blev rykket ned af taget, da bilen kørte ind i garagen. Bænken holdt - hvis den nu var sømmet?

Jeg solgte nogle æg dernede og nogle få høns. Hønsene blev vel lukket ind i hønsehuset ved hjemkomsten, og der blev lagt et par æg i reden. Dagen efter kom børnene. "Der er allerede æg i rederne". Ja, hvad Fatter gør og så videre.

Forsamlingshuset -

Høstgilde

I tyverne var der sanglege om eftermiddagen uden musik. Om vi fik traktement er lidt usikkert - en årgang 14 mener det blev til saftvand og brystsukker, som det hed dengang. Om aftenen var der musik og dans. Det gjaldt om at være der når musikken kom og klaveret skulle læsses af. Det var tungt men blev læsset ind gennem den dobbelte dør, der var i gavlen dengang. Der var en person med fra Thorsager. Han sagde han hørte til klaveret og han blev kaldt "Tidselgartneren".

Det var ikke fordi pianisten, en dame, var glad for ham.

Det var kapelmester Søren Thuesen, der i mange år sørgede for musikken. Foruden klaveret spillede Edvind Jensen fra Kolind (også kaldet cykel Salle) søn af sadelmager Jensen. Det var store- og lilletromme samt tallerkenerne, han bearbejdede. En hundepistol skød han af, når det passede med et tramp i gulvet i sidste takt.

Så var der pause for nu skulle der drikkes kaffe og det var velfortjent. Efter kaffedrikningen og oprydningen var kræfterne vendt tilbage. Nu skulle der danses igen. Var gulvet lidt døv, så fik det lidt afskrab af resterne af julelysene, så gik det godt igen. Det sluttede nok ikke meget over midnat.

Jeg husker et år: Kristian hed han og tjente nede ved Anders Sørensen. Efter et par genstande demonstrerede at han kunne pløje "lige så lige som gulvbrædderne". Når han pløjede ude i "Ruen" overlod han tømmerne til Karl Sandberg, så gik han og var lidt forvalter og besøgte naboerne og fik en sludder med dem. Kristian var ikke nem at få øjenkontakt med. Hans øjne fulgtes ikke ad.

Høstgildet har tilpasset sig tiden. Senere begynder det kl. 19 med sild og hvad dertil hører og med kaffe bagefter. Når bordene var ryddet hentede Jens Johansen kosten for at feje gulvet, musikken spillede op og Jens dansede Kostervalsen. Så var ballet åbnet.

Efterhånden er spisningen gået over til en varm ret, og nu er der bar, så enhver kan købe efter lyst og behov for at holde stemningen oppe. Bordene står nu ud til væggen, og der danses i midten, vel mere hyggeligt.

Koed forsamlingshus. Foto fra 1891.

1892-1993 -

Undertegnede Palle Jensen samtykker herved i at en af min svigersøn Niels Jensen til A/S Koed Forsamlingshus afhænder en parcel af matr. 13K af Koed by.

R. Jensen Jens Bjerregaard Palle Jensen

Hvad har fået byens borgere til at bygge et nyt mødested? De store stuehuse til gårdene har jo i en lang årrække lagt rum til fester både privat og til liegstou.

Det var i den øverste stue. Var den blevet for lille eller var det beboerne i almindelighed, der blev trætte af at have det privat. Vi ved det ikke. Nu stod Forsamlingshuset færdigt. Allerede dengang var der aftræksskorsten, som ses på billedet af huset med nogle af bymændene foran med deres uundværlige langpiber. Det var også nødvendigt med aftræksskorsten. Når det var vinter og der blev danset begyndte det at dryppe fra taget.

Nu er vi henne mellem 1920-24. Den fælles sandgrav "Sandhøj" lå i Per Christensens mark op af vejen. Der blev byttet med sandgraven og et listeloft til huset (400 kr.). Loftet er senere blevet isoleret.

Der gik nu en lang årrække med almindelig vedligeholdelse. Taget var brædder med tagpap, der naturligvis skal tjæres og der skal kalkes udvendig.

Koed forsamlingshus i dag.

Men eftersom tiden går, fordres der mere af huset ligesom i de private hjem.

Der blev enighed om at kontakte en arkitekt Mortensen fra Vivild, og der var naturligvis nogle ønsker. Han foreslog at bygge ovenpå, havde vel også et overslag, men det var der ikke stemning for.

Det skulle være frostfrit med de nye installationer af rør og sanitet. Det blev så den lille vinkelbygning med kælder under til toilet

Koed og Omegns Brugsforening omkr. år 1800.

Fra venstre: Ukendt pige, Peter Greve, Theodor M. Thomassen, formand, Jens Greve, senere bankkasserer i Kolind.

og garderobe ovenpå. Der blev lagt nyt tag på og nyt gulv. Det var det optimale i 1952.

40 år efter blev der moderniseret igen. Kommunen giver nu en pulje med penge hvert år til deling mellem forsamlingshusene, som de selv deler efter behov. I 1992 blev der 20.000 kroner til nyt tag og i 1993 6.000 kroner.

Nu er der et hus, der er fulgt med tidens krav. To toiletter oppe, det ene til kørestolsbrugere. Køkkenet er moderniseret med opvaskemaskine m.v. Telefon findes også i huset.

Brugsforeningen -

Der havde været Brugsforening i Attrup fra omkring 1895. - I 1905 blev det imidlertid besluttet at flytte udsalgsstedet til Koed. Uddeleren flyttede med. Mod en ydelse på 52 kr. årlig forpligtede han sig til at lade vogn gå til alle medlemmers dør i Attrup 2 gange om ugen.

Det varede dog kun et halvt år, så blev der igen oprettet brugsforening i Attrup.

Fra Koed og Omegns Brugsforenings forhandlingsprotokol:

I Koed var der generalforsamling 2. september 1905. Kørsel blev som sædvanlig udliciteret. Derefter vedtoges at holde åben fra 7 morgen til 9 aften. Et medlem ønsker at høre forsamlingens mening om, hvem der ønsker "at der aldeles ikke må handles med spiritus". Derfor stemte 7, året efter faldt forslaget. Derefter blev vareturere udbudt, fisk fra Kolind, for hver sending af afhente 47 øre. Uddeleren må nu lukke butikken kl. 8 i månederne januar-februar. Ingen stemte for et forslag om at bygge.

1908: Vedblivende forhandles bajerskøl. Nu køres der varetur til Sundby, som var blevet udstykket i 1907.

1910: Forslag om "drikkevarer udgår af foreningen" forkastes, derimod vedtoges at oprette telefon. Spiritus beholdtes i foreningen (bajere) i 1912 og året efter føres øl fra 1/4-1/10.

1914: Øl i sommerhalvåret, 28 stemte for, 21 imod. - Forslag om tilbygning til lager og kælder, og det skete i 1915 - men hvornår er det blevet vedtaget at sælge øl hele året? Det skal indskydes, at der i det tidsrum var en aktiv afholdsforening her i Koed der gjorde sig gældende.

25 års jubilæum 23/12 samme år, foredrag og fælles kaffebord kl. 15. Dans fra 20-12, derefter fællespisning af medbragt mad og dans til kl. 1. Brugsen betaler det hele!

I trediverne vedtages nyt bogholderi og at lade en arkitekt foreslå en ombygning af forretning og beboelse. Forslaget blev nedstemt.

1954: Ombygning efter uddeler Vagn Jensens tegning. Der blev bygget kvist på ud til vejen til soveværelse og derfor blev der plads til en større butik.

1955: 50 års jubilæum 5/11.

1958: Peter Møller Jensen blev valgt til formand, og det var han de sidste 12 år.

Der spores en lille fremgang i tredserne på grund af forskellige tiltag, men den kunne ikke fastholdes. Uddeleren sagde sin stilling op i 1970, og den 21/5 blev det derfor vedtaget at opløse foreningen.

Koed Brugsforening. Birthe og Vagn Jensen.

På det tidspunkt brugserne blev oprettet, var der langt mellem købmænd og høkere, og de førte vel kun de mest nødvendige dagligvarer, ihvertfald i landsbyerne.

De der var kørende kørte til købstaden, her fra sognet til Grenå, og her handlede de ind med det, der ikke kunne købes lokalt.

I begyndelsen havde brugserne ikke det store udvalg, men som årene gik blev det en lille forretning, der kunne tilfredsstille et stort behov i landsbyen.

Landsbyernes affolkning, gode busforbindelser og ikke mindst privatbilismen gjorde det vanskeligt at opretholde de små brugser, der nødtvungent måtte lukke, men det var et stort savn for mange.

Men vi må vel medgive at brugserne har udfyldt et stort behov i de over 100 år, de har virket her i sognet.

En kortklub i tyverne -

Min onkel Jens Peter Sørensen, Jelle Petersen, Ballevej 5, Ammisbøll Nielsen, Tornhøjvej 7 og min far Niels Jensen. Jeg var ikke ret gammel, da de spillede kort her. Jeg skulle have tvebakker ligesom Jelle, det var på grund af at han havde en dårlig mave. Om der har været nogle penge med i spillet husker jeg ikke, men jeg husker der blev holdt regnskab og at der skulle skiftes makker. Regnskabet blev skrevet ned på en brugt konvolut, hvor blyanten blev stukket ind igennem hjørnet, så den ikke faldt ned.

Jeg er blevet fortalt at Ammisbøll engang mødte med en skramme i panden. "Jeg er rendt imod hanebåndet oppe på loftet". "Det passer ikke, du kommer ikke op på loftet!" Ammisbøll var lidt korpulent og havde også store børn at sende derop. Han var ikke i en misundelsesværdig situation, da han var enkemand, så det mentes at det var en urtepotte som kasteskyts fra husholdersken, der havde forvoldt skaden. Det sås tit at én der søgte plads hos ham, kom tilbage samme dag for at gå efter toget.

Ammisbøll havde markskifte ved siden af os oppe i "Ruen". Når der blev harvet stod han oppe på bakken og kommanderede hvordan de skulle køre. Engang der var opræk til og også blev regnvejr sendte han én af drengene hjem efter en paraply. Drengen hastede ikke, han gik godt så længe han ikke blev nødt til at aflevere paraplyen. Det har jeg fået fortalt.

Ammisbøll solgte ejendommen og rejste til Javngyde nede ved Silkeborg, hvor han blev kartoffelhandler. Det er det sidste vi har hørt om ham.

Keglespil -

Der var mange karle på gårdene i trediverne og hvad skulle de bruge tiden til - f.eks. i påsken? Spille kegler! De lavede et spil af træ, 5 stk.nr. 8-4-3-2-1 i passende højder og tykkelser og med etteren som den laveste.

De blev rejst på linie således at den forreste, eneren, ikke kunne nå toeren, når den blev lagt ned. Ligeledes var det med de andre, toeren kunne ikke nå treeren osv.

Nu skal vi til at spille: 7 mand har hver en pot, 8-4-3-2-1=18. $18 \times 7 = 126$. Hen i spillet skal der regnes ud hvor meget der er tilbage at

slå af de 126, ikke flere, ikke mindre. Nu kan det blive vanskeligt at ramme f.eks. 2 eller 3. Har én af spillerne overskud i sin pot og han slår for mange, skal de trækkes fra overskudet og lægges til den rest der spilles om (resten af 126). Har den næste spiller underskud kommer det ham tilgode, hvis han rammer rigtigt.

Nu skal der gøres op, 2 øre pr. point. Den der vinder mest betaler keglerejseren. Han/jeg er altid sikker på gevinst. Kloner hed det, der blev kastet med i forskellige bredder og tykkelser, også af almindeligt træ.

Keglebanen var på Skalhøjvej i vejsiden langs med hestestalden ved "Petrinesminde". Dengang var trafikken mere moderat.

1980-81 - En lille oplevelse -

En bil med fire personer kørte ind på markvejen. Jeg gik og hakkede roer ude i bakkerne. To mand kommer hen til mig, hilser og spørger om motorbanen. Det er jo nemt at vise dem derfra hvor vi står. Vi får en snak om nedlægning, da jeg ved at det også bliver min tur ikke så langt hen i fremtiden. Så får jeg at vide at det ikke bliver sådan, at der bliver mere trafik på Korupskovvej. Det skal bagom.

Hvem det var ved jeg ikke, da de ikke præsenterede sig. Det har muligvis været Jordbrugskommissionen eller lignende.

Motorbanen er det nederste stykke af Søren Fragtrup's jord, som Eigil Jakobsen købte i 1976 og solgte til Knud Kruse i 1982. Det er et meget bakket stykke.

Ballebro -

Året var 1925 eller 1926. Ballebro var dengang en træbro, hvor vi kunne vade under broen, vandet gik os knapt nok til knæene. Det var store bjælker der bar, mon det var egebjælker? Det rumlede når en vogn rullede over, og vi var selvfølgelig inden under, når en vogn nærmede sig. Vandet har jo altid tiltrukket knægte - vi havde jo åen.

En gang i tyverne blev åen oprenset med en mudder-maskine, og det blev en lille udflugt for skolen at se på. Maskinen var en spandemaskine, d.v.s. spande på en jernkæde, der skræbde bunden og trak spandene så højt op, at muddret ved hjælp af en slidske løb ind på engen. Det gik ud over træbroen og der

blev meget dybere under den nye betonbro. Åen blev vel også bredere under broen.

Jeg havde ingen spørgsmål på det tidspunkt, men hørte "de gamle" tale om muddermaskinen, der kom oppe fra Skalså systemet og var konstrueret af to smede.

Vand har jo en mærkelig tiltrækningskraft. Vi kunne bade og fiske i åen, dengang var vandet klart. Karl Sandberg lavede selv en ruse, meget primitiv. Nu blev rusen lagt ned på den ene side af broen, fisken skulle så komme fra den anden side. For at det skulle blive til noget fandt Karl en ret stor sten. Han ville kaste den ned over rækværket, men glemte at slippe, så han selv fulgte med ned.

Så skal vi mindes Ove (Smed) Jensen. Ove konstruerede en vandcykel - to jerntønder til bagpontoner og én foran til at styre med. På baghjulet var der skovlhjul. Hele apparatet blev nu båret ned over engen og søsat. Ove besteg cyklen med forsigtighed, men ak, den væltede med det samme. Den var jo ikke stabil med kun én ponton foran.

Hjælpen var nær. Blandt tilskuerne holdt Holger Sandberg oppe på vejen med sin cykel. "Du kan låne min den stumphalede hjem" - cyklen manglede nemlig den halve bagskærm. Hvordan Ove kom hjem husker jeg ikke.

Idræt -

Skytteforeningen

Skytteforeningen er den ældste forening. Den ophørte med sit virke vel omkring 1915 eller måske før - der er desværre ikke noget skriftligt, men der er en faneplade på Gymnastikforeningens fane fra 1924. Alle de vundne plader fra dengang er blevet bevaret. Om dugen har været udskiftet ved vi ikke (se 9. april 1940).

Den gamle fane var lagt op på loftet i forsamlingshuset og var ikke til at restaurere. Derfor blev alle pladerne flyttet over på den nye, som Koed Gymnastikforening anskaffede og brugte. Nu er den opbevaret på Lokalkarket i Nimtofte. Foruden de gamle plader kan også ses de plader, som Koed Gymnastikforening har vundet ved flere stævner.

Gymnastikforeningen havde det som andre, med at ligge i dvale for derefter at blive aktive igen.

Engang var det Koed-Attrup, men der er heller ikke noget skriftligt derfra. Jeg husker

jeg købte en billet henne i byen, måske til en teaterforestilling. På et senere tidspunkt var der et billetsalg over plinten her i Forsamlingshuset. Der gik snakken. "Nu skal vi have foreningen igang igen!" - Det var dem der var 8-10 år ældre, først i trediveerne.

Fodbold -

Når foråret meldte sig - det var i 3-4 klasse - så var der et problem. Vi sad på stien ovre på legepladsen og vi skulle samle sammen til en fodbold. Det var ikke nemt med finanserne. Det var før ordet "sponsor" var opfundet, men det lykkedes et par år. Dengang skulle bolden snøres med en flad lædersnøre og den skulle ligge fladt hen over snøringen. Vi havde ikke en nål, men brugte en dobbelt tynd ståltråd og det gik jo også. En cykelventil og en pumpe var også ved hånden.

Bolden blev jo slidt og blev den fugtig var den meget tung. Nu ser vi i TV at den ikke suger vand. Blev der slidt hul eller gik syningen op, så skulle vi ned til træskomanden. Han syede en lap på og så kunne vi spille lidt igen.

Det var fodboldskolen dengang.

Senere når der skulle samles et hold og vi skulle udenbys, f.eks. til Østenfjeld og der manglede en mand, så havde vi ingen reserver, men vi fik én banket op af middagsøvnen i Attrup. Ja, det var hårde tider dengang! Det kunne være til nålestævne med fire hold. Var vi heldige eller gode og endte i finalen, så var vi også gennemkørte den søndag eftermiddag og der var selvtransport frem og tilbage.

Håndboldhold i 1941.

Forrest: Thorvald Hansen. I midten: Helge Nielsen, Svend Nielsen, Peter Møller Jensen. Bagerst: Elvind Sørensen, Knud Rygaard, Niels Sørensen.

Koncert og bal -

Kai Julians orkester var kendt fra Kilden i Aalborg for deres middags-koncerter, som vi også hørte fra de københavnske restauranter. Drasbeks Hotel i Kolind arrangerede koncert og bal. Efter koncerten var Kai Julian ikke på scenen. "Det er din plads deroppe, det er dig de vil se!" Det var Drasbek, der var myndighed i den situation.

Hvordan koncerterne, teateret og de forskellige fester er kommet over til Koed Gymnastikforening ved jeg ikke, men det var det der holdt foreningen igang økonomisk.

Vi har haft teateraften med Gerda Christoffersen turné, og vi havde en aften, hvor "Fyrtårnet", Carl Schenstrøm deltog. Kai Julian havde vi to gange, den ene gang i Ryomgård på grund af at hotellet i Kolind var optaget af flygtninge. Sofie Adamsen gav smørrebrød efter Ryom-festen og vi skulle transporteres i bil. Nogle gik i forvejen til den anden og sidste bil.

Så var der Wandy Tworeks orkester. Det glemmer vi aldrig - meget flot udstyr og optræden. Så spillede de også til bal bagefter ligesom de andre orkestre.

Efter at "gæsterne" var rejst midt i fyrrerne blev der nu mere ro til at tilrettelægge de forskellige arrangementer. Det kunne være nytår og fastelavn eller de almindelige baller. Vi kunne se på hotellets almanak hvad der var skrevet på, og så skrive på, hvis det kunne passe for os.

Det var på den måde vi kunne holde økonomien til de forskellige udgifter.

Håndbold -

Vi havde også fodbold her i Koed på sportspladsen. Det var med de samme byer som vi besøgte. Men det blev nu håndbolden der overtog. Der skulle færre spillere til et hold. Frede Falker var leder for herrer og damer. Nu var vi iklædt røde bluser og hvide bukser. Der blev også holdt sommerfest her nede på sportspladsen med deltagelse af hold fra nabobyerne. Der kunne f.eks. blive spillet om en faneplade.

Håndboldhold i 1944.

Forrest: Niels Rasmussen, Thorvald Hansen, Niels Sørensen. I midten: Ukendt. Bagerst: Elvin Sørensen, Karlo ?, Svend Nielsen.

Idrætsmærket -

Omkring 1942-43 begyndte træningen til Idrætsmærket. Det var jo mere individuelt hvor meget og hvornår enhver ville arbejde med det. Nogle opgav på forhånd når de prøvede nogle af de krav, der skulle opfyldes. Der var udholdenhedsprøve - valg mellem 10 km cyklen på tid eller forskellige dicipliner i atletik, bl.a. 100 m løb, som skulle klares på under 14 sekunder. Med redskaber var der kuglestød med højre og venstre hånd, diskoskast, spydkast, højdespring og længdespring. Løb var 100 m, 200 m og 1500 m.

Der kunne vælges hvad hver enkelt ville deltage i for at få point til at bestå. Der krævedes deltagelse i gymnastik om vinteren med afslutning og en prøve. For personer f.eks. over 30 år var der rabat på point.

Cykelprøven aflagdes på landevejen oppe ved Ramten. Vi kørte fem kilometer frem, vendte og kørte tilbage. Til prøverne var det Aage Sørensen fra Ørum for Randers Amts Gymnastikforening samt Frede Falker, der klarede tidtagning.

Det samme var tilfældet til gymnastikprøverne i forsamlingshuset.

Efter et cykelløb på Ramtenvejen blev vi budt ind hos Svend Meineche, Sjørup, der også deltog i prøverne. Vi fik kaffe for derefter at køre hjem. Nu var det på sportspladsen. Der skulle opmåles til de forskellige, hvad de havde valgt for at opnå de eftertragtede point. Et år havde vi mellem 20-30 der opnåede at få mærket. Der var tilslutning fra omegnen. De kom og trænede hele sommeren.

Konkurrence med hold fra andre byer i atletik blev afholdt i de dicipliner, der blev bestemt og med point-tabellen til afgørelse.

Der skal 12 år til at få mærket med fem sløjfer, når der ikke gives rabat for alder. Vi var flere der holdt ved, men der skete det at sidste prøverække ikke blev indsendt. Derfor fik de sidste ikke den 5. sløjfe.

Håndbold 1944.

Forrest: Edith Elkjær, Marie Holst Jensen, Lilly Henriksen. I midten: Ukendt. Bagerst: Ukendt, Elly Melgaard, ukendt.

Folkedans -

Folkedans har foreningen også haft på programmet. Der blev danset i forsamlingshuset, en gang med fem kvadriller. Så var der ikke megen plads til hver. 40 personer i alt, fem rundkredse der skal dele gulvet. Det har været med dansen som med gymnastikken, det går rigtig godt et stykke tid, men så kølnes interessen. Om vinteren blev der tændt op i kakkelovnen. Den værste kulde skulle væk selvom der danses. Brænde til at fyre op med blev et sammenskud, så klarede vi det på den måde. Jakob Thomassen var leder og der var forskellige spillemænd, men Gunnar Ballegaard var den mest foretrukne.

En lille episode nede ved banen: Jens Peter Falker havde et ret stort mandskabshus og vi brugte det til omklædning. Det stod på den forkerte side af banen ved overskæringen. "Kan I bære det om på sportspladsen er det jeres"! Vi var jo mange og fik fat i korte og lange stænger, så gik vi både indvendigt og udvendigt og bar. Det var intet problem at bære det om på pladsen 60-70 meter.

Hvor længe vi brugte huset? Nok kun sæsonen ud, men løftet blev ikke holdt.

Det må nu konstateres at på det tidspunkt (sidst i fyrrerne) gik Koed Gymnastikforening i dvale og kom ikke igang mere. Bøgerne og alt er væk, fanen er bevaret og den vidner om at der i en lang årrække fra Skytte- til Gymnastik- og Idrætsforening har været grobund og evne til sammenhold i Koed.

Skoleudflugterne -

Den første udflugt var ud i Greves bakker. Det var en bakke med Jenninger. Greve havde lejet den af ejeren af "Bjerregården" i Korupskov for en årrække på 10 år. Greve gjorde et stort arbejde med anlæg af stier og opstilling af bænke og borde. Der var især en sti der siksakkede sig op af den stejleste lynglædte bakke.

Vi havde vel rød sodavand i tasken og mellemadder. Det tog på kræfterne at løbe rundt en eftermiddag.

Himmelbjerget -

Himmelbjerget var også et udflugtsmål. Vi skulle med det første morgentog kl. 6 fra Kolind station. Andreas, ledvogteren havde en skinnecykel og altid et par stykker der skulle med. Der blev også en plads til mig. Allerede i Ryomgård var det første stop. På det tidspunkt var det et knudepunkt med tog fra Aarhus, Randers, Grenå og Gjerrild.

Der var omladning af gods inden afgang, bl.a. en stabel fiskekasser fra Bønnerup på den firehjulede trækvogn, hvorfra vandet dryppede fra isen i kasserne.

Det næste stop Aarhus H. med et mylder af folk, perronsælgeren med remmen om nakken og den runde bakke med fristelserne. Dragerne med uniform og huer, hvor vi kunne læse Hotel Royal, Skandinavien og Ansgar. De var mødt for at kapre kunder til deres hoteller.

Vel ankommen til Silkeborg var det den gamle hjuldampers "Hjejlen", der ventede på os for at sejle til Himmelbjerget. Hvor længe vi sejlede ved jeg ikke, der er i lige linie ca. 14 km, men en pragtfuld tur virker jo ikke længe.

Det kunne godt tage pusten fra os inden vi nåede toppen, men belønningen var også derefter med den udsigt ned over søen og endnu længere ud. Hvornår vi spiste vore madpakker husker jeg ikke, men der var så

mange indtryk der fæstede sig. Tårnet var vi ikke oppe i, pengene slog vel ikke til.

Til hjemturen blev vi sejlet over Laven og derfra med toget hjem. Det var blevet en tradition at råbe hurra ud af togvinduerne, når vi kørte forbi Koed.

Munkebjerg -

Det var også tidligt op og med sekstoget fra Kolind. Det var også Andreas der foretog den første transport. Om der var en ny med husker jeg ikke, jeg kendte jo dem alle.

Vi så den daglige rutine både i Ryomgård, Aarhus H. og de mellemliggende stationer. Der er langt fra Århus til Munkebjerg, når der også her skal stoppes ved alle stationerne, men det er alligevel en oplevelse i den alder.

Jeg husker ikke meget derfra. Vi skulle jo slide os op ad trapperne, men det skal man jo på alle de bjerge der skal bestiges. Da vi kørte derned og hjem igen så vi Vejle fjord fra begge sider af banen.

Transporten med banen var gratis for skoleudflugterne, jeg ved ikke med hvilken begrundelse.

Turen til Thy -

Den næstsidste skoleudflugt gik til Thy over Oddesund til Hurup. Vi så Vestervig kirke med Prins Buris og Liden Kirstens grave på nordsiden af kirken. Vi var også ude ved Vesterhavet og oppe i Lodbjerg Fyr. Vi trådte lidt tilbage da vi kom ud på omgangen. Der var langt ned men også en god udsigt.

Det var en to-dages tur og vi blev indkvarteret fra Hørdum, hvor lærer Krogh var fra, til private to og to. Vi to der var sammen var på en gård ude mod vest, hvor de dengang brugte vinden som trækraft. En vindmølle op igennem taget til at trække de forskellige maskiner i laden. En stor hund samlede kørerne, når de skulle på stald.

Inden hjemturen fik vi en smurt sammenlagt bolle som madpakke, så vi kunne klare den værste sult, hvis den skulle opstå på hjemvejen. Vi var som sædvanlig hjemme med halvni-toget og med kulstøv i øjenkrogene. Hurraråbene var en tradition.

Turen til Sønderjylland. Hele klassen er fotograferet på Dybbølstenen.

Sønderjyllandsturen -

Det var den bedste. Her oplevede vi historien på nært hold, takket være lærer Jørgen Krogh. Den første dag nåede vi Flensborg og blev installeret i redaktør Jessens hus for overnatning. Dagen efter havde vi fri om formiddagen for at se på byen. Johannes og jeg fulgtes ad, og en mand vi mødte, spurgte hvor vi var fra. Da vi oplyste det fortalte han, at han kendte læge Kraglund i Kolind. Om vi fik overbragt en hilsen er vel tvivlsomt.

Om eftermiddagen kørte vi ned til Dannevirke, så Valdemarsmuren, der er bygget af mursten og Halvkredsvolden med Hedeby, der var knudepunkt for handelen øst-vest. Det var langt at sejle nord om Skagen og tillige farligt på anden vis, så hellere over land og omladning til skib igen. Også den historiske gamle by Slesvig så vi før turen gik tilbage til indkvartering i Blans.

Vi blev delt ud to og to, hvem jeg var sengekammerat med husker jeg ikke. Vi vendte ryggen mod hinanden, sengen var dyb på midten og kun beregnet til én person, men vi sov nu alligevel. Vi kom op for at sejle til Sønderborg, en dejlig tur ned ad Allsund - 7 km - hvor vi kunne se land på begge sider. I Sønderborg så vi slottet og især planen over Dybbøl med skanserne, Møllen og omgivelserne ved Allsund. Vi blev fotograferet ude i slotsgården med de gamle kanoner.

Derpå i bil op på Dybbøl Banke, hvor det hele var i naturlig størrelse. Her blev vi fotograferet på Dybbølstenen. Alle tre billeder fra turen vidner om sol. Vi måtte tilbage til Blans, for dagen efter skulle vi rejse hjem fra Avnbøl, en lang tur med ophold i Fredericia, hvor vi så Landsoldaten og krigergravene fra tre-års krigen 1848-50.

På turen gennem det gamle danske land fik vi af lærer Krogh opfrisket de Meza's tilbagetog fra Dannevirke og bagtroppens modangreb ved Sankelmark for at sikre hovedstyrkens tilbagetog mod Dybbøl. Disse billeder fra Danmarkshistorien, hvor soldaterne redder en kanon og modangrebet er nu i frisk erindring. Foruden lærer Krogh og fru Klara Krogh var også Thore Thøgersen og lærerinde frk. Møller med på turen. Der skulle være et vist antal voksne i forhold til børn.

Vi blev samlet på Avnbøl station til afsked med førstelærer Nielsen og andenlærer Nielsen, der havde arrangeret en god tur, som vi sent glemmer. - Jeg har haft hjælp af en pige fra 4. klasse, nu sønderjyde, for at få det hele rigtig på plads. Det er jo 70 år siden. Tak for det, Krista!

Tillidshverv -

Sparekassen - Alm. Brand

En dag jeg kørte oppe i marken kom Niels Thøgersen over og spurgte, om jeg ville være garant i Sparekassen. Hvad det gik ud på? Det fik jeg forklaret, det var 100 kroner dengang, så det sagde jeg ja til. Det er jeg stadigvæk og har også været i bestyrelsen i en årrække til jeg blev 70 år.

Niels Thøgersen kom også og spurgte om jeg ville være tillidsmand i Brandforsikringen Alm. Brand. Det drejede sig om landbrugsbygninger på det tidspunkt. Det var for at være behjælpelig med opmåling af bygninger med en håndværker som sagkyndig. Det var tømrer Valdemar Pedersen fra Ryomgård.

Efter 25 år som tillidsmand fik jeg et armbåndsur, selvoptrækkende af mærket "Tudor", jeg var glad for at det ikke blev en stok som det før var skik.

Sognefoged -

Det var jeg fra 15. maj 1960 til 1. april 1973. Det indebar også at være stævningsmand og lægdsmand samt at overvære sessionen. Den blev holdt i Allingåbro.

At være stævningsmand for Koed sogn var ikke så stort et hverv. Men på en tidspunkt kom der nogle stævninger til Nimtofte. Om jeg ville ekspedere dem. Jeg mente det var midlertidigt, men det var det ikke, så nu blev

Skoleudflugten til Sønderjylland. Klassen er fotograferet i Avnsbøl før hjemrejsen.

området meget større. Der skulle skrives på lister og hvor mange km for at kunne afregne. I begyndelsen var det 5 kroner i check fra sagførere, og så var det glemt, mente en kollega. Det var lige til en cigar.

De små regninger fra købmanden og lignende som licensen hørte nu op, da det blev lovligt at trække i indtægten for licensen. Købmanden lukkede og så var kreditten også væk der. Nu var det ikke de små sager der havnede i fogedretten. Det kunne ikke betale sig for det kostede 300 kroner, så det begrænsede meget.

Sognefoged-institutionen blev nedlagt 1973. Vi var inde i Randers for at sige farvel og blev takket for arbejdet og vi fik et askebæger med politiets initialer samt et traktement på restaurant Skovbakken.

Fra Dommerkontoret hørte jeg ikke noget. De holdt op med at sende stævninger, og så skete der ikke mere derfra.

Det er en tilfredsstillelse når jeg ser tilbage på de tillidshverv at det ikke er albuerne, der har medvirket til at give mig dem, men en opfordring fra flere, som jeg ser tilbage på med respekt. Det har også været meget givende på forskellig måde med indsigt i arbejdet.

Her i Koed har der været et arbejde der skulle passes ved bopælen her. Der var gadelyset, (et

optrækkeligt ur) forsamlingshuset og vandværket var tæt ved. Det var vist kun i to perioder jeg var fri. Pasningen af vandværket var indtil 1994 næsten en selvfølge, men nu kom der yngre kræfter til. Værket har også været en væрге for mig, når jeg blev foreslået til bestyrelsen for forsamlingshuset. "Ja, det vil jeg godt, hvis du ta'r vandværket".

Vandværkerne i Koed -

Østre Vandværk blev oprettet og bygget i sommeren 1897 for 4 gårde med vindmølle mellem Østergård og Skalhøjvej 14. Senere blev det også her klareret med elkraft, eftersom der blev større vandforbrug og 2 huse mere.

Koed Vandværk blev oprettet i 1902 med vindmølle bagved Skalhøjvej 8, men på et tidspunkt var der for lidt vand. Derfor blev det flyttet om til skolens brønd i 1909. Hvor længe den kunne give vand nok bestemte vinden og dengang også det stigende forbrug. Derfor blev der installeret en pumpe med elmotor til trækraft i 1923. Den skulle startes og stoppes manuelt.

Det holdt til 1939. Det stigende vandforbrug og nedslidningen af vindmølle og pumpe samt højdebeholder var ikke tidssvarende. Der var rust og bundfald i vandet og kredslægen blev involveret. Det blev besluttet at bore i beholderen og installere et nyt vandværk der. Det blev automatisk med hydrofor til 3000 liter. Det var dengang en stor forbedring, nu med

trykbeholder i stedet for højdebeholder og med et lukket kredsløb.

Vinteren 1941 frøs hovedledningen og man besluttede at lade den optø, også stikledningerne hvis det kunne lade sig gøre. 1946 var der urent vand. 1951 duede træfilteret ikke og mes-singfilter blev nedsat. 1961 sand i vandet ???

Det ordnede brøndborer Kempel fra Pindstrup!

1964 ny boring, pumpe og hydrofor.

1966 beboerne nedenfor banen optages.

1971 Koed Østre Vandværk ønsker optagelse og efter nogle kontroverser samt et møde den 26/1 1972, hvor der bliver forlig, er det nu under Koed Vandværk.

Vandprøverne var ikke tilfredsstillende. Der var for meget nitrat i vandet, og der var også pres fra myndighederne for at få det i orden, ligesom Sundby skulle med.

Derfor blev det besluttet at oprette Koed-Sundby Vandværk.

Det blev efter datiden et godt værk og en boring der står i fri kalk fra 60 m til 98 m. Nu er nitrat-prøverne i orden. Koed by blev tilsluttet 28/5 1975 og Sundby 3 uger før.

1976 blev det nødvendigt at rense for jern, så vi måtte igang igen med tilbygning og installation. Det blev en udgift på knap 50.000 kroner, men så blev vandet også tilfredsstillende.

Den 18/2 1985 kl. 21 brød pumpen sammen, så nu var der noget at tænke på. Jeg blev rolig da jeg havde talt med Per Smed. Kl. 8.30 var hans mandskab igang med optagningen af pumpen og en reserve var sat ned. Der var vand ved middagstid. Det var 10 graders frost og mandskabet gik med is i skægget. Dagen efter var den renoverede pumpe sat ned.

Af erfaringerne vi fik fra 1985 blev pumpen renoveret i 1994. Sammen med kommunens kloakering af Skalhøjvej og senere Tørnhøjvej blev vandværkets ledningsnet renoveret og målebrønde nedsat ved hver husstand.

1999 er tiden til en gennemgribende renovering. Dette blev vedtaget i år 2000 og efterfølgende udført.

22/3 2001 kører det nye anlæg tilfredsstillende.

- - -

Det er et stort arbejde større end de fleste tror, for bestyrelse og de der går foran! Tak for det! Jeg forlod arbejdet i 1994.

Kloak -

Der er forskellige ting i en landsby der skal tages vare på for at få det til at virke til borgernes bedste. Nu må vi gå tilbage og se på generationen før os. Kloakforholdene har for dem været én af de ikke uvæsentlige ting at få ordnet.

Jeg husker hvordan regnvand og smeltvand løb ovenpå, og vi sejlede med korkpropper helt oppefra og gennem røret til opkørslen til skolen, og videre ned ad bakken til det løb i grøften og videre ud i engene.

Men det værste var affaldsvandet fra køkken og bryggers. Det løb ovenpå mange steder til det sank i jorden eller fordampede i varmen.

Kloakselskabet blev stiftet i 1931 og der blev gravet rør ned fra Skalhøjvej 18 - det var Rasmus Kahr - fra nr. 14 var det Anders Henriksen, ned til en samlebrønd og videre til udløbet under banen og i grøften ud i åen. En stikledning fra nr. 6, 4 og 2 i engen ("Pusen") da husene ligger lavt.

Det var et gode der holdt i mange år, til kommunen overtog vedligeholdelsen. Fra 1982 blev vandet pumpet til Kolind Renseanlæg og i 1994-95 blev et helt nyt kloakanlæg etableret og septictankene sløjfet.

I 1931 var anlægssummen 3.000 kroner.

Nu skal det videre til Grenå. Kolind Renseanlæg er kasseret i 2001.

Gadelyset -

Et andet lille tiltag generationen før os fik etableret privat var gadelys i 1936. Der blev samlet penge ind og det blev til 6 lamper i starten. Det blev en kedelig start - kun i fire vintre - så blev der slukket i en ufrivillig periode, indtil vi var os selv igen.

Der skulle samles penge ind til drift og el-pærer. Kommunen gav 20 kroner pr. lampe. Det blev til flere end de seks efterhånden.

Søren Peter Thomassen, som passede gadelyset i starten, kom med bogen: "Nu kan du og smeden passe det"! Det var besværligt, når der skal to til at skifte pære. Jeg fik lavet så jeg kunne skifte selv. Idéen fik jeg fra elbestyrer Als i Kolind. Det var ikke med fotocelle dengang, det var et ur der skulle trækkes, og stifter der skulle flyttes eftersom det blev lyst eller mørkt. Uret var i forsamlingshuset, så det var jo så nemt at få én, der boede ved siden af, til at passe det.

Borgerforeningen i Ryomgård bød til møde. De var kørt fast og fik for få penge ind. Der var flere der undslog sig. Det var nok derfor kommunen overtog gadelyset og samtidig med reovering af kloak i 1994-95 blev der nedgravet elkabel til hver husstand og til gadelyset, og der blev nye standere som står noget tættere end de gamle.

Nu har Arke overtaget både tilsyn og vedligeholdelse.

Jagt -

Jæger - er det noget man er født med eller er det generne fra dengang jægerfolket kom sydfra og levede af jagt for at overleve? - Dengang var det nødvendigt. Der var vel også nogle der tog sig af agerdyrkning, men det har jo været over et meget langt tidsrum.

Min mor har fortalt at grisen gik til betaling for medicin på grund af sygdom, men så blev der hentet en and eller en hare i ny og næ.

Nu er det ikke nødvendigt for madens skyld, for så var der blevet smalhans hvis jeg skulle skaffe maden på den måde. Men der må være noget med de her gener - nogle presser de ikke på ved, før der er en passende stor status i tilværelsen!

Jeg købte en korthåret hønsehund (Conni) og avlede seks hvalpe efter en han, der var kendt i jægerkredse. Jeg fik 75 kr. pr. stk., det var prisen dengang, efter at have averteret i Jagtbladet og i Fjerkræbladet til at bytte med hønniker. Der kom ingen betaling før sagføreren skrev. Det viste sig senere at hønnikerne var stjålet, så de kom tilbage i kassen.

Vi var glade for hunden, jeg lærte den at gå op af stigen på loftet, og når vi tærskede og der var for langt op i kornet, så op på motoren og over mine skuldre. Jeg tog så forbenene, hun vejede 30 kg.

Hun fik lært at dække af når en bil nærmede sig. Det var når vi trak med køerne, så blev der altid hilst. Hun var med når kyllingerne blev tømt af kassen, og når en enkelt høne skulle jages ind - de kendte jo hunden. Da vi fik en barnevogn lå hun ved siden af.

Ophør af landbrug -

Den 30. januar 1987 solgtes landbrugsarealerne til Knud Kruse og Lars Thyrrø Sørensen.

I forbindelse med ovennævnte handeler fik jeg fra landinspektør Jørgen Staunskjær ministeriets skrivelse af 13. okt. 1986, hvoraf fremgår at der meddeles betinget udstykningstilladelse og sammenlægning.

Betingelsen betyder at skoven ikke kan sælges fra uden tilladelse, kun til eksisterende landbrug.

Salg af redskaber -

Verner Kahr købte heste og fjedervogn.

Ballebanen kom til Mols. De tog den selv ned for 9.000 kroner.

Såmaskinen gik til Bønnerup.

Enkeltploven til en fritidsgartner.

Ferguson-ploven til Clausholmvej.

Mejetærskeren til Auning.

Fodervognen: En dame var i telefonen "er styrehjulet forrest"? - "Det kommer an på om der trækkes eller skubbes!" - Der blev ingen handel!

Festdage -

Vi to "ældre" er født samme dato, 30/1 1918 og i 1923, så det er blevet til hele og halve fester hele livet igennem, men det er nu gået meget godt.

Vi har holdt fester hjemme og i Forsamlingshuset, i Pindstrup på "Skovens Perle" og i Ryomgård på hotellet i de hel- og halvrunder år.

Ja, vi har også haft sølv- og guldbryllup sammen, det er der jo mange der ikke opnår. Til sølvbrylluppet fik Preben fri fra Sømandsskolen en dag - med præstens hjælp. Det var med nærmeste familie på Ryomgård Hotel.

Guldbrylluppet den 12/10 1998 blev også på Ryomgård Hotel med gæster fra byen og hvem vi ellers kommer sammen med. Preben og Birgitte og hans svigerforældre fra Sjælland, Per og Solveig, Martin og Mette, og Per's svigerforældre fra Attrup, Jenny og Anna Fragtrup. Preben optog en video, som vi nu kan se på fjernsynet.

Vi fik god mad, en fiskeanretning og kalvesteg med Waldorffsalat samt rød- og hvidvin, dessert med dessertvin. Jeg havde

duplikeret 4 sange, som vi sang ind imellem: "Venner, ser på Danmarks kort", "Det lysner over agres felt", "Vi prise de grønklædte høje" og "En bonde med sin sædekurv". Den sidste kneb det med melodien, trods det at der var flere med, som vi forventede kunne klare det, provsten Qvist Frandsen klarede det til sidst. Desuden havde han ordet og det var jo ikke kedeligt. Hvordan han huskede 50 år tilbage ved jeg ikke, men det var mig "det gik ud over". Det skriver jeg ikke noget om! - Nu er det forlængst udeladt!

Jeg sluttede middagen med at takke alle for at hjælpe til festligholdelse af dagen. Takkede Preben og Birgitte for at besøge os hver gang han er hjemme samt takkede Per og Solveig og Martin og Mette. De er jo heldigvis tæt ved og det er vi glade for. Sagde også tak for al hjælp i dagligdagen, når vi havde brug for hjælp blev der aldrig sagt nej. Og det gik begge veje.

Husker vi at sige tak hver gang - det kan jo nemt blive en selvfølge, men Tak - allesammen TAK!

- Nu så vi gaverne og små borde blev dækket op til kaffe med småkager, så gæsterne kunne samles og lade snakken få frit løb.

Inden vi skiltes blev der serveret suppe.

80 og 75 års dagen

Vi havde ikke kræfter til at holde en stor fest, men vi skrev i avisen, at kanden var varm om formiddagen og det blev en god dag. Der kom mange og hilste på. Jeg sad inde i stuen, da jeg ikke kunne holde ud at tage imod ude i gangen. "Peter, kom og se!" - Det var Knud og Ellen fra Grenå. De kom med rutebilen. Provst Qvist Frandsen, Holmer og Bibi, Anne Marie og Holger, Elvin og Gerda, Karen med "dagbørnene" - med blomster, Villy og Karen, Volmer og Ruth, Knud Kruse og Ingerlise, Jens og Kirsten, Jørgen Pedersen, Ingrid Jakobsen, Nora Jakobsen og Knud Pedersen, min gamle soldaterkammerat.

Konfirmationer -

Vi går igen tilbage i tiden - til min egen konfirmation den 3/4 1932. Den var der ikke noget særligt ved, og dog - der var sølvtøj, 2 hold, ske og gaffel og en enkelt ske. Den var nede fra familien på "Kirkely".

Den har jeg brugt hver dag siden og den er også slidt skæv. De andre sæt var fra familien

Fragtrup og familierne i Skarresø. En papirkniv i sølvplet fra Maja Krog.

Det var alligevel med lidt spænding det med gaverne. Min fætter Verner Kahr blev konfirmeret et halvt år før. Da han pakkede op blev det til 6-7 punge. Lidt skuffet lød det: "Ikke andet - ikke andet!" Der blev dog til en tegnebog.

Preben blev konfirmeret i 1960 i Marie Magdalene kirke. Vi købte tøj i Allingåbro.

Per blev konfirmeret i 1965 i Marie Magdalene kirke. Vi forsøgte at købe tøj i Kolind, men kørte til Grenå.

Billedet med besætning og medhjælp på gården er taget i 1914. Til venstre ses tørvehuset. Drengen er ukendt. De øvrige personer er Petrine Frederiksen og Niels Jensen.

Opsamling -

Jeg har forsøgt at få alt med i disse erindringer, men der kommer hele tiden nye ting frem, så derfor slutter jeg med nogle ekstra afsnit.

Barndomserindringer -

Ca. 1926: Jeg lyttede til en samtale mellem far og lokomotivfører Hansen: "Man skulle have et håndsving, så man kunne dreje tiden tilbage". Hansen havde jagten på "Bjerregården" i Korupskov og var fars jagtkammerat. Han blev drillet. "Du glemte at lukke tasken op, så var haren selv sprunget i"! Når han kørte på Grenåbanen og så far kørte i marken ude ved skoven, lukkede han damp ud, og så var det med at holde ved tømmerne.

Ca. 1926: FDF i Aarhus var herude i pinsen og blev indkvarteret til middagsmad de forskellige steder i byen. Jeg var med far ovre på lege-pladsen, hvor de var linet op, for at få at vide, hvem vi skulle bespise. Det har været en 8-10 stykker med en leder. Der var også et blæseorkester der underholdt.

Ca. 1930: Søren Laursen boede på Tornhøjvej 6. Hans kone kom op til os for at rulle vasketøj. De havde en søn der hed Charles og han var noget ældre end mig. Han kom for at

lære mig at save med løvsaven og lavede en lille gig af en cigarkasse. Han brugte knappenåle i afklippede længder i stedet for små søm.

Under krigen: Pindehuggeren - hvem der ejede den husker jeg ikke, men der blev hugget mange store læs. Mange læs var fra Stabrand, da flyvepladsen blev anlagt. Jeg lavede en slæde, så hestene kunne trække den rundt i byen. Den var meget tung at læsse på vogn.

1943: Aviserne under besættelsen var jo censurede. Vi havde Randers Dagblad, det var en eftermiddagsavis. Når vi så først fik den med posten dagen efter, var det ikke helt tilfredsstillende.

Derfor sagde jeg til uddeler Knudsen, om han ikke ville ringe til bladet, så vi kunne få den om eftermiddagen. Det lovede han, men de skulle først være færdige med folketingsvalget. Det var i marts måned og der kunne holdes valg trods besættelsen.

Derefter fik vi avisen om eftermiddagen med firetoget, og ti minutter efter kom Inga med den.

Så skulle alt være godt! "Jamen", var der én der sagde, "så ser vi jo ikke posten!"

Snestorm

Det var den 30. januar engang i fyrerne - årstallet husker jeg ikke - men en snestorm uden lige, hvor det hele stod i ét. Der var indbudt til eftermiddagskaffe til den dobbelte fødselsdag.

At gå i det vejr kunne der ikke blive tale om for to ældre damer, moster Mette og Kirstine Fragtrup. Det klarede Bull. Han startede bilen, det var ikke en lang tur, kun rundt i byen og han kørte ned efter Kirstine. Nu var kaffen og samværet som så mange gange før reddet. Bull klarede også hjemtransporten.

Genboen over for Kirstine (Ballevej 7) Kristian Lassen undrede sig. Det var helt uforsvarligt at køre ud i et sådant vejr, men han så nok også at de kom godt hjem igen.

Kristian var hestehandler. Han vækkede os klokken 3 om morgenen, når han læssede heste for at køre til Hjallerup marked. Det var her udenfor, og det gik ikke stille af, når hestene trampede i lastbilen.

En lille episode 1951 -

Vognmand Kjeldsen fra Kolind kom hen til os. Vi byggede og han skulle aflevere et par sække optændingsspinde til forsamlingshuset. "I har vel ikke en nøgle?" Jeg tog en fladtang med, søm havde jeg i lommen. Et bøj med tangen og så går døren op! - Så let - Ja!

Sparkstøtting -

En vinter med sne lavede jeg en sparkstøtting og fik den afprøvet. Vi lavede en tur til Marienhoff til svigerforældrene. Det var glat, men hesten var jo forberedt med brodder i de to forreste huller i skoene fra om efteråret. Det var en rask slædetur med den røde. Vi tog også en tur over til Ester og Oskar på "Solhøj".

Posten nød også godt af slæden. Jeg hentede ham i Kolind - det var "Salle". Så var det mig der sad forpå, tasken hang på ryglænet og posten stod op bagpå. Så var det nemt at gå ind med avisen.

En anerkendelse -

Jeg pløjede gammel luzerne ned på kirkejorden. Peter Pind så det hjemmefra, kom og gik bagefter. "Det er katteme pløjet godt" sagde han, da jeg holdt. Peter Pind vidste hvordan en plov skal gå. Jeg tog det som en anerkendelse, når det kom fra ham.

1976: Landboforeningernes blad "Landsbladet" opfordrede læserne til at foreslå forskellige tiltag og fornyelser til

dyrskuerne, for bl.a. at tiltrække og fastholde publikum.

Jeg skrev til bladet og foreslog at sætte tavler op ved dyrene, så det kunne læses hvem der var ejerne. For mange lokale kunne det nok lade sig gøre, når vi kendte trækkerne. Kataloget er for dem der går op i avlen, og det kan ikke undværes.

1977: Landsbladet: Nye tavler på skuet i Skjern, Amtsskuet for Ringkøbing amt. 442 numre kvæg.

"Man har iøvrigt i år besluttet at være mere forbrugervenlige overfor publikum, idet man over alle udstillede kvæg og får sætter tavler op med oplysninger om dyret, alder, ydelse, ejer osv., således at man ikke nødvendigvis skal have fat i kataloget for hvert dyr, ligesom det også nok vil være lettere at gå til for fagfolk".

Jeg fik 200 kroner for ulejligheden.

17/7 2001:

Vi er klar til at tage mod frisør Schmidt fra Kolind. Pengene er klar og det er det, der får mig til at tænke tilbage til først i trediverne. Når vi skulle have grise til slagteriet lå pengene til vognmanden altid på køkkenbordet lige indenfor døren. Det var min mor meget bestemt med og det var 1 krone pr. stk. Det var vognmand Kjeldsen med lastbilen. Jeg husker ham også som brandmand. Hvor mange svin han kunne have ved jeg ikke. Vi skulle vel ikke have mere end én, højst to med, men pengene skulle være parate.

Efter vi havde bygget i 1951 skulle tørvehuset nedbrydes. Der var nogle store sten i grunden og dem hentede han. Nu havde han fået en Mercedes lastvogn. Sønnen Rasmus var med. Stenene blev trillet over på en sæk, og så skulle jeg, når de havde svinget, 1-2-3 ind under og skubbe på. Stenene skulle bruges til kirkegårdsdiget ved Nødager kirke.

Engang han hentede svin fortalte jeg at vi ikke kunne læsse en so. "Skal vi tage den med?" sagde han til Peter Lund - fat i hver sit øre, en stok under forbenene, op med dem, flytte bagud, og mig fat i halen - så var det sket!

1955: En dag jeg kørte hjem fra marken så jeg han kom over til markvejen. Han ville se på traktoren og jeg holdt. "Kunne du ikke have nøjedes med en brugt?" Han vendte sig lidt

væk og vi talte så om det. Nu var det den anden husmand, der havde købt ny traktor!

En anden gårdmand mere end antydede det der med at få betalt! Ja, den kostede 10.355 kr.

Sommeren 2001: Jeg sidder på min jagtstok og hører roejernet arbejde intenst i rallen på gårdspladsen. Så tænker jeg tilbage på den tid vi tyn-dede roer. Der var 130 favne til Attrup skel. Når vi kom tilbage til markvejen: "Kan du ikke hakke det her, du har sådan et godt jern". Jorden var meget hård i kanten af sporet. Der skulle kræfter til.

Ja, det var den gang! Roejernet er fra den gang de begyndte med løs klinge.

Naboerne -

Vi havde gode og flinke naboer i marken i alle de år. Det var jo over lang tid.

Søren Bjerregaard og Ingeborg, sønnen Jens der solgte til Jens Anton Andersen. Derefter Nikolaj Sørensen. Karl Jakobsen og derefter sønnen Svend, som vi købte marken af i 1966. Ammitsbøl solgte til købmand Sørensen i Stabrand, men hans landbrug er der ikke noget at skrive om. Efter ham kom Niels Elkjær og Karen. De havde to islænderheste og nu blev der orden i marken. Elkjær kørte flaskemælk fra Kolind mejeri til Koed. Engang løb hestene med mælkevognen og standsede ikke før laden på "Engvang". Der blev trykket en mursten ind af vognstangen.

Niels Elkjær fik arbejde på mejeriet og han har også kørt brød for bager Nørgaard i Kolind. Søren Fragtrup overtog ejendommen og flaskemælken. Han solgte til Eigil Jakobsen. Af andre kan nævnes Sigvard Nielsen, Kristian Nielsen, Niels Jakobsen og sønnen Jakob Jakobsen.

En dejlig hobby -

Min kusine Kirstine Bull Jensen overlod mig tre skudsmålsbøger om vores bedstefar og hans færden fra Moesgaard Skovmølle og til han købte gården i Koed i 1856. "Dem må du passe på", sagde hun. Jeg fik god hjælp fra Lokalarkivet, fik bøgerne kopieret og forsøgte at oversætte til læseligt. Siden har det været en hobby for mig at oversætte fra gotisk håndskrift til almindeligt dansk.

Det blev til et godt supplement til en slægtsbog, som vi havde i forvejen af "Bispelundsslægten", takket være Lokalarkivet og Lissy Thorsen, der mestrer dette. Tak for det!

Så fik jeg fra Arkivet "Ekstrakt af Hoverireglementet for Vedø Hovedgaard".

Det blev til meget mere stof tilbage i tiden, også fra private dødsboer. Det hele bliver sendt rundt om Arkivet for at få læst korrektur og for at få flere ord og ordstillinger udfyldt, hvis det er nødvendigt. Alt dette har jeg betragtet som en god terapi i flere år.

Der var én der skrev om at kede sig: "Tiden er ikke for lang - livet er for kort til alt det, du skal nå!"

4 mindesten i Koed -

Lærer Kolind's mindesten på Koed kirkegård er nede fra Haustedgårds mark ved Sivested.

Stenen blev godkendt og hentet af vognmand Albert Therkildsen fra Kolind. Han kørte siden af lastbilen hen til gravstedet og så skulle der skaffes nogle stærke mænd. Der gik bud til Rasmus Kahr, men han var ikke hjemme. Han var i Kolind, muligvis til Hjordrengenes marked, da det var en onsdag. Det lykkedes dog at få fat i ham.

Lærer Krogh havde hængt et par lys oppe i træerne, da det var temmelig mørkt på det tidspunkt. Alt forløb dog uden uheld.

Stenen blev hugget til på Haustedgårds mark og med den garanti, at hvis det ikke var gjort tilfredsstillende, skulle stenen tilintetgøres på stedet.

Kunstnerens initialer er hugget ind i den ovale ramme: LILJENSKJOLD.

Genforeningsstenen er fra Ballegårdens bakker. Den er blevet slæbt over til Koed med heste.

SØNDERJYLLAND

1864-1920

HELE GRØNLAND DANSK

1933

Efter den internationale domstols dom i Haag. Peter Greve havde den ved bagindgangen til sit hus, Skalhøjvej 4, men den er senere fjernet ved en renovering.

Peter Greve har også efterladt en stor mindesten ude ved de dengang lejede bakker af Bjerregården i Korupskov. Indskriften er til minde om Stavnsbåndets ophævelse:

A. P. BERNSTORFF 1888

Peter Møller Jensen og Marie fotograferet ved skoven den 13. juli 2001.

Skovturen -

Knud Jensen ville gerne se hvor skoven lå i forhold til byen. Der blev bestemt en dag og den 13/6 i år blev Marie og jeg hentet. Det var lidt skuffende, for det var ikke muligt for os at forcere vejen ind i skoven. Det er nok for længe siden, traktoren har været igennem.

Jeg foreslog så om vi ikke kunne køre ned for at se kostalden i engen, og det gjorde vi så. Vi så stalden og blev fotograferet. Derefter kørte vi en tur omkring Skarresø og Bugtrup samt forbi Grøntang, hvor Marie havde noget af sin opvækst. Det var en god eftermiddag, der sluttede med kaffe i udestuen.

Afsluttende bemærkninger -

Nu har jeg så skrevet hvad jeg husker fra min barndom og frem til i dag.

Det var ikke nemt - det har været svært at begrænse sig, ikke gå for meget i detaljer og alligevel få en fremstilling, så der er sammenhæng.

Jeg har prøvet, i samråd med Knud Jensen fra Lokalarkivet, f.eks. at fortælle om roeavl og

hvad dertil hører fra begyndelse og til slut. Ligeledes om høsten fra le til mejetærsker. Men i disse forløb har der været meget der skulle passes ind, for det var jo over mange år.

Jeg vil her til slut takke Knud Jensen. Han har redigeret, sat det hele op og læst korrektur, så det skrevne fremtræder på en god måde. Også tak til Michael Pedersen, der har scannet billeder og passet tekst og billeder til.

Og som det allersidste kommer der en meget stor tak til Finn Pedersen, Kolind Boghandel, der også har læst korrektur og endvidere har stillet sig til rådighed med at få disse erindringer udsendt i bogform.

Peter Møller Jensen

Her hvor gaden slår en bugt
ligger der en gård så smukt -
fine haver - blomsterflor,
bær i buske, se de gror.

Store træer i lille skov
er til glæde og behov,
meget brænde hentes her
til kamin og juletræ'r.

Heste, grise, køer og får
ha'd vi til vor bondegård,
travlt i mark og travlt i have -
det var det der tog vor' dage!